

2

RODNA
GRUDA

februar 1969

revija Slovenske izseljske matice

Slika na naslovni strani:
Mednarodno tekmovanje v smučarskih skokih
v Planici. Foto: Jože Mally

RODNO GRUDO urejuje uredniški odbor: Tone Gošnik, Mile Klopčič, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Jože Prešeren, Zdenko Roter, Ina Slokan, Aca Stanovnik, Franc Sebjanič, Franc Setinc, Zima Vrščaj. Glavna urednica: Zima Vrščaj. Urednika: Jože Prešeren in Ina Slokan. Oblikovalka: Judita Skalar. Uredništvo: Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102. Uprava: Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234. Revijo izdaja Slovenska izseljenska matica.

Izhaja dvanajstkrat na leto. V poletnem času izdeta dve številki skupno. Letna naročnina za prekomorske dežele je 5 ZDA dolarjev. Za plačila iz inozemstva: Banque de Credit et Caisse d'Epargne, Ljubljana, 501-620-7-32002-10-575; za dinarska plačila 501-8-51. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani.

Na željo naročnika Jeana Trstenjaka, Fanjeaux, Aude, Francija, objavljamo sliko njegovega rojstnega kraja — Vidma ob Ščavnici. Na desni zgoraj je sola v Vidmu, ki je lani slavila dvestoletnico

Motiv iz Ljutomera. Sliko je želela naročnica Francika Holowacky, Sudbury, Kanada

RODNA GRUDA

revija Slovenske izseljenske matice

Februar

XVI. leto

št. 2

IZ VSEBINE:

Sergej Kraigher: Neposrednejša odgovornost republik

Igor Prešern: Skupščina o proračunu in srednjeročnem planu

Predsednik Špiljak v Franciji

Tone Čuk: Pomembni sklepi za razvoj slovenskega kmetijstva

Slavko Fras: Naši delavci v Avstriji

Boro Borovič: Bele prekmurske vasi

Jože Prešeren: Praznik beneških Slovencev

Sandi Sitar: Idrija — mesto na živem srebru

Janez Zrnc: Iz Godoviča na Črni vrh

Novice iz Matice

Piknik spet v Škofji Loki

Nagrajenci naše ankete

Ernest Petrin: Posebna oddaja namenjena našim delavcem

Ivan Virnik: Planiška skakalnica prva na svetu

Naši lepi kraji: Vinica

NEWS - LES NOUVELLES - NOTICIAS

NAŠA BESEDA

Naši po svetu

Vprašanja in odgovori

Nekaj informacij jugoslovanskim povratnikom

Naši pomenki

Kultura

Ob prazniku slovenske kulture

Nove knjige

Filatelija

Iz naše zgodovine

Bogo Grafenauer: Karantanija in njena vloga v oblikovanju slovenske narodne zavesti

Otroci berite

Peter Božič: Na robu zemlje (odlomek)

Ivan Gradišnik: Lenčka in Andrej

Ivan Potrč: Med mašami (konec)

Humor

PRIJATELJI, NAROČNIKI!

RODNA GRUDA

REVIJA SLOVENSKE IZSELJENSKE MATICE, OBISKUJE VAŠ DOM VSAK MESEC,

SLOVENSKI

IZSELJENSKI KOLEDAR

pa vsako leto znova obogati vašo knjižnico!

Publikaciji vam prinašata v materinem in v tujih jezikih novice iz rojstne domovine, seznanjata vaš mladi rod z dogajanjem pri nas in z lepotami Jugoslavije. Povezujeta vas, dragi rojaki, z domovino in med seboj ter pišeta o življenju in delu Slovencev po svetu.

Vas, ki ste začasno zaposleni v inozemstvu, seznanjata z domačimi in tujimi predpisi, z vsem, kar vas zadeva in zanima. V bodoče vam bosta naši publikaciji prinašali še vse tisto, kar boste želeli sami.

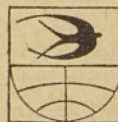
Dragi naročniki! Ste že kdaj pomislili na prijatelja, znanca, ki je na tujem morda sam, odtrgan od rodne zemlje, pozablja materin jezik in bi rad vedel, kaj se dogaja doma in med Slovenci po svetu?

Spomnite se nanj, pomagajte mu, dajte mu priložnost, da bo tudi on vsak mesec prejel obširno pismo iz domačega kraja v obliki naše revije, da bo tudi on imel vsako leto novo knjigo — naš koledar — knjigo, napisano nalašč zanj!

VSAK NAROČNIK IMA VSAJ PO ENEGA PRIJATELJA SLOVENCA, IN VSAK NAROČNIK LAHKO PRIDOBI NOVEGA PRIJATELJA RODNE GRUDE IN SLOVENSKEGA IZSELJENSKEGA KOLEDARJA!

Izročite mu ta list, čitljivo naj izpolni naročilnico, odpošlje na naš naslov in že bo tudi on imel številne prijatelje doma in v tujini.

Odreži!

**SLOVENSKA
IZSELJENSKA
MATICA**

LJUBLJANA
Cankarjeva 1/II.

Naročam

RODNO GRUDO za leto

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR — letnik

Ime in priimek:

Naslov:

Založba Mladinska knjiga

OB 50-LETNICI CANKARJEVE SMRTI JE ZALOŽBA
MLADINSKA KNJIGA PRIPRAVILA KNJIGO

BESEDA IVANA CANKARJA

Iz 112 leposlovnih in drugih spisov in iz 18 pisateljevih pisem je profesor Boris Merhar izbral 240 najlepših odlomkov ter jih povezal tako, da se bralcu razkrijejo najznačilnejše poteze Cankarjeve ustvarjalne osebnosti. Kjerkoli bo bralec odprl to knjigo, se mu bo razkrila katera Cankarjevih najlepših misli, utrinek njegovega poetičnega občutja, pritegnila ga bo čudodelna moč Cankarjeve besede.

Posebnost izdaje BESEDA IVANA CANKARJA so tri oblike iste knjige.

Darilna izdaja (format 16,8 × 13,2 cm) v elegantni izvedbi, vezana v platno in z barvnim zaščitnim ovitkom. Cena 55 dinarjev.

Miniaturna izdaja (format 9 × 13,2 cm) v luksuzni izvedbi in vezavi. Cena 28 dinarjev.

Žepna izdaja v redni zbirki »Kondor« (format 12 × 18 cm), proširana ali vezana. Cena 6 oziroma 9 dinarjev.

Verjetno ni slovenskega človeka, ki si ne bi želel imeti Cankarja vedno pri roki. Med navedenimi tremi oblikami iste knjige si bo lahko vsak izbral pravo ali vse tri hkrati.

Knjige lahko naročite pisмено pri založbi **Mladinska knjiga**, Oddelek tuja knjiga, **Ljubljana, Titova 3**.
Prejeli jih boste v najkrajšem času.

Pripravljen sem odstopiti katerikoli slovenski izseljenski organizaciji, ali posamezniku do 1500 kosov lepih **DIA POSNETKOV** v plastičnih okvirčkih med steklom, pod naslovom:

GORENJSKA V PANORAMI — ZGODOVINI — IN CVETJU

Vsi posnetki so iz Agfa barvnih filmov.

Posnetkom je priložena posebna knjiga s krajšo zgodovino krajev in mest Gorenjske ter s pojasnili k posameznim slikam.

Za informacije in dogovor pišite: Lovro HRIBAR, Skofja Loka, Groharjevo naselje 2, Slovenija, Jugoslavija.

TEKSTILNA TOVARNA

»JUTEX«

ŽALEC

proizvaja

jutino prejo in jutino tkanino

Slovenca iščeta dekleti, starost do 35 in 25 let. Jože, star 37 let, zaposlen v Švici. Toni, star 30 let, zaposlen v Nemčiji. Samo resne ponudbe, po možnosti s sliko, poslati proti vrnitvi, na naslov: **Josef in Toni** bei Häberli, 8810 HORGEN, Drusbergstrasse 31, SCHWEIZ.

Mestna galerija v Ljubljani

Mestni trg 5, poleg Magistrata

ima v svojih prostorih tudi razstavno-prodajni prostor, v katerem so naprodaj umetniška dela vseh živečih slovenskih likovnih umetnikov.

ŽELITE POMOČ PRI IZBIRI ZAKONCA?

Posredovalnica za zakonske zveze, Ljubljana, poštni predal 24 je pričela poslovati s februarjem 1969.

Pišite nam na navedeni naslov. Poslali Vam bomo vse informacije.

Potrudili se bomo, zadovoljni boste!

Gozdno gospodarstvo Maribor

z GOZDNIMI OBRATI: Ruše, Lovrenc na Pohorju, Podvelka, Ožbalt ob Dravi, Maribor, Reka - Pohorje, Slovenska Bistrica, Oplotnica, Ptuj in Ormož, OBRATOM ZA GRADNJE, OBRATOM ZA UREJANJE GOZDOV in OBRATOM ZA LOV IN RIBOLOV

Ureja, neguje, vzgaja in gospodari z gozdovi SLP ter gozdovi v državljanski lastnini, samostojno gradi gozdne komunikacije in gozdarske stavbe, goji divjad in izvaja lovski in ribolovni turizem.

NEPOSREDNEJŠA ODGOVORNOST REPUBLIK

SERGEJ KRAIGHER

Slovenci po svetu, izseljenci in njihovi potomci, ter delavci, ki so začasno zaposleni v raznih državah, v veliki večini spremljajo naš družbeni razvoj. Zlasti z velikim zanimanjem pa spremljajo vse tiste spremembe in vzpone v našem razvoju, ki delujejo v prid večji samostojnosti posameznih narodov oziroma republik kot samoupravnih organov in njihove državnosti v okviru SFRJ.

Zato smo naprosili predsednika slovenske skupščine Sergeja Kraigherja, da bi za bralce Rodne grude obrazložil tisti del sprememb v zvezni ustavi, na osnovi katerih se razširjajo pravice in dolžnosti republike na zadeve, ki so bile doslej v izključni pristojnosti federacije, in s katerimi dobivajo republike večjo in pomembnejšo vlogo ter odgovornost pri oblikovanju in uresničevanju politike SFRJ. S tem v zvezi smo ga tudi naprosili, naj obrazloži, katere spremembe bodo potrebne v republiški ustavi.

Predsednik skupščine Sergej Kraigher je z veseljem ustregel naši želji.

Petindvajsetletni razvoj nove Jugoslavije, uspehi, ki smo jih dosegali, posebno z razvojem samoupravljanja v tem času, so bistveno spremenili položaj delovnega človeka in vsakega naroda in narodnosti v Jugoslaviji. Spremembe v zvezni in republiških ustavah pomenijo v bistvu prilaganje odnosov med republikami in federacijo kot njihovo skupnostjo tej stopnji razvoja. S temi spremembami se na ustrezen način uresničuje načelo, na katerem je zgrajena nova Jugoslavija in ki je zapisano tudi v ustavi iz leta 1963, namreč da »delovni ljudje in narodi Jugoslavije uresničujejo svoje suverene pravice v federaciji,

kadar je to v skupnem interesu določeno s to ustavo, v vseh ostalih odnosih pa v socialističnih republikah«.

V spremembah ustave SFRJ se to najbolj kaže v spremenjeni strukturi skupščine, predvsem v novi vlogi zbora narodov. Proces, ki se je začel že s prvimi spremembami aprila 1967. leta, ko smo v političnem obračunu z Rankovićem, v osnovi obračunali z unitarizmom in birokratskimi centralističnimi silami, zdaj v tem pogledu zaključujemo. Narodi in narodnosti Jugoslavije rešujejo svoje skupne zadeve direktno v zboru narodov, ki ga sestavlja po 20 delegatov iz vsake republike in po 10 iz avtonomne pokrajine Kosova ter avtonomne pokrajine Vojvodine, torej enako število iz vsake republike oziroma avtonomne pokrajine, ne glede na njeno velikost in število prebivalstva. O vseh vprašanih, ki so v pristojnosti federacije, torej delegati vseh narodov in narodnosti enakopravno razpravljajo in odločajo, pa naj gre za politični, družbeni in gospodarski razvoj Jugoslavije, ali pa za njene mednarodne odnose. Pristojnosti tega zbora so bile zdaj namreč omejene na vprašanja, ki so se neposredno nanašala na odnose med federacijo in republikami, na kadrovska vprašanja in vprašanja zunanje politike. Zbor narodov pa ni neposredno kot zbor sodeloval pri sprejemanju, na primer družbenega plana in proračuna, določanju vrst in virov dohodkov teritorialnih skupnosti, v zadevah izgradnje družbeno-političnega in družbenoekonomskega sistema in podobno. To je bilo do zdaj v pristojnosti zveznega zbora, kjer so bile posamezne republike zastopane sorazmerno s številom prebivalstva. V skladu z novimi ustavnimi spremembami pa bo zbor narodov vsa vprašanja reševal in o njih odločal kot splošen političen zbor enakopravno in neposredno s pristojnim zborom, to je z enim od takojimenovanih zborov delovnih skupnosti (gospodarskim, prosvetno-kulturnim in socialno-zdravstvenim), ki predstavljajo delovne ljudi in njihove interese s področja gospodarstva, zdravstva, kulture in prosvete oziroma z družbeno-političnim zborom, ki predstavljajo državljane v občinah in njihove interese zunaj ožjega področja njihovega dela.

Zbor narodov zadržuje torej svojo dosedanja vlogo zaščitnika interesov narodov in

narodnosti pred morebitnimi zakoni in drugimi akti skupščine, ki bi ogrozili njihov enakopravni položaj oziroma pravice. Tudi poslej kakor prej ima določeno število poslancev tega zbora pravico zahtevati posebej obravnavo in sklepanje ob vsakem takem primeru. Zdaj pa postaja ta njegova vloga aktivnejša, saj jo poslanci tega zbora kot člani delegacij svojih republik in pokrajin lahko zagotavljajo v celem poteku oblikovanja politike v zvezni skupščini od prvih osnutkov do končnih odločitev. Zato bo zbor narodov lahko bolj učinkovito in dosledneje reševal tudi to svojo nalogo.

Druga bistvena značilnost sprememb v ustavi SFRJ — se vnašajo te določbe v je, da se zmanjšujejo zakonodajne pristojnosti federacije. Te spremembe so postale nujne, če upoštevamo v tem času dosežen gospodarski in družbeni napredek, ki ga je napravila Jugoslavija kot celota v premagovanju podedovane zaostalosti in nerazvitosti in tudi vsaka izmed njenih republik in pokrajin. Upoštevati pa je treba tudi zgodovinsko dane razlike v stopnji razvoja in različne družbene in druge pogoje razvoja, ki obstajajo med posameznimi področji Jugoslavije in v katerih se uresničuje v družbenih, političnih in ekonomskih osnovah sicer enotna razvojna politika Jugoslavije. V skladu s tem in z zahtevami, ki jih postavlja nadaljnji razvoj in graditev moderne socialistične samoupravne družbe je možno in nujno v čim večji meri upoštevati te posebnosti oziroma različne pogoje razvoja vsake republike in pokrajine. Reševanje številnih vprašanj družbenega in gospodarskega razvoja v federaciji zato ni postalo samo odveč, ampak je postalo na mnogih področjih družbenega dela in življenja tudi ovira za njihovo hitrejše in uspešnejše reševanje. Zato bo na primer v prihodnje glede vprašanj kot so: delitev družbenega proizvoda, prispevki, davki, promet blaga, planiranje ipd., zakonodajna vloga federacije omejena na postavljanje samo temeljnih določb in bodo republike imele dovolj možnosti, da ta vprašanja rešujejo v skladu s svojimi posebnostmi. Skratka, zakoni in sklepi federacije na teh področjih bodo dajali le skupne temelje za širše in podrobnejše urejanje te problematike v republikah in pokrajinah v skladu z njihovimi posebnimi pogoji in potrebami. Na področjih znanosti, pro-

**Skupščina o proračunu
in srednjeročnem planu**

Tik pred zaključkom leta 1968 so v slovenski skupščini razpravljali o republiškem proračunu za leto 1969 in o uresničevanju srednjeročnega družbenega plana za obdobje 1965—1970.

Razprave v slovenskem parlamentu so bile ne samo tehtne in poglobljene, marveč večsih tudi skoraj burne. Nič čudnega, saj so poslanci odločali o resnično pomembnih vprašanjih, bolj ali manj usodnih za nadaljnji razvoj slovenske družbe. Medtem ko je v letu 1968 republiški proračun namenil raznim oblikam potrošnje približno 49 milijard starih din, se za leto 1969 proračunska sredstva znatno povečajo — kar na dobrih 61 milijard. Vzrokov za takšno povečanje je precej: predvsem je treba za 8 odstotkov povečati pokojnine starih upokojencem, katerih pokojnine so že skoraj na kritični minimalni točki. Vsako odlašanje bi samo še zaostriло že tako pereče socialne probleme, ki so se v zadnjih letih nakopičili med stariimi upokojenci. Veliko sredstev bodo v letu 1969 terjali tudi prosveta, izobraževanje in šolstvo. Tudi tu ni kaj oporekati, saj smo večkrat slišali upravičene pripombe, da plača učitelja ali profesorja ni v sorazmerju s plačami v tovarnah, trgovinah in drugih delovnih organizacijah, torej tudi problemov prosvete in šolstva ni bilo mogoče odlagati v nedogled. Toda ob vsem tem smo v skupščini slišali tudi druge glasove, ki so sicer priznavali upravičene potrebe starih upokojencev, delavcev v prosveti in drugih, hkrati pa so opozarjali na vse bolj pereče probleme v gospodarstvu, iz katerega konec koncev vse oblike potrošnje črpajo sredstva. Slovensko gospodarstvo je sicer v letu 1968 doseglo še kar dobre uspehe: proizvodnja se je v primerjavi z letom 1967 povečala za 7 odstotkov, produktivnost za 6,8 odstotka, cene v industriji so dokaj umirjene (povečanje le za 1,7 odst.), razveseljivo se tudi zmanjšujejo zaloge blaga. Še zlasti je ugodno, da Slovenija skoraj tri četrtine svojih izdelkov izvažava v države s konvertibilno valuto in da se je izvoz na konvertibilna tržišča v letu 1968 povečal v primerjavi z letom 1967 za 11 odstotkov.

Vendar pa pri vsem tem ne smemo pozabiti, da je slovenska industrija močno zastarela, precej bolj kot v drugih republi-

Občine in republika — po sedanjih spremembah republiške ustave — v skladu z zakonom samostojno določajo ta sredstva in samostojno razpolagajo z njimi. Z zakonom se lahko predpišejo okviri, v katerih si smejo občine določati svoje dohodke in druga sredstva, če je delovnim ljudem ali delovnim organizacijam bistveno ogrožen enakopravni položaj v pogojih poslovanja in v delitvi družbenega proizvoda.

Torej zadeve s področja družbenoekonomskega razvoja, ki so bile do zdaj reševane predvsem centralizirano na ravni federacije z družbenimi plani in drugimi akti zvezne skupščine in drugih zveznih organov, postajajo z ustavnimi spremembami in tudi v praksi čedalje bolj stvar republike in njihovega reševanja v skladu s specifičnimi potrebami in pogoji njihovega razvoja.

Kot izraz možnosti, pravice in obveze, da SR Slovenija neposredno garantira pravice človeka in občana kot splošne pravice — ki so do sedaj bile zagotovljene le v ustavi SFRJ — se vnašajo te odredbe v ustavo republike. S tem se tudi ustvarjajo pogoji, da se z ene strani predpiše enotnost pravosodnega sistema za celo Jugoslavijo — z druge strani pa se daje možnost republikam, da s svojimi zakoni prilagajajo pravosodni sistem (vrste sodišč in njihove pristojnosti) svojim posebnim pogojem, tradicijam in svojemu razvoju.

Med predlogi za spremembo republiške ustave so tudi določbe o obrambi države in dolžnostih na področju narodne obrambe kot tudi določba o pravicah in dolžnostih skupščine SR Slovenije med vojno. Ustava SR Slovenije do sedaj ni imela teh določb, ker so se glede teh vprašanj uporabljale določbe Ustave SFRJ. Kot je že omenjeno, odločanje in izvajanje ukrepov na področju narodne obrambe ni več izključno pravica federacije. Sedanje spremembe ustave, tako zvezne kot republiške, dopuščajo, da se dajo republikam ustrezne pristojnosti, ki omogočajo najširšo iniciativo republik in občin, delovnih in drugih organizacij ter občanov, da sami podvzamejo vse ukrepe za pripravo vsesplošne ljudske obrambe v primeru agresije, od civilne zaščite do organizacije teritorialnih vojaških obrambnih enot, poleg splošne podpore jugoslovanski ljudski armadi in najožjega sodelovanja z njo.

svete in kulture, zdravstva, socialnega varstva in zavarovanja itd. pa se bodo na nivoju federacije reševala najbolj splošna načela, ki predstavljajo skupen interes vseh republik in pokrajin na teh področjih in sicer v obliki resolucij, priporočil ali splošnih zakonov. Prav tako bodo v prihodnje poleg federacije tudi republike sodelovale pri odločanju o vprašanih, ki so bila doslej v izključni pristojnosti federacije: narodna obramba, državna varnost, izvajanje politike razvijanja odnosov s tujimi državami ipd.

Sedanje ustavne spremembe sicer ne posegajo globlje na področje družbenoekonomskih odnosov, gospodarskega sistema in vprašanja družbeno-političnega sistema, kot so na primer vprašanja nadaljnega razvoja vloge in položaja občin v pogojih samoupravljanja, nadaljnega razvoja pravosodnega sistema ipd. Ta vprašanja so zdaj predmet obsežnega proučevanja in razprav in šele ko bo to široko zasnovano delo končano, bo mogoče zavzeti stališča ali so sploh potrebne spremembe in če so, kakšne in katere spremembe so potrebne. Ustavne spremembe, tako zvezne kot republiške ustave določajo, da vire in vrste dohodkov družbeno-političnih skupnosti odreja zvezni in republiški zakoni. Gre namreč za to, da bi se še bolj izrazilo načelo, da delovni ljudje posameznih republik in občin v čim večji možni meri sami odločajo in razpolagajo z dohodkom, ki so ga na tem področju ustvarili. Občinam in republiki pripadajo v skladu z načelom delitve po delu za pokrivanje potreb njihovega razvoja in splošnih družbenih potreb sredstva, ki se ustvarjajo na njihovih področjih. Vrste in vire dohodkov pa določa zakon. Ker pa je Jugoslavija enotno področje, z enotnim skupnim trgom, se v ustavi SFRJ zagotavlja enotno urejanje vprašanj kot so na primer enotne osnove družbenega planiranja, urejanje kreditnega sistema, določanje politike emisije denarja, zagotavljanje kontrole denarnega obtoka in podobno. Če pa je to potrebno za zagotovitev enotnosti trga ali za preprečitev motenj v odnosih na trgu, lahko odredi federacija meje, v katerih smejo družbeno-politične skupnosti določati svoje dohodke in druga sredstva iz obdavčenja sredstev (»kapitala«) delovnih organizacij ali prometnega davka.

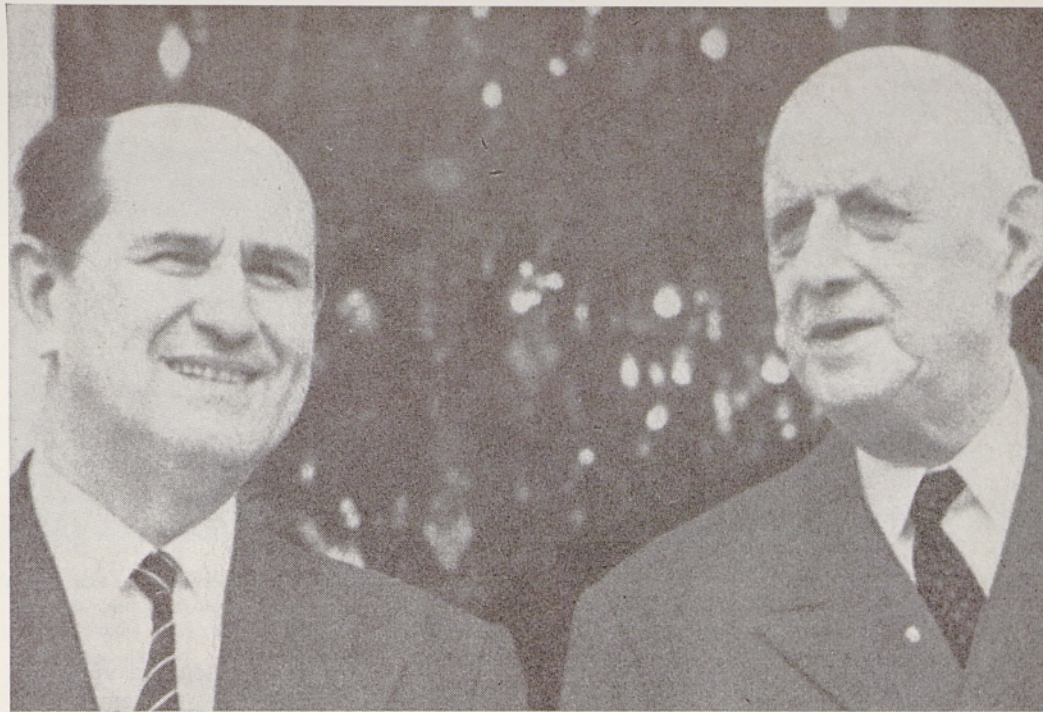
kah. Prav iztrošenost in zastarelost strojev lahko v nekaj letih povzroči pravcato katastrofo, če ne bi temu problemu pravočasno posvetili vse pozornosti. Položaj v železarnah, kemični industriji, barvni metalurgiji, na železnici in še kje je vse prej kot rožnat. Delež nacionalnega dohodka v investicijah — torej v modernizaciji industrije in gospodarstva — je bil leta 1968 v Sloveniji najnižji, saj so vse republike več vložile v investicije. Prav zato so poslanci opozorili, da bo celo odstotek 14 do 16 za slovenske investicije bržkone preskromen, marveč ga bo treba povečati vsaj na 24 do 25. To pa z drugimi besedami pomeni, da je treba gospodarstvu pustiti čim več sredstev, da lahko hitro nadoknadi zamudo in se čim prej modernizira ter tako usposobi za enakopravno partnerstvo na evropskem in drugih trgih. Igor Prešern

PREDSEDNIK ŠPILJAK V FRANCIJI

Odslej v Francijo brez vizumov

Sredi januarja je bila na povabilo predsednika francoske vlade Couve de Murvillea na večdnevem obisku v Franciji jugoslovanska vladna delegacija pod vodstvom predsednika Mike Špiljka. Obe delegaciji sta podpisali dva sporazuma: sporazum o ekonomskem, tehničnem in industrijskem sodelovanju ter sporazum o vzajemni ukinitvi viz za krajša potovanja v obe državi. Pred tem pa je jugoslovanska delegacija obiskala francoski jedrski center v Saclayu, si ogledala tovarno avtomobilov Peugeot, kjer se je srečala tudi z našimi delavci, ki so zaposleni v tej tovarni, in se srečala z uglednimi francoskimi gospodarstveniki.

V hotelu »Crillon« v Parizu je predsednik Špiljak 15. januarja sprejel delegacije starih jugoslovanskih izseljencev, društva »Bratstvo-enotnost« v Parizu, jugoslovanskih delavcev in štipendistov. V delegaciji izseljencev je bilo zlasti veliko slovenskih rudarjev iz pokrajine Pas de Calais. Medtem ko so se pariški izseljenci pritoževali, da za svojo dejavnost nimajo primernih prostorov, pa so se izseljenci iz Sallauminosa pohvalili v tem pogledu, saj jim gre tamkajšnja občina s prostori lepo na roko. Razen podpisa obeh omenjenih sporazu-

Predsednik jugoslovanske vlade Mika Špiljak s predsednikom francoske republike generalom Charlesom de Gaullem

mov, ki odpirata nove možnosti vzajemnega sodelovanja med Francijo in Jugoslavijo, pa so ostali pogovori potekali v znamenju izmenjave mnenj na področju gospodarske menjave. Francija podpira skorajšnji sporazum med Jugoslavijo in Evropsko gospodarsko skupnostjo, prizadeva pa si tudi, da bi prišlo do ugodnejšega ravnovesia v plačilni bilanci med našo državo in Francijo. Ob bližnjem obisku delegacije francoskih gospodarstvenikov v Jugoslaviji se bodo pogovorili o možnostih kooperacije na področju elektroindustrije, mehanske konstrukcije, kemije in avtomobilske industrije.

Obisk predsednika Mike Špiljaka v Franciji je dosegel višek s sprejemom pri predsedniku francoske republike generalu Charlesu de Gaulle. V zdravici na svečanem kosilu je predsednik de Gaulle med drugim dejal: »Noben obisk kakega evropskega šefa vlade ne more biti hkrati bolj naraven in zgovoren od obiska, s katerim nam izkazuje čast. Resnično, katere države naše Evrope so si bile v dveh svetovnih dramah, ki so v tem stoletju utrle usodo sveta, bolj sorodne kot naša in vaša? V

prvi svetovni vojni sta se Francija in Srbija, v drugi pa Francija in Jugoslavija skupno bojevali in zmagali. Četudi živita spričo ideologije in zemljepisa v različnih pogojih in sta morali vsaka po svoji strani upoštevati nerazdružljive obveznosti do sosedov in prijateljev, sta obe hoteli in znali ohraniti neodvisnost.« Predsednik de Gaulle je izrazil upanje, da se mu bo ponudila priložnost srečati se s predsednikom Titom, predsednik Špiljak pa je povabil predsednika francoske vlade Couva de Murvillea, naj pride v Jugoslavijo na uraden obisk.

Koroški Slovenci v Ljubljani

V dneh 24. in 25. januarja je bila na obisku v Ljubljani delegacija koroških Slovencev, ki so jo sestavljali predstavniki obeh slovenskih organizacij na Koroškem — Narodnega sveta koroških Slovencev in Zveze slovenskih organizacij. Delegacijo je v Ljubljani sprejel predsednik slovenske vlade Stane Kavčič, kasneje pa tudi predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Josip Vidmar in avstrijski generalni konzul v Ljubljani dr. Riesenfeld.

POMEMBNI SKLEPI ZA RAZVOJ SLOVENSKEGA KMETIJSTVA

TONE ČUR

Leto 1968 pomeni za slovensko kmetijstvo pomembno prelomnico. Še zlasti pa velja to za zasebno kmetijstvo. Po dolgotrajni razpravi, ki se je začela junija v republiški skupščini in gospodarski zbornici v Ljubljani, se pozneje prenesla na občinske skupščine, organizacije Socialistične zveze ter končala novembra v slovenski skupščini, je prišlo do pomembnih sklepov. Izrednega pomena pri tem je tudi, da je v razpravah o razvoju slovenskega kmetijstva sodelovalo precejšnje število slovenskih kmetov.

Razprava je izhajala iz sedanjih razmer. Povsod so ugotavljali, da smo z gospodarsko reformo uredili pridelovanje pšenice in koruze ter vprašanja v poljedelstvu nasploh. Zaostrila pa so se neskladja med živinorejo in poljedelstvom. Prodajne cene za živino so se namreč v zadnjih letih zelo znižale. Precej so temu pripomogle težave pri izvozu živine na zahodnoevropski trg, ko so države-članice Evropske gospodarske skupnosti določile velike dodatne carine na uvoženo jugoslovansko živino, zajamčene cene za živino pa niso odigrale tiste vloge, ki bi jo morale. Posledice tega že čutimo. V hlevih, zlasti v družbenih pitališčih, je tudi polovico manj pitane živine.

Kmetje težko poravnajo družbene dajatve

Po vsem tem ni treba na široko razlagati, zakaj je to še zlasti prizadelo slovensko kmetijstvo. Na Slovenskem je živinoreja

Obnovljeni vinogradi na Vinskem vrhu nad Ormožem
Renovated vineyards at Vinski vrh near Ormož

temeljna panoga, zaradi tega pa vpliva na splošen razvoj kmetijstva. Če temu dodamo še povečane družbene dajatve, velike in neugodne kreditne obveznosti, povečanje cen za umetna gnojila in zaščitna sredstva, je trenutni položaj slovenskega kmetijstva na dlani.

Na poslabšanje razmer v kmetijstvu so vplivale tudi druge stvari. Pretežni del dohodka pri odkupu in prodaji pridelkov zajema trgovina in ga v zadostni meri ne vrača kmetijstvu. Torej se preveč denarja preliva iz žepov pridelovalcev v žep trgovcev. Pridelovalci ob tem trdijo, da trgovci in predelovalci spretno prenašajo težave na trgu v breme kmetijstva. Vse to otežuje gmotni položaj slovenskih kmetov, slabi stike med njimi in kmetijskimi organizacijami in dela težave v že tako skromni proizvodnji slovenskih kmetij. V tem položaju kmetje težko poravnava družbene obveznosti in prispevke za kmečko zdravstveno zavarovanje.

V največjih težavah so seveda kmetje v odročnejših in hribovitih krajih, čeprav se tu razvijajo kmetije, ki iščejo ob živinoreji tudi dopolnilno zaposlitev v kmečkem turizmu in gozdarstvu. Temu kmetijstvu naj bi pomagala tudi družba. V skladu s širšimi interesi naj bi z davčno politiko vplivala na povečanje pridelka na hribovskih kmetijah. Za razvoj kmečkega turizma pa

naj bi organizirali svetovalno oziroma pospeševalno službo, pomoč v kreditih in v izobraževanju.

V takih razmerah velika večina kmetov tudi čedalje odločneje zahteva take kmetijske organizacije in organizacijo vasi, ki jim bo omogočala bolj uspešno pridelovanje in možnost, da bodo lahko sodelovali in odločali. Slovenski kmetje se tudi vse bolj zavedajo, da si svoje življenjske razmere lahko izboljšujejo le s povečanjem storilnosti. To pa lahko uresničijo le v sodelovanju z zadrugami in drugimi organizacijami.

Prva naloga: pospešiti prodajo živine in mesa

Vse to so imeli pred očmi, ko so poslanci republiškega in gospodarskega zbora slovenske skupščine konec novembra sprejeli sklepe, priporočila in stališča v zvezi z nadaljnjim razvojem kmetijstva. Tedaj so začrtali naloge, ki jih moramo urejati v Sloveniji sami; tiste, ki imajo zvezni značaj, pa so izoblikovali v posebnih sklepih in jih poslali zvezni skupščini v nadaljnje reševanje.

Če naj iz teh dokumentov povzamemo glavne naloge, potem je na prvem mestu zahteva po pospešeni prodaji živine in mesa, kar je podlaga za dolgoročen razvoj slovenske živinoreje. V ta namen moramo nujno povezati pridelovalce, trgovce in predelovalce z dolgoročnimi pogodbami za odkup in prodajo. K temu lahko mnogo prispeva skupno vlaganje v graditev skladišč, hladilnic in drugih prepotrebni zgradb. Olajšali naj bi tudi nakup in uvoz kmetijskih strojev za kmetije, nekatere dajatve (carino in prometni davek), ki nimajo pravega opravičila pri obremenitvah kmetij, pa bi naj odpravili. Seveda naj bi v prihodnje tudi bolj kot doslej razvijali sadjarstvo, vinogradništvo in vrtnarstvo, saj je spričo vse večje življenjske ravni povpraševanje po teh pridelkih čedalje večje. Posebno pozornost naj bi po teh dokumentih v prihodnje posvečali tudi kmetijskemu strokovnemu šolstvu, pospeševalni službi in vključevanju kmetov v pridelovanje za trg. Sedanja ureditev in zmogljivost kmetijskih strokovnih šol na Slovenskem namreč ne ustrezata potrebam po nadaljnjem razvoju kmetijstva. Zlasti ni dovolj možnosti za izobraževanje kmetov.

Zvezna vlada o načelih kmetijske politike

Kmetje in tudi drugi pridelovalci so med razpravo večkrat poudarjali, da naj bodo sklepi in stališča kar najbolj konkretna. Poslanci so se po tem ravnali in v dokumentih priporočili in dali konkretne naloge kmetijskim organizacijam, gospodarski zbornici, poslovnim bankam (da na primer ljubljanska kreditna banka odobri že letos kmetijstvu posojila, da bolj kot doslej začno banke kreditirati pridelovanje na kmetijah itd.), občinskim skupščinam (da organizirajo izobraževanje kmetov in kmečke mladine, da z davčnimi olajšavami in drugimi ukrepi pospešujejo preusmerjanje kmetij itd.), republiškem izvršnemu svetu, da se bo zavzemal za ureditev varstvenih cen, premij in regresov, za izpopolnjevanje zunanjetrgovinskega režima, za zboljšanje pogojev za gospodarjenje v kmetijskih organizacijah, za zboljšanje družbenega in gospodarskega položaja kmeta... Ob tem so dobili posebne stvarne naloge tudi republiški sekretariati za gospodarstvo, za finance, za prosveto in kulturo in za delo; slednji naj prouči tudi možnost za postopno uvedbo pokojninskega in invalidskega zavarovanja kmetov na Slovenskem.

Mesec dni zatem, se pravi konec decembra lani, so dali večino teh vprašanj tudi na dnevni red zasedanja zvezne skupščine. Tedaj je tudi zvezna vlada obrazložila svoje stališče in načela v kmetijski politiki. Po njih naj bi še naprej izpopolnjevali in razvijali zajamčene zaščitne cene, regressi in premije naj bi ostali tudi v prihodnje, domač trg naj bi zaščitili pred neutemeljenim uvozom pridelkov, prav tako pa bomo z ukrepi spodbujali izvoz in večjo porabo pridelkov na domačem trgu.

Po dvodnevni razpravi so poslanci načeli še nekatera druga vprašanja. Sklepe bo proučila pristojna komisija zvezne skupščine. V sklepih so tudi obvezali zvezno vlado, da bo spremljala razmere na izvoznih trgih, gibanje števila živine in predlagala ukrepe za ustaljevanje kmetijstva.

Slikovita vas Sorica
Jesenska dela kmetov v hribih nad Gabrovko
Spravljanje sena nad Poljčani

The picturesque village of Sorica
Autumn work of the peasants living in the hills
above Gabrovka
Making hay above Poljčane

Ker to ovira porast proizvodnje, bodo republika in občine omogočile delovanje takih šol, v katerih bi pridobili pridelovalci tudi svoj poklic. Pri tem bodo skrbeli za ustrezen šolski program v strokovnih šolah, ustrezno temu pa bodo dopolnjevali tudi program v vseh osemletkah.

Kmetijska pospeševalna služba je bila doslej prepuščena zadrugam in kmetijskim kombinatom, ki pa so jo organizirali le za njihove zanimive panoge. Nadaljnji razvoj kmetijstva pa zahteva, da postane ta služba del proizvodnje, zato jo pa moramo tudi organizirati tako, da bodo imele kmetijske organizacije in kmetje nanjo kar največji vpliv.

Zdruge naj postanejo oblika samouprave kmetov

Kmetje bi naj bolj kot doslej pridelovali za trg. Zato naj se organizirajo tako, da bodo s svojo proizvodnjo bolj povezani s trgovino in predelavo, zdruge pa naj postanejo najbolj primerna oblika samouprave kmetov. Za smotrno podpiranje kmetijstva je treba omogočiti tudi kreditiranje iz bančnih sredstev in zagotoviti odplačevanje na daljši rok. Z ustrezno davčno politiko naj bi omogočili preusmerjanje kmetij v pašno-košni način izkoriščanja travnikov, obnovo nasadov, nakup kmetijskih strojev, preurejanje gospodarskih stavb itd. Ob tem moramo voditi takšno politiko, ki bo podpirala in spodbujala obstanek in napredek kmetij na hribovskih in odročnih krajih. Ko bo po vseh teh ukrepih naraščal tudi dohodek kmečkih gospodarstev, bomo morali proučiti uvedbo starostnega — pokojninskega zavarovanja kmetov. S tem bi spodbudili pri kmečki mladini zanimanje za kmetijstvo, starejšim kmečkim ljudem pa zagotovili sredstva za preživljanje.

K vsemu temu se pridružuje še stališče glede gospodarjenja s kmečkimi gozdovi. Težave, ki nastajajo, se kažejo v premajhnem uveljavljanju pravic kmetov — lastnikov gozdov. Eden izmed vzrokov za težko stanje kmetij na hribovitih področjih je tudi neprirodno razmejevanje kmetijstva od gozdarstva; tako onemogoča bolj uspešno reševanje gospodarskih vprašanj. Zato bo treba v prihodnjih mesecih proučiti izvajanje in delovanje obstoječega zakona o gozdovih.

NAŠI DELAVCI V AVSTRIJI

SLAVKO FRAS

Ena izmed pomembnih sestavin odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo je dejstvo, da je v Avstriji zaposlenih kakih 40.000 naših delavcev. To je v primeri s številom jugoslovanskih delavcev v Zahodni Nemčiji (200.000) sicer malo, če pa upoštevamo, da je Avstrija po številu prebivalcev približno sedemkrat manjša kot ZR Nemčija in da je tudi njen industrijski in sploh gospodarski potencial precej šibkejši od zahodnonemškega, potem se seveda pokaže odnos med številka 40.000 in 200.000 v drugačni luči. Potem lahko namreč rečemo, da je zaposlenih v gospodarskih dejavnostih naše severne sosedice kar izredno veliko število naših ljudi.

Treba je seveda takoj povedati, da gre pri večini zaposlenih za sezonske delavce, to se pravi, več kot 20.000 ljudi odhaja čez mejo spomladi in se jeseni vrača. Poznavalci razmer v Pomurju vedo, da ne gre za kak nov pojav. V času žetve odhajajo trume Prekmurcev na sezonsko delo že desetletja; sezonska zaposlitev je bila že v prejšnjem stoletju eden izmed poglavitnih virov zaslužka za populacijsko tako zelo razgibano pomursko območje. Po vojni je bilo to tradicionalno gibanje zaradi posebnih okoliščin omejeno, kmalu pa se je spet razmahnilo in danes ima vsaj tolikšen obseg kot ga je imelo pred vojno.

Kakšni so nagibi, zaradi katerih se naši ljudje zaposlujejo v Avstriji, kako živijo in kakšen je njihov status v tuji državi? Nagibi so skoraj v celoti gospodarske narave. Lahko rečemo, da praktično nihče ne dela v Avstriji zaradi tako imenovanih »političnih motivov«. Obstanek v Avstriji pa jim narekuje predvsem bližina doma — oddaljenost od domačega ognjišča je dostikrat prav malenkostna — v nemajhni meri pa tudi poseben značaj meddržavnih odnosov. Znano je, da razmerje med Jugoslavijo in Avstrijo, posebej pa še razmerje med Slovenijo in sosednimi tremi avstrijskimi zveznimi deželami (Koroško, Štajersko in Gradiščansko), že precej časa velja za vzorno, za primer dobrih sosedskih odnosov, kakršni bi morali biti med vsemi sosednimi državami. Medsebojni obiski najvišjih predstavnikov Avstrije in Jugoslavije so zadnje čase še okrepili prijateljstvo in dobro sosedsko atmosfero in, kar je predvsem pomembno, končno so ustvarjene vse politične in psihološke možnosti

Predsednik avstrijske republike Franc Jonas je bil jeseni na uradnem obisku v Jugoslaviji. S predsednikom Titom sta se pogovarjala o meddržavnih odnosih in o zadnjih dogodkih v Evropi in drugod po svetu

The President of the Republic of Austria, Herr Franz Jonas, paid last autumn official visit to Yugoslavia. During the visit, Presidents Jonas and Tito and their associates had talks on bilateral relations and on the latest developments in Europe and in other parts of the world

za resno delo pri reševanju vseh ne tako maloštevilnih nerešenih problemov med državama. To posebno ugodno sožitveno ozračje na severni meji seveda pomembno stimulira delavce, ki iščejo zaposlitve zunaj naših meja, da si izberejo prav Avstrijo.

Življenje naših ljudi, ki so zaposleni v Avstriji, je dokaj različno, na splošno pa lahko trdimo, da v poprečju delovne razmere, v katerih delajo, niso slabe. Pač pa še vedno ostane problem precej slabih stanovanjskih razmer, v katerih morajo večinoma živeti (največkrat sicer predvsem zaradi tega, ker skušajo živeti v tujini čimbolj varčno — njihova misel je vendar, da bodo prav zaživeli šele doma, s prihranki...).

Kar se tiče statusa jugoslovanskih delavcev v Avstriji, so se stvari bistveno spremenile z ratifikacijo dveh pomembnih sporazumov v letu 1966. Prvi sporazum je »konvencija o socialnem zavarovanju«, drugi »o ureditvi zaposlovanja«. Oba sporazuma sta imela isti cilj: izenačiti položaj naših delavcev s položajem avstrijskih delavcev. Sporazum o ureditvi zaposlovanja je odpravil tako imenovano »divje« zaposlovanje in zagotavlja sodelovanje med našimi in avstrijskimi oblastmi. Izvajanje tega sporazuma ne poteka povsem brez trenj in napak na obeh straneh, vendar pa je v

glavnem zadovoljivo. Sporazum žal še ni mogel omejiti izredne fluktuacije naše delovne sile v Avstriji, pa tudi zajel še ni dovolj delavcev; še vedno je precej veliko število tistih, ki iščejo delo v Avstriji, ne da bi se ravnali po določilih sporazuma.

Konvencija o socialnem zavarovanju je za ta problem bistvenega pomena. Urejene so zadeve posebno v večjih podjetjih, kjer so se naši delavci dokaj naglo vključili v proizvodni proces in postali dostikrat celo nenadomestljivi.

Treba pa je poudariti, da je nastopila prelomnica v ravnanju z našo delovno silo v trenutku, ko so se zanjo zavzele avstrijske sindikalne organizacije. Spričo čedalje boljših meddržavnih političnih, kulturnih in drugih odnosov so se okrepili tudi stiki med našimi sindikati in avstrijskim Gewerkschaftsbundom. Lani je bila v Jugoslaviji precej močna avstrijska sindikalna delegacija, ki je obiskala vse republiške centre in se z našimi predstavniki pogovarjala izključno samo o problemu jugoslovanskih delavcev. Kmalu so v Avstriji opazili, da so se naši delavci začeli množično vključevati v tamkajšnje sindikalne organizacije in aktivno sodelovati v njihovem delu. To je njihov položaj močno okrepilo, ker so se zdaj sindikati začeli zavzemati za pravice jugoslovanskih delavcev in posredovati pri delodajalcih, ka-

dar zadeve niso potekale tako, kot bi morale. Vključitev v delavsko gibanje bo našim v Avstriji v bodoče vsekakor dragocena pomoč in upati je, da se bo tudi sodelovanje med avstrijskimi in jugoslovanskimi sindikati čedalje bolj krepilo.

To bo morda tudi v precejšnji meri nadomestilo pomanjkanje družabnega življenja, ki ga naši delavci močno pogrešajo. Večinoma so zaprti v krog delovišče-stanovanje in s prostim časom nimajo kaj početi. Nedvomno čaka tu še mnogo dela tudi naša diplomatska predstavništva v Avstriji. Jugoslovanski generalni konzulat v Gradcu je v tem pogledu napravil največ, ko je del uradnih prostorov v določenih dneh dal na voljo našim delavcem kot klub, kjer se lahko shajajo, se medseboj spoznavajo, berejo domače časopise, igrajo šah in drugo ter se v pogovorih z diplomatskimi uslužbenci informirajo o stvareh, ki jih zanimajo. Tudi druga predstavništva si po svojih močeh prizadevajo, da bi kaj storila za boljše življenje naših delavcev v Avstriji. Stirideset tisočim, ki si onkraj severne meje služijo svoj kruh in si skušajo uresničiti sanje, ki se jim doma zdijo neuresničljive, bi morala tudi naša javnost posvečati več pozornosti.

BELE PREKMURSKÉ VASI

Spomladi odhajajo sezoni v tujino, da bi lepše živeli doma

Danes ni v Prekmurju nikogar več, ki bi očital ljudem odhode na delo v tujino. Pa ne samo zaradi spoznanja, da je v sodobnem svetu tako »preseljevanje« ljudi iz dežele v deželo povsem normalen pojav, ampak tudi zaradi otipljivih dokazov, da spreminja svet ob Muri tako naglo svojo podobo tudi po zaslugi lepih dohodkov sezonskih delavcev.

»Čemu bi si belil glavo, zakaj nas toliko Prekmurcev odhaja še danes na delo v tujino, ko imamo vendar v krvi željo po služku, po lepšem življenju,« je pripovedoval pred nedavnim ob vrnitvi iz Avstrije delavec Jože Časar z Goričkega.

Z dvema otrokoma in ženo Maričko sta odšla na delo v Leoben v Avstriji že pred tremi leti. Potlej jih je zaneslo v domači kraj samo ob novem letu, da so preživeli praznike pri sorodnikih. Pred odhodom v tujino je živela družina pri Jožetovem bra-

tu in nič ni kazalo, da si bosta z ženo lahko kmalu omislila lastni dom.

»Zakaj ne bi poskušala tudi midva!« je padla odločitev mladih zakoncev, ki sta kmalu potrkala na vrata soboškega zavoda za zaposlovanje.

Jožeta sem srečal že lani v Leobnu. Z ženo sta se gnala v velikem lesnem podjetju od jutra do večera z edinim ciljem, da bi čim prej prihranila denar za ureditev lastnega doma in za nakup zemlje. Tudi njuna otroka Štefana in Jožeka sem obiskal takrat v leobenski osnovni šoli, kjer sta bila med svojimi avstrijskimi vrstniki zelo priljubljena, v razredu pa med boljšimi učenci.

»No, danes poslednjič tovorimo kovčke na Goričko,« je dejal na prelomu zadnjega leta Jože. »S prihranki smo si kupili domačijo, kjer bo potlej dovolj dela in kruha za vse.«

Ko so pri Petrovcih stopili iz avtobusa in se odpravili po komaj shojeni gazi svežega snega z glavne ceste navkreber, je prešerno odmeval smeh štirih ljudi.

Da, Jože Časar in njegovi so že plačali dolg tujini za uresničeno željo po lepšem življenju. Toda življenje hiti svojo pot in jutri si bo optalo kovčke veliko drugih Jožekov. Še preden se bo končno poslovila zima in bodo prvi zvončki na prisojnih legah sramežljivo napovedali rojstvo nove pomladi, bodo spet oživele uhojene poti na Goričkem in Ravenskem, med Lendavo in tromejo.

Čeprav vsi vedo, da to ni pot za mehkužce in lenuhe, zakaj tujina nikomur ničesar ne podari, se jih le malo vrne pred prihodnjo zimo. Vsaka vrnitev pa pomeni za večino izmed njih novo streho nad glavo, nov stroj na dvorišču ali celo nov avto v garaži.

Boro Borovič

Jožek in Štefek že tri leta hodita v šolo v Leobnu. Komaj čakata, da bosta spet hodila v šolo v Prekmurju

V velikem lesnem podjetju v Leobnu se je spoprijelo z delom veliko naših rojakov

Slamnate strehe in iz blata zbite domačije so zamenjale zidane hiše

Kljub asfaltiranim cestam so jate gosi še ena od značilnosti Prekmurja

Little boys, Jožek and Štefek from Prekmurje have been going to school for three years in Leoben

A great number of our compatriots working in a big firm of Leoben, Austria

Roofs made of thatch and houses made of mud have almost disappeared in Prekmurje. Instead of them there are wonderful houses built of bricks

In spite of asphalt roads flock of geese on the roads is one of the characteristic of the Prekmurje country

PRAZNIK BENEŠKIH SLOVENCEV

JOŽE PREŠEREN

Cedad — središče Beneške Slovenije

Cedad (Cividale) — the center of Beneška Slovenija

Dan emigranta ali izseljenski dan, ki ga je letos 6. januarja že šestič organiziralo prosvetno društvo Ivan Trinko v Čedadu, je postal pravi praznik beneških Slovencev. Nepričakovano veliko, kar prek 700 ljudi je letos do zadnjega kotička napolnilo dvorano gledališča »Ristori«. Z avtobusi so se pripeljali iz okoliških vasi, veliko pa jih je moralo ostati doma, ker ni bilo več prostora. Pred začetkom programa smo očitno zadovoljstvo prebrali z obrazov organizatorjev, ko so videli, da bo dvorana polna, po prireditvi pa so bili še bolj zadovoljni številni udeleženci, ki so bili navdušeni tako nad toplimi besedami govornikov kakor nad nastopom »Beneških fantov« pod vodstvom Antona Birtiča in predstavo Goldonijevega »Tasta v sili« v izvedbi novogoriškega gledališča.

Navzoče beneške izseljence, domačine in goste je pozdravil tajnik društva »Ivan Trinko« Izidor Predan, ki je med drugim dejal: »Povedal vam bom samo malo besed, ker vem, da emigranti ne potrebujejo besed pač pa dejanja. Ustava italijanske republike temelji na delu, tako piše prvi člen, drugi pa piše, da bi morali imeti vsi

delavci zaposlitev v italijanski republici. Na žalost za naše ljudi ti členi ustave ne veljajo; delo in kruh si morate iskati po svetu...« Izidor Predan je govoril še o prizadevanjih vseh Beneških Slovencev, da bi bili vsaj izenačeni s Slovenci na Tržaškem in Goriškem, nato pa je svoj govor zaključil z besedami: »Kar se tiče ekonomskega izboljšanja v naših dolinah, naj omenim, da je v zadnjem času dobilo več naših delavcev zaposlitev v bližini doma, posebno v okolici Manzana in v Manzanu samem. Toda to je še vse premalo. Tudi prihodnje leto bo moralo iti še dosti naših ljudi po svetu. Želimo pa, da bi se vsi vrnili na svoje domove zdravi in veseli in da bi živeli ob domačem ognjišču.«

Nato je spregovoril še župnik Emil Cenčič iz Gorenjega Trbilja, ki je med drugim dejal: »Hvaležni smo vsem dragim emigrantom in vsem, ki ste v tako velikem številu stopili v to dvorano. Želimo in pričakujemo, da bo to današnje srečanje oživilo v srcih vseh nas dolžnost, da bomo vsi vedno združeni v enotnosti in ljubezni do naše Benečije, da naj današnje srečanje oživi tudi dolžnost, da ostanemo vsi vedno zvesti do tistih vrednot, ki nas delajo posebne in odlične pred svetom: ljubezen do naše katoliške vere, zvestoba do naše družine, trdnost do naših slovenskih tradicij in slovenskega jezika, katerim se ne smemo nikoli odpovedati in jih zatajiti.«

Obema govornikoma so prisotni živahno pritrjevali in ju navdušeno pozdravljali. Nato je nastopil s svojim ansamblom »Beneški fantje« še znani glasbeni umetnik in prosvetni delavec, domačin, Anton Birtič. Tudi njegove pesmi so vsi poslušalci navdušeno sprejeli. Občinstvo jim je ploskalo celo med petjem. Za njimi so nastopili še beneški otroci Vladimir Predan iz Klodiča ter Luciano Stulin in Gianni Drekonja iz Gorenjega Trbilja, ki so izseljencem za dobrodošlico recitali nekaj pesmi v domačem narečju.

Igralci novogoriškega gledališča še niso nastopili pred tako številnim in tudi pred tako hvaležnim občinstvom, ki je slovenske besede kar požiralo in z vso pozornostjo sledilo dogajanju na odru. Tako je imela ta predstava dvojno vrednost: ljudem je nudila kulturni užitek, obenem pa je tudi pomagala pri narodnostnem osveščanju.

Režiser gledališča iz Nove Gorice Jože Babič in dramatik Josip Tavčar iz Trsta

The stage-manager Jože Babič of the theatre in Nova Gorica and the dramatist Josip Tavčar from Trieste

Na izseljenskem dnevu v Čedadu je nastopil tudi ansambel Beneških fantov
At the emigrant meeting in Cividale we were able to listen to the famous ansamble Beneški fantje

IDRIJA – MESTO NA ŽIVEM SREBRU

SANDI SITAR

Razprava o problemih slovenske narodne skupnosti v Italiji

V Špetru Slovenov v Beneški Sloveniji je v začetku januarja zasedala italijanska sekcija mednarodnega združenja za obrambo ogroženih jezikov in kultur. Zasedanju je predsedoval islandski književnik, Nobelov nagradjenec Halldor Kiljan Laxness. Zasedanje sekcije je bilo posebej pomembno za slovensko manjšino v Italiji, saj je bilo posvečeno predvsem njenim problemom. Špeter Slovenov so izbrali za zasedanje, ker je narodna manjšina v Beneški Sloveniji »najbolj zapostavljena in ogrožena«, kakor je uvodoma povedal tajnik sekcije dr. Gustavo Buratti. Kulturni in javni delavci, predstavniki manjšin, so iz raznih vidikov osvetlili prizadevanja, da bi bila uresničena tista določila ustave republike Italije ter posebnega statuta londonskega memoranduma, ki govore o skrbi države za manjšine ter o pravicah Slovencev.

Deželni svetovalec dr. Drago Štoka je v uvodu prikazal razmere, v katerih žive Slovenci v Italiji. Govoril je o neenakopravnem položaju Slovencev v različnih pokrajinah. Medtem ko se na Tržaškem in deloma tudi na Goriškem položaj polagoma izboljšuje, je naglasil, da italijanske oblasti Beneških Slovencev sploh ne priznavajo kot slovensko narodno skupnost. Ta dežela ima pri reševanju manjšinskih problemov zelo skromne možnosti, ker ji osrednje rimske oblasti odrekajo pristojnosti. Predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze Gorazd Vesel in podpredsednik iste organizacije in tajnik prosvetnega društva »Ivan Trinko« iz Čedad Izidor Predan, sta orisala razmere, v katerih žive Beneški Slovenci in Slovenci na Goriškem. Predan je poudaril, da Slovenci videmske pokrajine še vedno čutijo težo preteklosti, ko so se morali nasilno prilagoditi razmeram in so prizadevanja za njihovo nacionalno pripadnost veljala za protidržavna. V veliko škodo je Beneškim Slovincem tudi gospodarska nerazvitost dežele, kar jih nujno sili v izseljevanje.

Govorilo je še več govornikov slovenskega, furlanskega in nemškega rodu o razmerah in problemih, ki so značilni za Furlanijo, Rezijo in Beneško Slovenijo. K besedi so se oglasili tudi nekateri duhovniki.

Košček neba, ki ga je mogoče videti nad Idrijo, zmanjšujejo robovi strmih bregov, ki od vseh strani obdajajo mesto. Pod njim se razraščajo jaški in rovi živosrebrnega rudnika in segajo četrta kilometra globoko pod zemljo, tako da so najgloblje točke rudnika že pod morsko gladino. Iz teh globlin dvigajo ljudje dan in noč — pod zemljo ni razlike med dnevom in nočjo — mrko rudo, v kateri se včasih srebrno zasvetijo kapljice tekoče kovine.

O nastanku marsikaterega mesta pripoveduje legenda. O Idriji tudi. Da je neki kmet močil presušeni škaf pod izvirkom, ki čez noč ni polnil škafa le z vodo, marveč tudi z živim srebrom. Tako da se je začelo. Ne vemo, če je v legendi košček resnice, gotovo pa drži, da na sotočju Idrije in Nikove nikoli ne bi zrasla današnja Idrija, ko bi ne bilo pod njo dragocene rude.

Tu doli, na dnu globeli, živi dandanes pet tisoč Idrijčanov. Njihove hiše zde tesno druga ob drugi, kakor da se tako bolje varujejo neprijazne okolice. Tudi ljudje so ozko povezani med seboj in zdi se, da jih enako povezujejo tako stara prijateljstva kakor še neporavnani obračuni. Človek bi tukaj pričakoval kraj in ljudi, ki imajo malo povezave s svetom. Pa je prav narobe res. Vzrok živahnemu komuniciranju Idrije s svetom je spet — živo srebro. Ze pol tisočletja — toliko bo kmalu star idrijski rudnik — prihajajo sem od blizu in daleč trgovci, rudarji, strokovnjaki in veseli popotni ljudje. Posebno v teh letih, ko je tako porasel avtomobilizem, mnogo potujejo tudi Idrijčani. Kadar je praznik in dela prost dan, ne ostane dosti Idrijčanov doma. Vračajo se, polni vtisov, in jutri je nov delovni dan.

V rudniku dela nekaj več kot tisoč ljudi. Proizvodnja sicer iz leta v leto raste, toda mehanizacija in avtomatizacija rasteta z njo, tako da je število zaposlenih skoraj ustaljeno. Polovica jih dela pod zemljo. Pogoji dela so trdi. Grozita poklicni bolezn: silikoza in zastrupljenje z živim srebrom. A zaslužek je dober, zato je na rudniški upravi toliko prošenj za sprejem na delo, da bi z novinci takoj lahko zamenjali vsaj polovico zaposlenih. Toda — stvar še zdaleč ni tako preprosta. Ni vsakdo za v rudnik in rudnik ni za vsakogar. Treba je železnega zdravja, treba je poguma in moči, pred-

vsem pa znanja. Rudnik ima svojo šolo pa tudi svoj izobraževalni center. Komur bi nadaljnje delo v rudniku škodovalo, tega priuče drugih, zunanjih del.

Čez dolino, po kateri teče Idrijca, drse nelslišni vozički na jeklenih vrveh. Od jaška prihajajo polni težke rude, od topilnice se vračajo prazni. Na eni strani se v vsako od treh dolgih rotacijskih peči usiplje ruda. Od druge strani sikajo v peč plameni. Živosrebrne hlape love v sistemu hladilnih cevi, iz katerih priteka surovo živo srebro. Z razmeroma preprostim postopkom dosežejo izredno čistost idrijskega srebra — tako je rudnik rentabilen, kajti ruda je sicer vse siromašnejša vredne vsebine. Toda v rudniku mislijo tudi na svoj jutrišnji dan. Na koncu dolgih raziskovalnih rovov vrtajo rudarji za novimi zaloga mi. Našli so jih že, nekatere v bližini, druge bolj daleč... V tem iskanju pa so našli tudi druge kovine: baker, uran.

Delo v rudniku daje rudarjem pečat trdnosti. Vse, kar je idrijskega, ima ta pečat. Trdnost pa spremlja njeno nasprotje: krhkost. Krhke so čipke izpod rok idrijskih deklet in žena. Kot brez rudnika, si tudi brez čipk ni mogoče zamisliti Idrije. Čeprav je ta ljudska panoga umetne obrti doma tudi v širši okolici, je mesto njeno središče, tu so doma najspretnejše čipkari ce, tu se je čipkarstvo tudi začelo. Kako se je začelo, pa ni točno ugotovljeno. Verjetno so ga zanesle sem žene priseljenih rudarjev — morda s Češkoslovaške. Danes skoraj ni Idrijčanke, ki bi ne znala čipkati. Dekletca, pa tudi marsikateri fantič, se nauče čipkanja v čipkarskih šolah, ostale skrivnosti dobrega čipkanja pa jim zaupa jo matere in sorodnice kot družinsko skrivnost. Vsako leto ima Idrija svoj čipkarski festival in tekmovanje najboljših čipkari c.

Idrija je zrasla na živem srebru, vsa je bila vezana na rudnik. Toda iz debla so pognale veje na vse strani. Danes mesto ni več samo rudarski kraj. Je tudi sedež občine, ki ima še dva večja kraja: Cerčno in Črni vrh. Vsak od teh treh krajev je središče celega sklopa bližnjih, pa tudi daleč vsaksebi raztresenih naselij. Toda vsa težijo v en center.

Idrija je center: v upravi, v gospodarstvu, trgovini, šolstvu, zdravstvu, kulturi. O njeni preteklosti brez besed pripovedujejo

razstavljeni predmeti v muzeju na idrijskem gradu. O sedanjosti priča vsakdanji mestni utrip. V Idriji je bilo gledališče že pred dvesto leti. Prav ob tem jubileju pripravljajo novo predstavo: Cankarjevo »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«. Igrali bodo rudarji in uradniki, profesorji in dijaki. Sicer pa stanje v kulturi tudi v Idriji ni prav rožnato. Čas gospodarske reforme je posegel tudi sem, fenomen avtomobilizma, televizije, visokega stanovanjskega standarda tudi. Za vsem tem bo prišlo spoznanje, da to še ni vse, pravijo nekateri. Drugi so mnenja, da ne kaže čakati do takrat. Ti igrajo, pejejo, muzicirajo, berejo, hodijo v kino in h kinotečni predstavi. Mnogi imajo svoje konjičke: vrtiček, kanarčke, filatelijo. Ali pa sedejo v kavarno, v znamenito gostilno »Nebesa« ali kam drugam na pomenek. Avtomobiliste spelje cesta, planince okoliški vrhovi, jamarje podzemski svet kraških pojavov. Ob rekah srečate ribiče, v gozdovih lovce, povsod pa tudi skupine z ražnjem in pletenko. In zaljubljenca na dolgih samotnih sprehodih.

A vrnimo se v mesto. V središču stoji veliko, masivno poslopje starega rudarskega skladišča. V zgornjem nadstropju je zdaj v njem mladinski klub, obiskali ga bomo kasneje. V prihodnosti bo vsa ta stavba namenjena kulturnim dejavnostim. S pokritim hodnikom bo povezana s sosednjo gledališko stavbo. Ko bo denar... In razumevanje. — Prej kot kulturni so dobili Idrijčani fizkulturni dom. Moderno poslopje nudi že v prvi fazi mnogo možnosti za rekreacijo s telovadbo in drugimi športi. V tem centru nameravajo zgraditi tudi pokriti plavalni bazen. Tako velja zdravju v Idriji prva skrb.

Toda še pred to skrbjo je tista, ki jo Idrijčani vpričo tretjega le poredko izrečejo glasno: kaj bo, če rudniku ne bo šlo več tako kot danes? Pri rudniku si seveda prizadevajo, da bi bili jutri še uspešnejši kot danes. Širjenje, modernizacija, raziskave, to so najvažnejši ukrepi teh prizadevanj. S preostalimi in še drugimi sredstvi si zida Idrija svoje druge gospodarske temelje. Nekdanja obrtna podjetja preraščajo v tovarne: »Simplex«, ki proizvaja gradbeno opremo, vodovodne, ogrevalne in prezračevalne naprave ter prefabricirane sanitarne vozle. »Kolektor«, ki se s svojo pro-

Pogled na del Idrije

Z vsakoletnega tekmovanja idrijskih čipkarič

Cipkarica pri delu

Idrijski rudar

A look over a part of Idrija

The lace-woman of Idrija

A picture of an annual competition of the Idrija lace-women

The Idrija miner. Mercury of Idrija mine is sold all over the world

IZ GODOVIČA NA ČRNI VRH

JANEZ ZRNEC

izvodnjno delov elektromotorjev prav tako vključuje v mednarodno delitev dela in trga. Lesno podjetje v Spodnji Idriji, ki se je vključilo v sklop »Slovenijalesa«, združenega podjetja s sedežem v Ljubljani. »Zidgrad«, podjetje, ki pokriva skoraj vse potrebe po zmerom bolj živahni gradbeni dejavnosti. In še bi lahko naštevali, toda vsaj omeniti moramo še industrijsko rast Cerkna in razvoj Črnega vrha v turistično središče. Ob zaključku tega odstavka lahko zapišemo: danes rudnik omogoča razraščanje drugih gospodarskih panog, ko pa bi zašel v krizo, jo bo s pomočjo teh mogoče premestiti. Najbolj varen pa je pred krizo tisti, ki je pripravljen nanjo.

Razvoj industrije in drugih gospodarskih panog privablja v mesto in druge večje kraje v idrijski občini prebivalce z neren-tabilnih kmetij. Od kmetijstva pa le živi v občini še skoraj polovica prebivalcev.

Ob današnjem je v Idriji vselej prisoten tudi jutrišnji dan. Vzporedno z razvojem vseh gospodarskih panog in drugih dejavnosti se iščejo tudi možnosti za rast mesta. Drugje so te možnosti — vsaj v prostoru — večinoma že po naravi dane. Toda ne v Idriji, ki je napolnila domala že vse dno globeli in vse njene robove. Zdaj bo treba kar v breg. Urbanisti so že našli svojsko rešitev (kakor so jo našli tudi stavbeniki preteklosti v značilni »idrijski rudarski hiši«). Če ni prostora na tleh, bodo v Idriji zidali v nadstropja. Toda bloki in stolpnice so čudno utesnjeni v tem ozkem prostoru. Nadstropja bodo premaknjena med seboj, tako da bo vsako višje nadstropje naslonjeno na eni strani v breg, na drugi pa bo imela družina svoj vrt na strehi sosedu pod seboj.

Vendar pa hiše ne delajo mesta, najprej so ljudje. In prihodnost je najprej v mladini. Idrijska mladina je takšna kot vsaka: včasih povzroča svojim staršem, starejšim, nemalo skrbi. Tako raste v jutrišnji dan, utira si svojo pot. Zdaj še ne mara za udobno cesto, po bližnjicah jo seka od ovinka do ovinka. Proces menjavanja generacij je zmerom v teku.

Svoje središče ima idrijska mladina v klubu mladih. Zdaj stopamo čez njegov prag. Morda bomo vstopili v dvorano sredi sestanka, predavanja, ali pa se bomo nena-doma znašli sredi mladih parov in v zvo-kih modernega ritma.

V decembrskih dneh je bila cesta pusta in prazna, nobenega avtomobila ni bilo na njej, še manj človeka. Ob takem vremenu se ljudje raje doma tiščijo tople peči, zunanaj tako ali tako nimajo večjih opravkov. Polja počivajo pod snežno odejo, za spravljanje lesa iz gozdov pa se sneg še ni uležal.

Tak je Godovič v dneh, ko zapade sneg. Hiše se stiskajo ob cesti pokrite s snegom, le tanki stebri dima, ki se dvigujejo iz dimnikov, dokazujejo, da je v njih življenje.

Vasica je ostala za holmom, pred menoj je bila le pokrajina, bele planjave in molčeči s snegom pokriti gozdovi. Tam daleč, sredi široke ceste, sem uzrl majhno črno piko, ki se je včasih premikala, včasih pa spet obmirovala. Pospešil sem korak in dohitel majhnega fantiča s šolsko torbico na rami, ki se mu ni preveč mudilo domov. Nosek je bil malce rdeč od mraza, tudi roke, ki so metale okrog snežne kepe, so bile ozeble. Pa se fant ni menil za mraz, veselil se je snega, čeprav vsak dan hodi tri kilometre in pol daleč v šolo in isto pot spet nazaj.

Še dve samotni hiši sta stali ob cesti, zaprti pred mrazom z malimi okni, ki so jim pustili prostor med skladovnico butar in polen. Za njimi pa sam gozd, kamor si pogledal. Obširni so gozdovi Hrušice, pozimi večinoma neprehodni. Gozdne ceste, ki poleti prijazno vabijo izletnike, počivajo pozimi pod debelo snežno odejo. Ne pluzijo jih, saj bi bilo preveč dela, pa tudi počemu bi jih pluzili, saj se gozdni delavci pozimi odselijo iz svojih gozdnih kočic v doline, med ljudi.

Po gozdovih se potika le še divjad, precej je je, to pa po svojih močeh nadzorujejo lovci. Za srnjad so v košatih gozdovih urejene krmilnice, kamor lovci pokladajo seno, da se jeleni in srne pretolčejo skozi najhujšo zimo. Lovci pa se do teh krmilnic ponavadi prebijejo na smučeh.

Bo Črni vrh kdaj druga Krajska gora?

Črni vrh je prijetna vasica pod precejšnjim z gozdom poraslim hribom. Morda je prav ta vrh, ki zaradi iglastih gozdov izgleda črn, dal kraju ime. Vasica stoji na planoti z nadmorsko višino okrog sedemsto metrov, ki je okrog zavarovana z vrhovi, ta-

ko da do njega ne seže kraška burja. Seveda pa ima zaradi svoje lege precej ostre zime in ne prevroča poletja. Sneg se prav zato ohrani tudi do konca marca in tako podaljša smučarsko sezono. Dosedanja smučišča so bila položna, stara vlečnica, ki so jo letos premestili v Idrijo, ni zmogla kake večje višine. Letošnjo zimo pa so zgradili dve novi vlečnici, ki smučarje potegneta skoraj do vrha hriba, tako da je teren primeren tudi za vrhunske smučarje. Kraj so odkrili tržaški smučarji, večinoma Slovenci, pred vojno. Ko so odkrili prijetno smučarsko progo s Cola, so se sem pogostokrat vračali, seveda je za to priložnost zvedela tudi domača javnost. Od takrat je Črni vrh bolj životaril, šele zadnja leta obstajajo načrti, da bi iz njega napravili smučarski center Notranjske, drugo Kranjsko goro. Za nova dela se zanima ankaransko turistično podjetje Adria, ki dela tudi investira. Važno je tudi to, da je kljub obilici snega vasica lahko dostopna celo z večih smeri. Za smučarje s Tržaškega, ki zaenkrat največ zahajajo sem, je dostop naravnost idealen, po Vipavski dolini, ki je večinoma brez snega in nato še triindvajset kilometrov iz Ajdovščine preko Cola.

V slučaju, da se bo Črni vrh razvil preko današnjih meril, bo potrebna predvsem gradnja novih gostinskih objektov, saj znašajo sedanje nočitvene kapacitete poleti osemdeset ležišč, pozimi pa jih precej odpade zaradi slabega ogrevanja. Za zdaj obstajata le dva objekta, gostišči pri Pagonu in pri Metki, ki sta v sezoni že vnaprej zasedeni.

Ustavil sem se pri Pagonu, v obsežni krčmi, ki pa je stregla le majhnemu številu gostov. »V tem vremenu ni skoraj nikogar,« so dejali, »ko se sneg malo uleži, pa bomo do pomladi zasedeni.« Res je bilo tako. Pri mizi ob peči so posedali možaki, domačini in počasi žulili vsak iz svojega kozarčka. Seveda so pri tem vneto kvartali in se razgovarjali.

No, pri Pagonu in tudi v drugi gostilni, je zdajle prijetno sestiti se mizo. Na zalogi imajo domače klobase, res sveže, saj so bile narejene šele pred nekaj dnevi. In če je zraven še zelje...

Zunaj se je dež spremenil v sneg in medlo je kot za stavo.

Godovič
Crni vrh nad Idrijo
Kmetija v vasi Predgrize
Iz šole po samotni poti na kmetijo v okolici Godoviča
Samotna kmetija v gozdovih Hrušice
An abandoned farm house in the woods of Hrušica
School children returning home towards a solitary farm house in the vicinity of Godovič

Zahvala za čestitke

Vsem naročnikom in bralcem ter izseljenjskim društvom in klubom se iskreno zahvaljujemo za vse najlepše želje in voščila ob Novem letu. Kakor bi se radi, pa se nikakor ne moremo zahvaliti vsakemu posebej, zato pa so bile naše želje, ki smo jih poslali društvom in klubom, v resnici želje vsem članom in vsem Slovencem na njihovem področju. Omeniti pa moramo, da je Slovenska izseljenska matica namesto številnih posameznih novoletnih čestitk darovala v sklad inštituta za rakasta obolenja v Ljubljani 10.000 st. dinarjev.

Nagrajenci naše ankete

Na anketo o vsebini Rodne grude, ki je bila objavljena v reviji oktobra lani, je Slovenska izseljenska matica prejela številne odgovore. O anketi sami smo že pisali. Zanimive odgovore in pobude naročnikov in bralcev, bomo v reviji objavili. Še enkrat vsem topla zahvala.

Kakor smo pri razpisu obljubili, smo pripravili deset nagrad za izžrebane odgovore na anketo. To število smo zdaj povečali na dvanajst.

Nagrajence smo žrebali v sredo 29. januarja. Žrebal je dolgoletni član glavnega odbora Slovenske izseljenske matice, rojak Ludvik Troha iz Kočevja, povratnik iz Kanade. V komisiji pa so bili: urednika Rodne grude Ina Slokan in Jože Prešeren ter upravnica matičnih publikacij Vera Valenci.

Za knjižne nagrade so bili izžrebani: Katarina Čargo, Belgija, Franc Puncer, New Berlin, Wis. ZDA, Ivanka Zakošek, Zimming, Francija, Marija Arko, Berlin, Nemčija, Anton Žebrek, Gensingen, Nemčija, Alojz Macedoni, Islington, Australija.

Gramofonske plošče bodo prejeli: Julija Sarajlič, Švedska, Albert Krauland, Brooklyn, ZDA, Joe Gornik, Timins, Ontario Kanada, Danijel Božič, Montreal, Kanada, Slavica Sluban, Pariz, Francija, Marija Piriš, Bedford, Anglija.

Vsem nagrajencem toplo čestitamo in želimo, da bi jim nagrade: knjige in gramofonske plošče prinesle mnogo razvedrila in zadovoljstva kakor tudi revija Rodna gruda, za katero se bomo potrudili, da bo vsebinsko in likovno čim bližje pobudam in željam, ki so nam jih naročniki in bralci

posredovali po anketi in nam jih sporočajo v svojih pismih.

Tudi rojak Ludvik Troha, ki je žrebal nagrajence, še posebej čestita izžrebancem z željo, da bi se še oglašali in tako nenehno pomagali k izpopolnjevanju naše priljubljene revije.

Piknik spet v Škofji Loki Dolenjsko srečanje na Vinici

Priprave za novo sezono obiskov so se pri Matici že začele. Sklenjeno je že, da bodo letos 4. julija spet prijazni Škofjeločani gostitelji naših rojakov, ki pridejo iz tujih dežel k nam na obisk. Največja vsakoletna izseljenska prirediteljev — piknik 4. julija, bo torej letos spet v naši lepi starodavni Škofji Loki. Lani je piknik izredno uspel, večina udeležencev je bila zelo zadovoljna. Škofjeločani so na to seveda ponosni in pravijo, da se bodo letos še bolj potrudili, da bodo gostje zadovoljni.

Teden prej — 29. junija pa bo srečanje izseljencev z Dolenjske v prijazni Vinici v Beli krajini. Srečanje pripravlja poseben odbor, v katerem so predstavniki občin: Trebnje, Brežice, Sevnica, Krško, Novo mesto, Črnomelj in Metlika. Predlanskim so se izseljenci srečali na družabni prireditvi v Kostanjevici, lani na Mirni, letos pa se bodo v prijazni Vinici, rojstnem kraju našega velikega pesnika Otona Župančiča.

Vinica je starodaven in zanimiv kraj, o katerem vam na drugem mestu v tej reviji podrobneje pripovedujemo.

O vseh pripravah za ti dve prireditvi, kakor tudi o drugih prireditvah, ki jih za letos pripravljajo podružnice Matice, bomo seveda še sproti poročali v prihodnjih številkah Rodne grude.

Posebna oddaja — namenjena predvsem našim delavcem

Na vrsti je rubrika: »Našim rojakom po svetu«. Takole se začnjenja že od srede oktobra lani vsak večer — razen ob sobotah in nedeljah — na ljubljanskem radiu posebna oddaja, ki je namenjena predvsem slovenskim delavcem, ki so se začasno zaposlili v tujini, pa tudi tistim našim rojakom, ki so si tam ustvarili dom in nameravajo na tujem ostati za dalj časa. Oddaja, ki vsakokrat traja do 5 minut, je na sporedu takoj po poročilih ob 22. uri

na srednjem valu 327,1 metra. Tako je RTV Ljubljana prva radijska postaja v Jugoslaviji, ki je tako rekoč vsak dan prek radijskih valov v stikih z rojaki, ki jih je življenjska pot zanesla prek meja domovine. Poleg teh oddaj pa je seveda še vedno — že 18. leto — na sporedu vsako soboto tudi tričetrtturna oddaja za slovenske izseljence.

Prve odmeve na novo oddajo so v njenem uredništvu že prejeli.

»Poldrugo leto že delam na tujem, vendar če le utegnem, poslušam ljubljanski radio. Seveda je to mogoče v glavnem samo zvečer in kar prav mi pride vaša rubrika. Vselej zvem kaj novega in kdo ve, če ne bom katerega od vaših nasvetov še sam kdaj potreboval!« — je napisal v pismu naš delavec iz Nemčije.

»Pozdravljam vašo odločitev, da ste uvrstili v program rubriko »Našim rojakom po svetu«. Če le utegnem, jo poslušam, pa tudi moje kolegice ji rade prisluhnejo« — piše mlada rojakinja iz Švice.

Takih mnenj bi lahko navedli še več. Vsekakor je res, da je taka posredna zveza, čeprav samo prek etra, med domovino in našimi ljudmi, koristna in potrebna. Seveda si pri radiu ne delajo utvare, da to oddajo sliši in posluša vseh teh nekaj deset tisoč slovenskih, pa tudi delavcev iz drugih republik. Toda važno je že, da jo posluša le del njih in ti potem gotovo tisto, kar so slišali, povedo tudi drugim.

Namen te oddaje je namreč predvsem pomagati našim delavcem v tujini z nasveti, pojasnili in sploh tolmačenjem vrste vprašanj, na katera nalete v vsakdanjem delu in življenju na tujem. Tako sodelujejo v oddaji mnogi priznani strokovnjaki s področja socialnega zavarovanja, zaposlovanja in carine, nadalje predstavniki sindikata, Slovenske izseljenske matice itd. V času, odkar je na sporedu, je uspelo uredništvu navezati stike tudi z nekaterimi organizacijami naših delavcev v tujini; posebno je treba poudariti dobro sodelovanje z Jugoslovanskim klubom v Zürichu. Marsikje pa bo treba tako sodelovanje še utrditi in zato tudi ob tej priložnosti uredništvo oddaje vabi društva in klube Jugoslovancev, naj po najboljših močeh sodelujejo. To bo tudi njim samim v pomoč, saj bodo lahko v oddaji brezplačno objavljali svoja obvestila.

Marjan Osolnik novi svetnik na veleposlaništvu SFRJ v Washingtonu

Januarja letos je nastopil novo službeno mesto na našem veleposlaništvu v Washingtonu Marjan Osolnik kot svetnik za isk ter kulturno in znanstveno sodelovanje. Pred odhodom v ZDA je obiskal nekatere ustanove in organizacije v Jugoslaviji, ki sodelujejo z ustreznimi ustanovami v ZDA. Med drugim se je oglasil tudi na Slovenski izseljenski matici v Ljubljani, kjer se je zanimal za kulturno-prosvetno dejavnost naših izseljencev v ZDA in se pogovarjal o problematiki naših ljudi v tujini na sploh. Dejal je, da bo ob priložnosti obiskal naše izseljenske kulturno-prosvetne organizacije in ustanove v ZDA in se sestal z znanimi društvenimi delavci.

Marjan Osolnik je po rodu iz Novega mesta. Sedem let je delal v predsedstvu republike kot sekretar zunanjepolitične službe. V tej funkciji je v spremstvu predsednika Tita obiskal številne države po vsem svetu. Tako je bil med drugim leta 1963 tudi v spremstvu predsednika v ZDA; takrat se je predsednik Titu sestal tudi s pokojnim predsednikom Johnom Kennedyjem.

Glavno poslopje nove ljubljske bolnišnice dograjeno

V decembru je bilo skoraj pol leta pred določenim rokom dograjeno glavno poslopje novega ljubljanskega kliničnega centra. Stavba se je ponosno povzpela nad strehe starih vodmatskih hiš. Zdaj je živo v njeni notranjosti, kjer nad tristo delavcev raznih strok hiti z notranjim opremljanjem. Treba je bilo napeljati na kilometre cevi za centralno ogrevanje, ki so ga priključili na ljubljansko Toplarno, tako da je v zgradbi prijetno toplo in v najhujšem zimskem mrazu lahko nadaljujejo z notranjimi deli. V gradnji in opremljanju ne bo nepotrebnega luksuza, vse pa bo zgrajeno in opremljeno sodobno, lepo in prijazno. Sobe bodo opremljene z vzdanimi omarami za obleko ter umivalniki. Okna imajo posebne prezračevalne naprave.

V kliničnem centru bodo nameščene interna, kirurška in ginekološko-porodniška klinika. Skupno bo bolnikom na razpolago

Najstarejša romanska plastika na Slovenskem
The oldest roman plastic art in Slovenia

500 bolniških postelj. Onkološki inštitut pa bo dobil po izselitvi interne klinike vse njene dosedanje prostore, ki imajo še to prednost, da so v neposredni bližini inštituta. Razumeti je namreč treba, da predstavlja klinični center celoto s sedanjimi klinikami ter bodo po preselitvi v nove prostore uporabili tudi vse dosedanje. V teh bodo razširili očesno kliniko, nevrološko kliniko in kliniko za ušesa, nos in grlo.

Najstarejša slovenska plastika

Grgar je slovenska vas nad Novo Gorico, na pragu Trnovskega gozda. V obeh vojnah je zelo trpela, njena župna cerkev pa je postala ruševina. Prav na to cerkev se veže zanimiva legenda, ki je pomagala najti najstarejšo romansko arhitekturo,

precej daleč naokoli edino te vrste, in najstarejšo doslej znano slovensko plastiko. Legenda pripoveduje o domačinki Uršuli Ferligoj, ki je v 16. stoletju na čudežen način zagledala Marijo. Ta ji je naročila, naj na bližnji Skalnici sezidajo cerkev. Res so jo sezidali, Skalnica pa je dobila tudi svoje drugo ime: Sveta gora. Dalje pripoveduje legenda, da je Uršula pokopana v grgarski cerkvi. Ko so cerkev pričeli obnavljati, so domačini hkrati pogledali tudi pod ladijski tlak, da bi našli ta grob. Toda našli so nekaj drugega: ostanke starejše cerkvene arhitekture. O najdbi so obvestili direktorja zavoda za spomeniško varstvo v Novi Gorici, prof. Emila Smoleta. Ta je ugotovil, da gre za najdbo ostankov prvotne romanske arhitekture, ki je na tem območju doslej najstarejša poznana arhitektura te vrste in te starosti.

Prva najdba je sprožila nova iskanja. Odkrile naj bi velikost romanske gradnje, domačini in grgarski župnik pa si obetajo od njih tudi potrditve o Uršulini legendi. Prav župnik je nekega dne potegnil iz zemlje v bližini romanskega zidu košček pozelenele pločevine. O najdbi so spet obvestili prof. Smoleta. Po posvetovanju z drugimi slovenskimi strokovnjaki je postalo očitno, da gre v reliefni upodobitvi Marije za najstarejšo doslej znano slovensko plastiko. Da je romanska, na to je mogoče sklepati že po bližini drugih ostankov iz te dobe, pa tudi vsi slogovni znaki govorijo v dobro te prvotne domneve.

Novoletni sprejem duhovnikov

Komisija za verska vprašanja SR Slovenije je priredila v drugi polovici meseca januarja v klubu poslancev v Ljubljani novoletni sprejem za slovenske duhovnike. Sprejema, ki je postal že tradicionalen, se je udeležilo več kot 70 oseb, med njimi vsi najvišji predstavniki rimsko-katoliške, slovenske evangeličanske, srbske pravoslavne, slovenske starokatoliške, adventistične in baptistične verske skupnosti.

Med kosilom, ki ga je za tem priredila republiška komisija za verska vprašanja, je navzoče pozdravil njen predsednik Pavle Bojc. Uvodoma je čestital predstavnikom rimsko-katoliške cerkve v Sloveniji ob ustanovitvi slovenske cerkvene pokra-

jine z metropolitiskim sedežem v Ljubljani, hkrati pa je izrekel obžalovanje, da vanjo ni vključeno Slovensko Primorje oziroma, da v slovenski metropoliji niso združene vse slovenske pokrajine.

Izrazil je prepričanje, da so bili v minullem letu odnosi med državo in verskimi skupnostmi prežeti z realističnim vzdušjem in vsebino ter ugotovil, da je tak odnos postavljen na čvrstejše temelje, ki bodo tudi v prihodnje jamstvo za normalen in vsestransko pravičen ter human odnos med državo in verskimi skupnostmi.

V svojem odgovoru je ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik apeliral za mir v svetu ter izrekel željo, da bi šli v novo leto v vzdušju dobrega medsebojnega razumevanja.

Zadružni dom v Benediktu

V Benediktu so končno do kraja zgradili zadružni dom, o katerem bi se lahko reklo, da so ga gradili dvajset let. To tudi drži, saj so ga začeli graditi pred dvajsetimi leti in je bil nato nedograjen dolga leta kamen spotike. Zdaj je lepo poslopje kraju v ponos. V njem so stanovanja, pošta, krajevni urad in sodobno urejena trgovina. V kraju potrebujejo tudi nove šolske prostore, ker so dosedanji pretesni.

Sezonci so prišli domov

Ob koncu leta so pomurske vasi še posebej zaživele. Sezonci so prišli domov. Tu in tam si pred hišami videl avtomobile, poslušal veselo domačo glasbo. Po vaseh raste vse več novih hiš, ki izrinjajo stare s slamo krite domačije. Pred novim letom je poštarica v Turnišču v enem samem dnevu sprejela nad pet milijonov starih dinarjev na račun davkov. V Genterovcih imajo lepo novo dvojezično šolo in so nanjo upravičeno ponosni. Zdaj, pravijo, bodo kmalu dobili še novo trgovino.

»Mariška« se je poslovila

Vlak, ki je vozil na železniški progi Murska Sobota—Hodoš in so ga Goričanci hudomušno nazivali »Mariška«, se je zadnji dan minulega leta za vselej poslovil od svojih potnikov. »Mariška« je začela voziti 26. junija 1907. Razlogi za ustanovitev te proge, ki nikoli ni bila donosna, so bili bolj političnega značaja — Avstro-ogrski si je prizadevala, da bi Pomurje priključila k

Madžarski — k pokrajini, ki nikoli ni bila njena matična. Ker Gorička nima tovarn, je bilo potnikov bolj malo, a tisti, ki so se z njo vozili, so »Mariško« vzljubili in se na to progo navadili, zato je razumljivo, da so bili hudo ogorčeni, ko je železnica progo opustila. Namesto »Mariške« bodo zdaj potnike tudi tukaj vozili avtobusi, a Goričanci svoje »Mariške« še dolgo ne bodo pozabili.

Nad tristo požarov je gasil

Kurbusov Jakob iz Lenarta je gasilec petdeset let. V tem času je pomagal pri gašenju nad tristo požarov, kjer se je nekajkrat zelo izkazal. Eden največjih požarov, katerega se spominja, je bil l. 1938 v Cerkevniku v Slovenskih goricah, ko je naenkrat gorelo šest poslopij. Kurbusov Jakob je za svoje požrtvovalno delo prejel številna odlikovanja in priznanja, na katera je zares lahko tudi ponosen.

Lep uspeh na Koprskem

Koprška luka je lani v pomorskem prometu prvič preseгла milijon ton blaga in se naglo vzpenja na lestvici najbolj prometnih pristanišč v Jugoslaviji. Lani je Koper dobil številne zelo pomembne nove objekte. Ljubljanski Petrol je zgradil velika skladišča za tekoče gorivo. Nedavno so v luki slovesno izročili namenu nov privez za tankerje, rezervoarje in druge objekte, ki predstavljajo prvo fazo v izgradnji velikega petrolejskega pristanišča v koprski luki. Z izgradnjo teh naprav lahko v Koprju pristajajo veliki petrolejski tankerji do 35.000 ton nosilnosti. Dragoceno tekočino po cevovodih spravljajo v nove rezervoarje, od tam pa jo odvažajo vlaki v naše rafinerije. Ne bo dolgo, ko bo dobil tudi Koper svojo rafinerijo. Tovarna Tomos je za praznik republike dobila sodoben raziskovalni inštitut, ki bo v znatni meri pomagal pri razvoju industrije. Tudi na svojo novo moderno pekarno, ki peče kruh za vse obalno območje, so Koprčani ponosni, pa na novo kino dvorano, telovadnico, ki jo je dobila šola na Belvederu pa še na to in ono.

Turistično privlačno

Lovska družina na Bizeljskem se dogovarja z upravo hotela Mokrice in zdraviliščem Čateške toplice za izmenjavo gostov

v letošnjem letu. V Mokriški graščini so pobude veseli. Znano je, da imajo tam gostje na razpolago tudi konje za ježo in vožnjo s kočijo. Zdaj bodo s konji lahko gostje obiskali tudi lovski dom, kjer se bodo zadržali dan ali dva, nato pa se spet vrnili v Mokrice ali pa za spremembo za nekaj dni v Čateške toplice.

Najboljši pridelovalci

Kmetje radgonskega kmetijskega kombinata so lahko ponosni na svoje uspešno delo. V lanskem tekmovanju, ki ga je razpisal Kmetijski in gozdarski center v Beogradu skupaj s slovensko gospodarsko zbornico, so dosegli zares lepe uspehe. Na območju kmetijskega kombinata Radgona je tekmovalo 152 kmetov, priznanja pa je prejelo 38 pridelovalcev. V tekmovanju za pridelovanje pšenice je dosegel prvo mesto kmet Anton Benko iz Spodnje Ščavnice. Pridelal je na ha 64,37 stota pšenice in se s tem pridelkom uvrstil na prvo mesto v Sloveniji in med najboljše pridelovalce pšenice v Jugoslaviji.

Časi se spreminjajo

Pred 18 leti je lendarvska občina dobila svoj prvi traktor, ki je imel takrat seveda veliko občudovalcev. Danes traktor sodi, kakor številni drugi kmetijski stroji, na vsako gospodarsko dvorišče v pomurskih domačijah.

Neprijetnosti ob povratku

Za novoletne praznike je prišlo na dopust v Jugoslavijo vsaj 100.000 naših delavcev, ki so začasno zaposleni v Avstriji, Nemčiji, Švici in drugod. Od tega jih je — kot sodijo pri Združenem železniškem transportnem podjetju v Ljubljani — najmanj 70.000 dopotovalo z okrepljenimi rednimi in posebnimi vlaki; teh je bilo samo iz Nemčije blizu 40!

Januarja se je večina te velikanske množice vračala v dežele, kjer je zaposlena. Toda pri tem je marsikdaj prišlo do neljubih dogodkov. Potniki, ki so — recimo — vstopili v vlak z najboljšim upanjem, da bodo ostali v vagonu do namembne postaje nekje v Nemčiji, so morali v Ljubljani ali najpozneje na Jesenicah izstopiti in se preseliti v drug vagon, v katerem pa največkrat ni bilo prostora. Tako so se mnogi s

kupom prtljage vozili stoje najmanj do Beljaka, če ne celo do Münchna ali še dlje. To pa prav gotovo ni bilo prijetno in razpoloženje takih potnikov je bilo vse prej kot dobro. Mnogi so celo menili, da delajo to slovenski železničarji nalašč.

Pa vendar je bil vzrok za to čisto drugačen. Predvsem pri vračanju v tujino ni bilo pri samih potnikih nobenega reda ali z drugimi besedami — nihče teh prevozov ni organiziral. Čeprav so železniške uprave vpeljale posebne vlake, se je na nekatere zgrnila taka množica potnikov, da kljub dolgi kači vagonov ni bilo mesta niti za stanje, v nekaterih pa je bilo prostora še kar dovolj. Torej prvi vzrok — neorganiziranost potovanja!

Drugi pa je bil ta: veliko potniških vagonov, iz Jugoslavije namenjenih v tujino, so morali železničarji v Sloveniji zaradi okvar izločiti iz vlakovne garniture. V takih primerih so morali potniki prestopiti v drug vagon, če je bil prostor ali ne, saj so morali v strogo določenem času biti na delovnem mestu, sicer bi bili gmotno precej oškodovani. Predpisi nemških in avstrijskih železnic so namreč glede izbire potniških vagonov za promet po njihovih progah zelo strogi in so zato odklanjali sprejem poškodovanih vagonov. In kot rečeno, teh ni bilo ravno malo, saj so bile okvare zelo pogostne predvsem na ogrevalnih napravah in v razsvetljavi.

Slovenskim železničarjem je bilo tako izločanje vagonov, polnih potnikov, zelo ne ljubo, vendar so morali to storiti. Zato so tudi poklicali v Ljubljano predstavnike vseh ŽTP iz Jugoslavije, da so se lahko osebno prepričali, kakšne so zahteve tujih železnic glede prevoza vagonov iz dežele v deželo. To pa bo morda pomagalo, da ob prihodnjih podobnih prevozih ne bo takih težav, kot so bile letošnje januarske dni.

Jugoslovani na 340 tekmovanjih

Jugoslovanski športniki bodo letos sodelovali na 340 mednarodnih tekmovanjih, med katerimi je 23 svetovnih prvenstev in 33 evropskih prvenstev. Najbolj pomembni nastopi bodo na svetovnih prvenstvih v namiznem tenisu, kolesarstvu in rokometu za ženske, nato na evropskih v košarki, atletiki, rokoborbi in telovadbi. Največ tekmovanj bodo imeli atleti in si-

cer kar trideset. Plavalci, vaterpolisti in telovadci po osemindvajset, judoisti dvaindvajset, košarkarji dvajset itd. Tudi v Jugoslaviji bo letos nekaj velikih športnih prireditev. Poleg poletov na novi skakalnici v Planici, ki bodo v marcu, bo svetovno prvenstvo v hokeju z nastopom B skupine v Ljubljani, C skupine pa v Skopju, v Dubrovniku pa bo poleti tekmovanje v plavanju za ženske za evropski pokal.

V Švico brez vize

V Bernu je bil pred nedavnim sklenjen sporazum o odpravi viz med Jugoslavijo in Švico. Sporazum velja tudi za kneževino Lichtenstein. Po sporazumu bodo lahko naši državljani potovali v ti dve deželi in tam ostali do tri mesece brez viz.

Vize bodo še potrebne za bivanje, ki bi bilo daljše kot tri mesece ali pa, če gre za zaposlitev v tej deželi. Sporazum je začel veljati 28. decembra preteklega leta.

Slovenska metropolija

Papež Pavel VI. je na predlog jugoslovanskih škofov ustanovil za republiko Slovenijo samostojno cerkveno pokrajino s sedežem v Ljubljani. Ljubljanski nadškof je

tako postal prvi slovenski metropolit. V slovensko metropolijo je za sedaj vključena samo mariborska škofija, ker primorska škofija s sedežem v Kopru ali Vipavi pravno še ni ustanovljena, nakar bo tudi ta priključena slovenski cerkveni pokrajini.

Milijon dolarjev za raziskovanje našega strokovnjaka

Dr. Borislav Marjanovič, ravnatelj zavoda za zdravstveno varstvo v Gnjilanah v Srbiji, se od leta 1962 bavi z raziskovanjem vzrokov hude ledvične bolezni nefritis, katere običajna posledica je smrt. Da bi raziskal vzroke te hude bolezni, je dr. Marjanovič leta 1962 odšel v vas Čepure pri Paračinu, kjer je za endemskim nefritisom pomrlo veliko ljudi. Po njegovih ugotovitvah povzročajo nefritis drobceni delci silikatov v pitni vodi. Ti delci (v velikosti molekul) pridejo v vodo z neurji, ko pridejo hudourniki z granitnih gora v doline. Človeku, ki pije takšno vodo, se začne tvoriti v krvi silicijeva kislina, ki krvi ni nevarna, pač pa se aktivira, ko pride v ledvice. Tam začne izsesavati vodo in sušiti ledvice. V nekaj letih se ledvice silno

Najuspešnejšim jugoslovanskim gospodarstvenikom v preteklem letu je Gospodarska zbornica Slovenije podelila nagrade Borisa Kraigherja. Podelitvi nagrad je prisostvoval tudi predsednik Tito s soprogo

Gospodarska zbornica (Chamber of Economy) in Ljubljana awarded some of the most successful Slovene economists with the reward "Boris Kraigher" for their work in the year 1968. The ceremonial inauguration in the memory of the famous late Slovene economist and politician, Boris Kraigher took place at the same time. Awards were also given to some other outstanding Slovene economists and politicians

zmanjšajo in bolniku ni več pomoči. Dr. Marjanović je o svojih ugotovitvah napisal obširno poročilo, katerega pa strokovnjaki republiškega zavoda za zdravstveno varstvo niso sprejeli. Njegova trditev se nikomur ni zdela povsem utemeljena; doma in po svetu so zdravniki iskali vzrok za bolezen nefritis med bakterijami, ali pa so bili mnenja, da jo povzročajo nekatere vrste kovin.

Dr. Marjanović je o svojem raziskovalnem delu, domnevah in ugotovitvah napisal več znanstvenih razprav in člankov, ki so mu jih objavili v tujini: v Franciji, Švici, Romuniji in Sovjetski zvezi. Zdaj mu je mednarodna zdravstvena organizacija Združenih narodov ponudila milijon dolarjev (za začetek), pod pogojem, da neka jugoslovanska zdravstvena organizacija prevzame načrtno organizacijo raziskovalnih del.

Vse kaže, da bo ta milijon dobil zavod za zdravstveno varstvo v Prištini, ki bo začel raziskovati vzroke nefritisa. Če bodo ugotovitve dr. Marjanovića držale, bo mogoče kaj kmalu nevarno bolezen nefritis premagati v Jugoslaviji in drugod po svetu.

Planiška skakalnica — prva na svetu

Že skoraj trideset let bo od tega, ko so naši časopisi poročali o »največji smučarski skakalnici sveta«, ki se je tiste čase porajala v dolini pod Poncami. Kronisti, ki jih je čudežno delo pokojnega konstruktorja inž. Stanka Bloudka presenetilo tako rekoč čez noč, so pisali: »Kdor pogleda prvič z naleta planiške skakalnice v globino pod seboj, se mu zdi nemogoče, da bi v nekaj trenutkih kasneje srečno pristal ob njenem vznožju. Ljudje pod skakalnico se zdijo majhni kot mravlje.«

Planica in Bloke sta bili prvi znanilki slovenskega smučarskega športa, Bloke na Notranjskem so bile celo med prvimi v srednji Evropi, saj so v teh krajih že v srednjem veku pozimi uporabljali smučiči in so zanje celo našli svoje ime. Če so torej Bloke zibelka slovenskih zimskih športov, tedaj je bila Planica prva, ki je svetu predstavila največjo smučarsko skakalnico. Leta 1931 se je Jugoslovanska zimskošportna zveza pripravljala na organizacijo svetovnega smučarskega prvenstva, ki naj bi bilo v Sloveniji. Pred tridesetimi leti so bila svetovna prvenstva skromnejša, kot

pa so današnja, slovenski smučarski delavci pa so želeli, da bi se naposled tudi v naši ožji domovini zbrali enkrat najboljši smučarji z vseh svetovnih celin. Leta 1934 so se po naletu planiške skakalnice prvič poglani res tudi najboljši srednjeevropski skakalci, že dve leti kasneje pa je Avstrijec Sepp Bradl prvi na svetu premagal magično mejo 100 metrov. Planica je torej prestala svoj krst. Glas o njej, o Sloveniji in Jugoslaviji, pa je šel daleč prek naših

meja. Skakalnica v dolini Tamarja, nad katero se visoko dvigajo stene zadnjih obronkov Julijcev, je postala prvo ime na svetu v športu smučarskih skokov. Iz leta v leto je bila Planica gostiteljica najbolj znanih imen smučarskih skakalcev. Rekordni so deževali drug za drugim, mnogi med najboljšimi so se približali celo 130-metrski znamki. Torej ne moremo več govoriti o smučarskih skokih, marveč že o poletih, saj se nam zdi človek v zraku ko ptica, ki skuša v srditem boju z naravnimi zakonitostmi poleteti čim delj.

Konec lanskega leta pa so v Planici postavili novo, 160-metrsko skakalnico, do zdaj največjo na svetu. Dela je bilo le za nekaj mesecev. Vsi, ki so bili kdajkoli v Planici, že danes pravijo, da bodo tod skakali najdlje. Pričakujejo, da bi utegnili že na »tednu planiških poletov«, ki bo letos od 21. do 23. marca tekmovalci preseči dosedanja svetovni rekord avstrijskega skakalca Reinholda Bachlerja, ki ga je pred dvema letoma dosegel s skokom 154 metrov v Vikersundu na Norveškem. Težko je namreč verjeti, da bi najboljši skakalci sveta, ki se bodo tekmovanja udeležili, pristali na nižjih znamkah kakor pri 150 do 160 metrih.

Za konec si oglejmo novo planiško skakalnico поблиže: nalet je dolg 127 metrov, doskočišče pa meri nič manj kot 188 metrov. Strokovnjaki so izračunali, da bo znašala hitrost na naletu 105 km na uro, v doskočišču pa celo okoli 130 km na uro. Ali si lahko torej predstavljate tega orjaškega giganta v dolini pod Poncami?

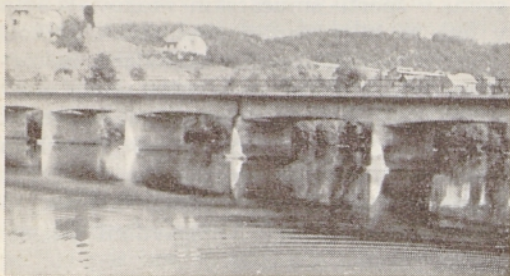
Planica si bo marca nadela praznično oblačilo. Od vsepovsod od tu in onstran meja bodo prihitali gledalci, da bi bili navzoči na eni največjih skakalnih prireditelj na svetu, na kateri se bo pomerilo 50 najboljših skakalcev iz štirinajstih dežel. Računajo, da se bo v Planici zbralo med 21. in 23. marcem blizu 100.000 gledalcev, kar ni nič čudnega. Saj se obeta prvorazredni športni užitek ob vznožju največje smučarske skakalnice na svetu.

Ivan Virnik

Naši lepi in zanimivi kraji:

VINICA

Most preko Kolpe na Vinici
Bridge over the river Kolpa in Vinica

Bela krajina, prijazna deželica pod mogočnimi Gorjanci, se ponaša z lepimi, zanimivimi kraji, ki pa so bili nekoč brez industrije in obrti in zato je bilo že med prvimi ameriškimi izseljenci iz Slovenije veliko Belokranjcev, katerih otroci in vnuki danes radi prihajajo na obisk v stari kraj svojih staršev.

Letos poleti se bodo rojaki iz Dolenjske in Bele krajine zbrali na družabnem srečanju v prijazni Vinici, ki je med belokranjskimi kraji posebej zanimiva in prikupna. Majhen kraj je to. Leži ob križišču cest ob zeleni Kolpi, na severu pa jo straži vinorodni Žeželj. Cesta, ki prihaja iz Črnomlja, se pri Vinici razcepi: ena pelje čez Kolpo na Hrvaško, druga na Preloko in Adlešiče, tretja pa na Vinji vrh in Stari trg. Nova asfaltirana cesta, ki vodi od Kanžarice do Vinice in bo odprta spomladi, pa bo dokončno po najkrajši poti povezala Dolenjsko z morjem, saj sega zdaj asfalt vse do avtomobilske ceste, čez gorjansko cesto pa do priključka na cesto, ki pelje od Zagreba na Reko.

Vinica je starodavno naselje. Tam so nekoč našli izkopenine iz starejše in mlajše železne dobe. Prebrisana vojvodinja Meklenburška, ki je osiromašila našo lepo deželo za mnoge dragocene izkopenine, je tudi v Vinici izkopala več keltskih gomil in dragocene najdbe nato prodala v New York. Stare listine Vinico prvič omenjajo leta 1082. V časih turških vdorov je bila tod obmejna trdnjava obdana z obzidjem in obrambnimi stolpi. Takrat je tudi Vinica postala trg. Viniški grad, katerega stolp se ponosno dviga nad Kolpo, je bil zgrajen v 16. stoletju. V 19. stoletju je bil

trg dvakrat hudo prizadet od požara. Ob koncu prve svetovne vojne je Vinica odigrala posebno vlogo. Revolucionarni Viničani so pregnali domače oblastnike in oklicali svojo — viniško republiko, ki pa je »živela« le cele tri dni.

V Vinici je bil rojen pesnik Oton Župančič. V njegovem rojstnem domu, ki stoji ob glavni cesti, je urejen pesnikov spominski muzej. Vinica se danes razvija, raste. Tu nastaja bodoče turistično središče črnomaljske občine. Znana je viniška šola — o njej se širi glas tudi zunaj meja domovine, odkar je njen osnovnošolski klub OZN lani izdal v posebni knjigi prispevke otrok, ki odločno obsojajo vojno. Ta klub OZN ima še mnoge načrte. Med drugim namerava urediti v Vinici poletno naselje narodov, kjer bi bile vikend hišice zgrajene v tipičnem slogu posameznih narodov. Zamisel je naletela na lep odmev. Indijci so se menda že ponudili, da bodo sami pomagali pri ureditvi svoje hišice. Ker je pri razvoju turizma velikega pomena tudi urejena preskrba, je prav, da povemo tudi to, da bo Vinica še letos dobila moderno samopostrežno trgovino, prodajalno mesa in bencinsko črpalko.

V poletnih mesecih pripravljajo Viničani nekaj velikih prireditev: počastili bodo dvajseto obletnico smrti velikega viniškega rojaka, pesnika Otona Župančiča, pripravljajo pa tudi proslavo 50-letnice viniške republike. Skrbno se tudi pripravljajo na družabno srečanje naših izseljencev, ki bo zadnje nedeljo v juniju. Podrobneje o tem pa bomo še poročali.

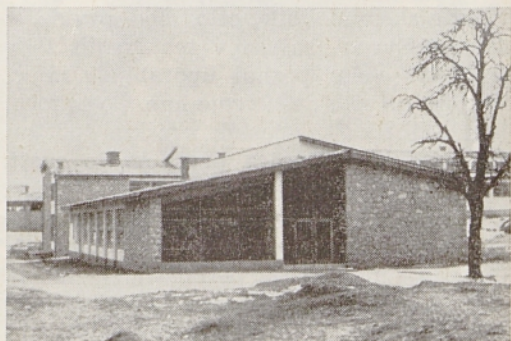
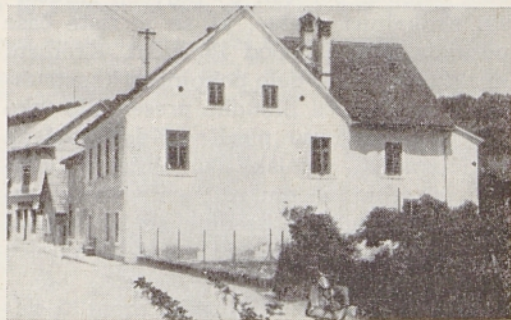
Čedalje več asfaltiranih cest

Od glavnih cest, zlasti od avtomobilske ceste Ljubljana—Zagreb, se širi asfalt na cestah v notranjost. Dolenjska je v letu 1968 dobila več deset kilometrov na novo asfaltiranih cest. V tem letu je asfaltna cesta povezala Kostanjevico na Krki s Krškimi. Dalje, Krško z Brestanico in Senovim, Brežice z Bizeljskim, asfaltirana je bila cestna zveza Škocjan—Šentjernej—Prekopa in še več cestnih odsekov v bližini Novega mesta in samem mestu. Največja pridobitev pa je gotovo asfaltna cesta Črnomelj—Vinica v Beli krajini s povezavo na znano avtomobilsko cesto Zagreb—Reka. Vinica, rojstni kraj pesnika Otona Župančiča, je tako dobila sodobno promet-

no povezavo tako s Slovenijo kot s sosedno Hrvaško in s tem možnost za razvoj turizma. Vedno več je primerov, da potem, ko pride asfaltna cesta do vasi, zberejo prebivalci prispevke in si asfaltirajo še ceste skozi vasi. Tako so letos storili v Dragatušu in Vinici ter še nekaterih krajih.

Panorama Vinice
Rojstna hiša pesnika Otona Župančiča
Osnovna šola v Vinici

Vinica
The birth house of the famous Slovene poet, Oton Župančič at Vinica in Bela Krajina
Public School in Vinica

People of Bela Krajina

TWENTY MILLIARD KILOWATT HOURS OF ELECTRICAL ENERGY

— 130 new hydro and thermo-electric power stations — Another 24 large electrical power plants under construction — 50 milliard kWh in 1975 —

Experts have calculated that Yugoslavia's rivers could produce approximately 64 milliard kWh of electrical energy every year. No less significant are the coal reserves which have been estimated at about 400 million tons of anthracite, two milliard eight hundred tons of brown coal and 23 milliard eight hundred tons of lignite.

It is only since the last war that this enormous potential has begun more intensively to be exploited. In 1939, the per capita consumption of electrical energy amounted to 73 kWh, while the total output of electrical energy was only 1,173 kWh. Production slightly dropped immediately after the war, because many electrical power stations had suffered damage, but soon

afterwards it began increasing rapidly, thanks to the construction of new large hydroelectrical power stations. These sprang up in various parts of the country: Jablanica in Bosnia-Herzegovina, Moste in Slovenia, Vinodol in Croatia, Zvornik in Serbia, Mavrovo in Macedonia, etc. A total of 130 hydro and thermo-electric power plants with a global annual output of about twenty milliard kWh of electrical energy have been erected since the war. Compared to what it was before the war, the output of electrical energy has increased by a factor of 17.

The increase has been particularly marked in the last ten years.

An advancing economy, new settlements, the electrification of rural areas (a great percent of all rural households have electricity today, whereas before the war only a small number of villages had electric light), increased consumption of electrical energy in city transport and households — all these factors are responsible for the enormously increased demand for electric current.

Another 15 hydro-electric power stations and 9 thermo-electric power plants — among them the gigantic system in the Iron Gates section of the Danube — are in the process of construction. When completed they will produce together an additional ten milliard kWh of electrical energy. This is their planned initial output in 1917 while an annual output of fifty milliard kWh is expected to be achieved by 1975.

GROWTH OF SLOVENE INDUSTRY

In the two decades after the Liberation War a considerable increase in production as well as pretty large changes in its structure have been noticed in Slovene industry. All those changes are still continuing, especially under the influence of the economic reform. From the year 1950 the physical size of industrial production has become nearly four times bigger in Slovenia. Also the number of those employed in industry has increased by 82 percent; from 128.000 worker in 1950 to 232.000 in 1967. The four fold increase in production since 1950 has been accompanied by less than a two-fold increase in the number of workers. In other words, productivity has

increased by 115 percent, which is responsible for the rising living standard of our workers.

From estimates of the migration of workers in different industrial branches, the picture of the structure of industry is completely different. In some branches of industry development was quicker than in others. Some of the branches became very important while others stagnated.

Because of a quick development in the post war years, the iron industry became very strong and most successful and was placed first. The iron industry employs about 21 percent of the whole industrial labour force in Slovenia. In second and third place are the textile and wood industries which employ a half more workers than in the year 1950, but their development was rather slow. The electrical industry, which after the II World War appeared as a completely new industrial branch in Slovenia, occupies a special place in Slovene industry. In 1950 only 2900 workers were employed in the electrical industry; last year the number increased to 21.580 workers, which in seven and half times more. An above-average development occurred in the food industry. Heavy industry which employs only a fourth more workers than in 1950, moved from fourth to sixth place. The only branch that employs less workers is the coal mining industry. It employs now only 4,9 percent of all industrial workers. In 1950 it still employed 11 percent. This fall in those employed in the coal industry is due to the increased productivity in the coal industry. Last year 2, 3-times more coal was produced for each worker than in the year 1950, and the total production increased from 2,3 to 5,32 million tons. The share of the leathershoe industry and the metal-working industry is a little smaller than in 1950 though their production and their number employed is bigger than in 1950. Another branch which is most successful, besides the electrical industry, is surely the chemical industry, which employs now three and half times more workers than in the first years after the War.

BUY YUGOSLAV! — THROUGHOUT THE WORLD

There are very few places in the world where one does not encounter a product »Made in Yugoslavia«. By ship, truck or train Yugoslavia was exporting each day last year an average of 2,280 car-loads of various goods worth 42,4 million new dinars. There are many countries with factories of already well established production, equipped with Yugoslav made equipment. Hydroelectric plants, conceived and designed by Yugoslav experts, are already generating electricity under the hot African and Asian sun. But it should be noted that up to the Second World War the economy of Yugoslavia was known to the world mainly through her export of corn, and ores, or by its workers mostly labouring on jobs where a minimum of skill was required.

In 1967 Yugoslavia was trading with more than 110 countries. The total value of her exports was 15,465 million new dinars, and of her imports 21,365 million new dinars.

One of the main characteristics of the overall economic development of Yugoslavia was a rapid growth of her trade with the world. It was especially marked in the last few years; with industrial production reaching a more substantial level. While by 1956 the total value of Yugoslav exports was 4,042 million new dinars, in 1964 it had soared to 11,164, and in 1967 reached 15,465 million new dinars. Imports over the same period increased from 1,884 million new dinars in 1956 to 21,165 million new dinars in 1967.

These figures indicate yet another aspect of the growing participation of Yugoslavia in world trade and it is with greater ease now that foreign goods enter the Yugoslav market; the principles of the Yugoslav Economic Reform, as laid down three years ago, stressed very strongly that this should be so. A whole array of measures was introduced more directly to confront Yugoslav producers with conditions prevailing in the world markets, thus necessitating increased productivity and a more rational operation of the country's economy.

That the domestic producers became more competitive — compared with the times

when a different attitude was possible towards foreign trading — is best indicated by the structure of present-day trade with foreign countries. There is a significant increase in the amount of finished products in total exports, as contrasted with the earlier period when Yugoslavia, an exporter of raw materials, did not enjoy high standing in the industrialized world. The greater part of Yugoslav foreign trade — around 80 % in both directions — is with European countries. Italy, the Soviet Union, the German Federal Republic, the United States and the German Democratic Republic were the heaviest buyers of Yugoslav goods in the last year. The following countries were the greatest exporters of goods to Yugoslavia: the Federal German Republic, Italy, the Soviet Union, Czechoslovakia and France.

However, at the same time, some difficulties have arisen owing to the tightness of the economic groupings in Europe. This affects most adversely Yugoslav agricultural exports, which suffered a considerable reduction due to the high protective barriers erected against the import of meats to countries belonging to EEC. Let us mention that Yugoslavia is not asking for any preferential treatment; she only wants more equal relations on the world market in general.

PETROL PORT AT KOPER

Recently a new port for tankers, reservoirs and others has been ceremoniously opened at Koper. The new petrol port represents the first stage in the building of the big petrol port in the harbour of Koper. The finishing of this port fulfills the dream of Koper. Now it will be possible for big tankers of 35.000 tons capacity to berth at Koper. The new storage depot has a volume of about 43.000 cubic metres. Over 2.000 tons of oil can be pumped from the ship through the pipelines, while over 3.000 tons of fluid can be pumped to the filling stations per day. For the building of the new petrol port the harbour of Koper spent over 300 million old dinars and the enterprise Petrol invested over 3 milliard old dinars. The improvements at Koper harbour are of great benefit not only for Koper, but for the whole of Slovenia, as well as for the Yugoslav economy.

YUGOSLAV SPORTSMEN TAKING PART IN 340 COMPETITIONS

Yugoslav sportsmen will participate in 340 international competitions consisting of 23 world championship and 33 European championships. This is the plan of the JSOFK, international board. The most important performances in the world championship will be in the events of table tennis, cycling and hand-ball, and at the European championship the events in basket-ball, athletics, wrestling and gymnastics. The athletes will participate in the most competitions, almost 30; the swimmers, waterpolists and the gymnasts in 18 each; judo players in 22 competitions, basket-ball players in 20 etc. Also some big sports performances will be organized in Yugoslavia this year. Besides the ski jumps on the new ski jump at Planica taking place in March, also the world's hockey championship with group B will be in Ljubljana and group C in Skopje. In Dubrovnik on the other hand the swimming competition for women for the European Cup will take place in summer.

ANOTHER PICNIC AT ŠKOFJA LOKA DOLENJSKO MEETING AT VINICA

All organization for this season's visitors has already been started at Slovenska izseljenska matica. It has been resolved that on the 4th of July the hospitable people from Škofja Loka will again be the host to our compatriots, coming from all over the world to spend their holidays in their native country. So the biggest annual emigrant's celebration — The Picnic on the 4th of July, will take place again in ancient Škofja Loka this year. Last year's picnic was very successful and most of the participants were very satisfied. The people of Škofja Loka are very proud of their success and told us that they will do their best to organize this year's picnic still better to make their guests even happier. The week before — on the 29th of June the meeting of the emigrants from Dolenjska will take place in the friendly little town of Vinica in Bela Krajina. The meeting will be organized by a special board composed of representatives from the following communities: Trebnje, Brežice, Sevnica, Krško, Novo Mesto, Črnomelj and Metlika. Two years ago our emigrants

meeting took place at Kostanjevica, last year at Mirna na Dolenjskem but this year the meeting will take place in friendly Vinica, the birthplace of our great poet, Oton Župančič. The little town of Vinica is an ancient and very interesting town. We are going to give you the details of the town in some other articles in this number. We shall report promptly in our future periodicals of Rodna gruda all about the preparatory work for the two meetings as well as all about the other celebrations which will be organized by the branch establishments of Matica.

MISS' SNPJ LETTER TO RODNA GRUDA

Dear Editor

Hello! My name is Jane Marie Gregorin. I would like to tell you something about myself, and I want to say how proud I was when asked to write for Rodna Gruda. This has been a wonderful experience for me, and I hope that you will enjoy the following article that I have written.

First of all, it is with great pride and satisfaction that I explain something to you about the picture that I sent along with my article. In Herminie, Pennsylvania over this past Labor-Day Weekend from September 1 thru 3rd, I was selected as Miss SNPJ for 1969 at this National SNPJ Days. Thirty-two beautiful and talented girls from all over the United States competed for this title, and I was most honored to be the selected winner. I won four trophies: one for Miss Congeniality (an award that the girls themselves vote on by electing the girl whom they feel has been the friendliest), one for second runner up in activity for the Slovenian Society, one for first runner up in talent, and the fourth one for Miss SNPJ. It has truly been a rewarding experience for I have met many friends and have entertained for various Slovenian events by playing my accordion and singing Slovene songs that I have enjoyed doing for the past eight years.

My family consists of four members: my American-born parents, John and Mary Gregorin, my sister, Ruth Ann, who is 14 years old, and myself. I am 20 years old. I am proud to say that I am 100 percent Slovenian. My grandparents were born in

Miss SNPJ 1969 Jane Gregorin

Slovenian and came to America some 45 years ago. Grandpa (Matthew) Gregorin was born in vas Brezje pri Dobrovi; and Grandma Gregorin was born in vas Dvor pri Polhovem Gradcu.

Her maiden name was Frances Plestenjak. My mother's father, John Grom, came from the little town of vas Hotedršica pri Logatcu; and her mother, Mary, lived in vas Ceste nad Logatcem. Her maiden name was Mary Semrl. Fortunately for me that all four are still living today for they were the ones who taught me the Slovenian songs I sing. We have had much fun singing these songs together while I play my accordion, which I have played for 13 years. Learning the Slovene songs has been my favorite pastime as I learned to pronounce the words from the books with words that my grandparents gave me and learned the tunes of these songs from Slovenian radio programs and records.

At the present, I am enrolled at Northern Illinois University in Dekalb, Illinois, which is about 80 miles west of Chicago. I am a junior (third year student) majoring in Business Education. I hope to teach at the secondary level someday (grades 9 thru

12) teaching courses in shorthand, typing, business machines, and bookkeeping.

I have a great interest in sports and enjoy attending baseball, football, and basketball games, which are favorite sports of many American boys and girls. I love playing tennis, swimming, and bowling, which is almost like the favorite pastime of the Slovenes, balina! I play balina, too, in the summertime at my hometown Slovenic National Home in Waukegan, Illinois.

The biggest wish that would come true for me is to visit Yugoslavia some day after I graduate from college. I think the most wonderful thing is to learn and understand the cultures and ways of living of other people. I feel by learning the living habits of others, then and then only, can people learn to love and respect one another for what they are and appreciate the greatest gift on earth — the love for mankind. I wish I could live to see the day that brotherly and sisterly love are found in this world. How wonderful this would be!

I would like to close this article by asking any boy or girl who reads Rodna Gruda between the ages of 20 and 24 if they would like to write to me and we could become pen pals. I think this would be very interesting because we could learn about each other's way of living. My address is Miss Jane Gregorin, 700 South Elmwood Avenue, Waukegan, Illinois 60085, USA.

Once again, thank you to the staff of Rodna Gruda for giving me this opportunity in writing this article for your magazine.

Sincerely yours,

Jane Gregorin
Miss SNPJ 1969

NAŠA BESEDA

LA PAROLE SLOVÈNE

Lorsque nous nous fâchons aujourd'hui de l'affluence des mots étrangers dans la langue slovène, nous oublions bien souvent que le slovène a emprunté des mots étrangers dès les temps les plus reculés. Et pas seulement le slovène. Nous pouvons affirmer sans crainte qu'il n'y a pas de langue culturelle au monde qui se fût développée d'elle-même et sans connaître d'influences étrangères. Si nous parcourons le lexique orthographique de la langue littéraire slovène, nous rencontrons des mots que nous ressentons comme tout à fait slovènes, et d'autres mots qui ne peuvent cacher leur origine étrangère. Le sentiment que nous avons pour ce qui est et ce qui n'est pas slovène, nous aide souvent avec succès dans la lutte contre les mots étrangers inutiles, mais il se refuse entièrement lorsqu'on essaie d'en savoir un peu plus sur l'origine et le développement du vocabulaire slovène. C'est de cela que parle notre article d'aujourd'hui.

THE SLOVENE LANGUAGE

When we are angry about so many foreign words in the Slovene language today, we forget, that foreign words have been penetrating into the Slovene language for centuries. But not only Slovene language; one may fairly venture to say, that there is no language in the world, which would not be influenced by foreign words. If we turn over the leaves of the orthography of the Slovene literary language we find words which are of Slovene origin and also others which can not hide their foreign origin. Many times the feeling, what is and what is not a Slovene word, helps us in our struggle against the unnecessary foreign words in our language. But on the other hand it can not tell us anything about the origin and the development of the Slovene language.

In the present number we shall tell you something more about the development of the Slovene language in an another article.

KAKO SMO SI IZPOSOJALI BESEDE

Ko se danes jezimo nad poplavo tujk v slovenskem jeziku, velikokrat pozabljamo, da si je slovenščina tuje besede izposojala že od najstarejših časov. Pa ne samo slovenščina; mirno lahko trdimo, da na svetu ni kulturnega jezika, ki bi rasel samo iz sebe in ne bi poznal tujih vplivov. Če listamo po pravopisu slovenskega knjižnega jezika, naletimo na besede, ki jih občutimo čisto slovenske, in na druge, ki ne morejo skriti tujega porekla. Občutek za to, kaj je in kaj ni slovensko, nam večkrat pomaga v boju proti nepotrebnim tujkam, popolnoma pa odpove v primeru, ko hočemo kaj več izvedeti o izvoru in razvoju slovenskega besedišča:

Primerjajmo dva stavka:

Fant z očali je risal na tablo veliko hišo.

Mlada generacija intenzivno veruje v svoje ideale.

Prvi stavek nam zveni čisto domače, v drugem nas motijo številne tujke. Do tod sega naš občutek. Nihče, ki se ni posebej ukvarjal z izvorom slovenskih besed, pa ne bo niti pomislil, da so tudi vsi samostalniki prvega stavka tujega izvora. Zastonj bi jih iskali v slovarju tujk, le tistega, ki pozna tuje jezike (v tem primeru italijanščino in latinščino), bo presenetila podobnost med slovensko in tujo besedo. Besede, izposojene iz tujih jezikov, ki so se podredile slovenskim glasoslovnim zakonom in prevzele slovensko obliko, imenujemo izposojenke.

Seveda bi bilo narobe, če bi mislili, da nam vse izposojenke zvenijo enako domače kot izbrane v zgornjem besedilu. Vloga in usoda izposojenke v knjižni slovenščini je odvisna od tega, iz katerega jezika in kdaj smo si jo izposodili, pa tudi od tega, ali je za poimenovanje nekega predmeta, pojma ali osebe edina beseda ali pa imamo poleg nje na voljo še boljše, primernejšo besedo. Tako npr. narečno izposojenko štala v knjižnem jeziku nadomeščamo s starejšo, toda prav tako izposojeno besedo hlev. V preteklosti so nas bolj motile germanske izposojenke kot pa romanske, saj smo se od Germanov čutili jezikovno veliko bolj ogrožene, zato smo iskali zanje primerne domače izraze ali pa smo si jih izposodili pri slovanskih narodih. Iskanje poti, po katerih je slovenščina sprejemala tuje besede, je izredno zahtevno delo, ker terja poleg znanja številnih jezikov in poznavanja njihovega zgodovinskega razvoja tudi tenak posluh za gospodarske in politične razmere, v katerih smo v posameznih dobah Slovenci živeli. Ob naselitvi smo od vseh Slovanov prodrli najbolj na zahod, v neposredno soseščino romanskih in germanskih narodov. Besedišče, ki smo ga prinesli s seboj iz stare domovine, kmalu ni več zadostovalo vsem potrebam. Pri sosedih smo spoznali nove predmete in pojme, za nekatere smo našli domač izraz, za druge pa smo prevzeli besede od sosedov in jih prilagodili domačemu jeziku.

Romanske izposojenke. Pot, po kateri smo si Slovenci izposojali romanske besede, lahko le približno rekonstruiramo s pomočjo ohranjenih besed romanskih narečij in govorov, ki so se v času, ko smo si te besede izposodili, govorili na ozemlju današnje Italije in zahodnem delu Istre. Slovar modernega italijanskega jezika nam tu ne more dosti pomagati, saj se mnoge besede v italijanskem knjižnem jeziku bistveno razlikujejo od tistih, ki so bile predloga slovenski izposojenki. Prav tako lahko le približno določimo čas, ko smo si neko besedo izposodili.

Najstarejša plast romanskih izposojenk v slovenščini so izposojenke iz latinščine, ki je kot jezik cerkve in bogoslužja, pa tudi kot jezik znanosti, močno vplivala ne samo na slovenščino, marveč tudi na večino evropskih jezikov. Velik del izposojenk iz latinščine označuje osebe ali predmete iz bogoslužja: **angel, apostol, oltar** itd. Mnoge od njih najdemo v nekoliko drugačni obliki tudi v drugih jezikih, npr. v nemškem: Engel, Apostel, Altar. Nekatere (angel, apostol) so grškega izvora, slovenščina pa jih je vzela iz latinske oblike.

Od romanskih govorov je na slovenščino v starejši dobi vplival tudi govor romanskih prebivalcev Istre, precej romanskih izposojenk pa smo dobili s posredovanjem srbohrvaščine iz jezika prebivalcev dalmatinskih otokov. Močan je bil tudi vpliv govora Benetk, velik delež romanskih izposojenk pa smo dobili iz furlanščine.

Večina izposojenih besed so samostalniki (**bajta, bala, bisaga, dota, gajba, goida, križ, kreda, fant, očala, škatla, kupa, tabla**), v manjšini so druge besedne vrste, kot glagoli (**manjkati, barantati**) ali pridevniki (**bedast**). Vse so v tesni zvezi z življenjem in delom naših prednikov in zrealijo svojevrsto, čeprav nepopolno sliko njihovega življenja in stikov z romanskimi sosedi. Od njih smo dobili precej izrazov za poimenovanje sadja, zelenjave, začimb in raznih vrst hrane: **blitva, fižol, radič, špinača, kostanj, limona, kumina, majaron, makaroni, pogača, pršut**. Od obleke smo si izposodili: **copat** (beseda je orientalskega izvora), **cokla, škarpet, hlače**. Precej je tudi izposojenk, ki so v zvezi s pridelovanjem in prodajo vina: **bokal, brajda, brenta, oštir, oštarija**. Izredno bogat je tudi pomorski in ribiški besednjak romanskih izposojenk: **barka, galeja, jarbol, kapitan, sak, jastog, jegulja, lokarda, ostriga, sipa, skat, sardela**. Vojaški slovar smo obogatili z izrazi kot: **armada, čelada, soldat, kanon**; v zvezi s trgovino so izposojenke: **ara, banka, cekin, denar, kasa, račun**.

Našteli smo le majhen del romanskih izposojenk, predvsem tiste, ki so sprejete v knjižni jezik. Največ izposojenk (čez 600) najdemo v slovenskih jugozahodnih narečjih, kjer je bil romanski vpliv najmočnejši. Mnoge od njih so ostale le v narečju, druge so prešle v splošno rabo. Nekatere od teh (npr. korajžni, karjola, kasa, magari, soldat, oštir, oštarija) so v Slovenskem pravopisu označene z zvezdico, kar ne pomeni, da bi bile izrecno prepovedane, pač pa opozarja, da sodijo predvsem v pogovorni jezik.

Hermína Jug

CIRIL ROSMAČ

MODRIJANOV TRAVNIK

Odlomek iz romana »Pomladni dan«

Za nas, hribovce, posebno za tiste, ki nikdar ne gredo daleč iz naše gorate dežele, pa je Modrijanov travnik že kar travnik in pol, prava pravcata planjava. Tudi zame je, čeprav sem prepotoval dokaj širokega sveta in videl nekaj širokih travnikov. In nemara je moje domotožje prav ob pogledu na te resnične travnike razširilo Modrijanovega, podeseterilo njegove topole in jih pognalo v vis, ga obrodilo s svetlosivimi vrbami... skratka, dobro se spominjam, kako mi je v mrkih, trpkih urah vabljivo razgrinjalo pred očmi čudovito, domačo zeleno ravan, ki se je na njej v rahlem vetru prelivala bujna, domača trava. No, in če je domotožje pretiravalo, vsekakor z dobrim namenom, da bi mi krepilo telo in bodrilo duha, čemu naj bi zdaj trezna pamet z mrzlo presojo zbrisala to lepo podobo in travnik spet skrčila na njegovo stvarno mero in suho zemljepisno nepomembnost. Domotožje je čustveni privid domovine. V njem je nekaj sanjskega, pretresujoče lepega in vabljivega. Na tujem me je ta privid zvesto spremljal ter me pretresal; zdramil je v meni marsikaj, verjetno celo slo po pisanju. Zato pa v moj pisateljski svet, ki je naposled spet le svet čustvenih prividov resničnega sveta, sodi tudi Modrijanov travnik — in bo v njem živel kot eden najlepših travnikov, pa čeprav bi se kdaj pojavil tako goreč bojevnik realizma, ki bi v svojem prevestnem pretresu moje pokrajine poslal »na lice mesta« ne samo zemljepisca, temveč kar zemljemerca. Tako! Da, zdi se mi, da mali narodi bolj ali vsaj drugače ljubimo svojo domovino, kakor jo ljubijo veliki. Majhna je... in ker ne moremo opevati njene prostranosti, opevamo in poveljučujemo njene kotičke, ki pa so polni lepote, kajti lepota je podobna resnici; resnica ne potrebuje debele knjige, da se nam razjasni, lepota ne širnega, brezmejnega prostora, da se razmahne, razbohota in razcvete. Naj prostranost bobni in poje svojo mogočno pesem, resnična lepota tiho žari. Svojo domovino poznamo, kakor poznamo obraz svoje matere: domače so nam vse njene gube in gubice, poteze veselja in sreče, brazde bridkosti in skrbi. Nenehno čutimo objem kmečko raskavih, a srčno dobrih in toplih rok, stiskamo se k njej in jo branimo že tisoč let, branimo jo največkrat preprosto, kar z golimi rokami, toda branimo jo uspešno, kajti prvi porok zmage je besna zaljubljenost, ki ne presoja in se zato tudi ne umika pred sovražnikovo premočjo. Da, najprej je potrebna ljubezen, ki je vsako uro pripravljen dvigniti roko v bran, nato šele prideta do veljave razsodna misel in orožje.

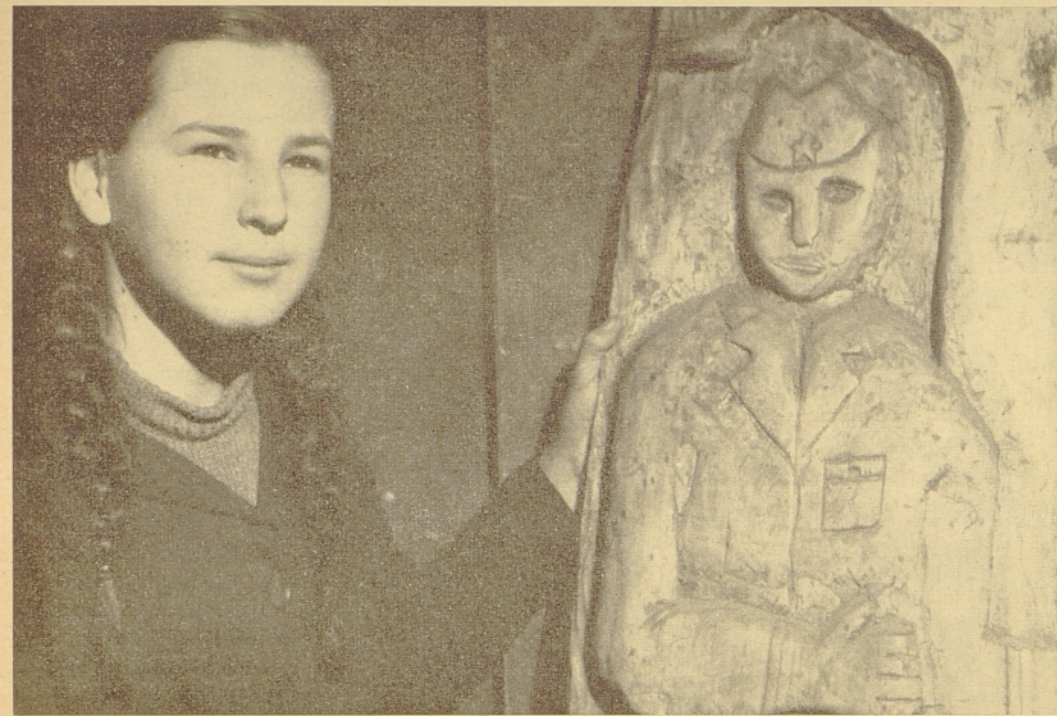
CIRIL ROSMAČ

LE PRÉ DE MODRIANE

Extrait du roman »Un jour printanier«

Pour nous montagnards, surtout pour ceux qui ne descendent jamais de notre contrée montagneuse, le pré de Modriane est un très beau pré, une véritable plaine. Il l'est pour moi aussi, bien que j'aie déjà beaucoup voyagé par le vaste monde et vu quelques grands prés. Et peut-être bien que ma nostalgie, à la vue de ces vrais prés, a élargi celui de Modriane, décuplé ses peupliers et les a lancés vers le ciel, l'a bordé de saules gris clair... bref, je me souviens bien comment, à mes heures sombres et amères, se déployait devant mes yeux, engageant, le merveilleux plateau vert du pays, où chatoyait dans une légère brise l'herbe exubérante du pays. Eh bien! Si la nostalgie exagérât, en tout cas avec la bonne intention de me fortifier le corps et de me ranimer l'esprit, pourquoi donc maintenant la sobre raison avec son froid jugement viendrait-elle effacer ce beau tableau et rétrécir à nouveau le pré à ses proportions réelles et à sa sèche insignifiance géographique? La nostalgie est le mirage sentimental de la patrie. Il a quelque chose qui participe du rêve, quelque chose de saisissant et de séduisant. A l'étranger, ce mirage m'accompagnait fidèlement et me secouait, il éveillait en moi mainte chose, probablement même la volupté d'écrire. C'est pourquoi dans mon monde d'écrivain, qui est à la fin de nouveau seulement un monde de mirages sentimentaux de la vie réelle, le pré de Modriane a également sa place — et il y vivra comme un des plus beaux prés, même s'il surgissait un jour un si ardent combattant du réalisme qui, dans son examen trop consciencieux de mon pays, enverrait «sur les lieux» non seulement un géographe, mais encore un arpenteur. Voilà. Oui, il me semble que nous, petits peuples, nous aimons mieux ou du moins autrement notre patrie que les grands. Elle est petite... et comme nous ne pouvons par nos chants célébrer son étendue, nous chantons et glorifions ses humbles réduits, qui sont d'ailleurs pleins de beauté, car la beauté ressemble à la vérité; la vérité n'a pas besoin d'un gros livre pour nous devenir claire, ni la beauté d'un espace illimité pour se déployer, s'exubérer et s'épanouir. Que l'espace gronde et chante son chant puissant, la vraie beauté rayonne silencieusement. Nous connaissons notre patrie, comme nous connaissons le visage de notre mère: toutes ses rides et ses plis, les traits de la joie et du bonheur, les sillons de l'amertume et du souci. Incessamment nous sentons l'enlacement de ses bras rustiquement rudes, mais cordialement bons et chauds, nous nous serrons contre elle et nous la défendons depuis mille ans déjà, nous la défendons le plus souvent très simplement, à mains nues, mais nous la défendons avec succès, parce que le premier garant de la victoire est une passion enragée qui ne juge pas et, de ce fait, ne recule pas non plus devant la supériorité de l'ennemi. Oui, c'est d'abord l'amour qui est nécessaire, lequel est prêt à toute heure à lever le bras pour défendre, après seulement arrivent la pensée réfléchie et les armes.

Traduit par V. Jesenik

Na osnovni šoli v Kobaridu se učenci pod vodstvom učitelja Miloša Volariča vneto ukvarjajo tudi z likovnim oblikovanjem lesa

Pupils of the Public School at Kobarid are very busy with the wood carving under the conduct of their teacher, Miloš Volarič

THE WEEK OF THE SKI JUMPS AT PLANICA FROM 21st TO 23rd OF MARCH

About thirty years ago our newspapers brought the first reports about the »world's biggest ski jump«, which was being built in Planica. Planica and Bloke were the forerunners of Slovene skiing. Bloke in Notranjska was even one of the first places in Central Europe where skiing was developed. Even in the Middle Ages they used skis in winter at Bloke and they also gave them their own name. If Bloke is the cradle of Slovene winter sports, then Planica. Two years later the Austrian ski jumps to the world.

In the year 1931 the Yugoslav Winter Sports Union started to prepare for the first world ski championship. In 1934 some of the best Central European ski jumpers made their ski jumps for the first time at Planica. Two years later the Austrian ski jumper, Sepp Bradl was the first in the world to jump over 100 metres and so broke this magic limit. Planica endured

its baptism and its fame spread like wildfire far over the Yugoslav border. From year to year in Planica some of the best ski jumpers gathered. Record after record was reached. Some of them achieved over 130 metres jumps.

At the end of last year the new 160 metres ski jump was finished, up to now the biggest jump in the world. The building work took only a few months. Everyone who has ever been to Planica said they want to go on jumping there. We think that it may happen that one of the ski jumpers participating the »Teden planiških poleto« (Week of Ski Jumping at Planica) taking place from the 21st to 23rd March, will probably exceed the present world record of the Austrian ski jumper, Reinhold Bachler. Two years ago Reinhold Bachler surprised the world with his 154 metres long jump at Vikersund in Norway. We are quite sure that the world's best champions in ski jumping will do their best to obtain still higher records — between 150 and 160 metres.

At the end let us give you some details of the new ski jump at Planica: the run-down is 127 metres long, the landing-slope measures not less than 188 metres. The experts reckon that the speed at the run-down will amount to about 105 km per hour and in the landing-slope as much as 130 metres per hour. Thus can you imagine that great giant in the valley under Ponce?

Planica will be looking very festive on that eagerly awaited occasion. Visitors and winter sports enthusiasts from all over the world will gather at Planica in March. Everybody wants to be present at the one of the biggest ski jumping competitions in the world. 50 of the best jumpers from 14 countries will enter the competition. We expect that over 100.000 visitors will come to Planica between the 21st and 23rd of March. We are not very surprised when we think of this sporting spectacle and the thrills and excitement at the slope of the biggest ski jump in the world.

LE BÂTIMENT PRINCIPAL DU NOUVEL HÔPITAL DE LJUBLJANA ÉDIFIÉ

En décembre 1968, presque six mois avant le délai fixé, le bâtiment principal du nouveau centre clinique de Ljubljana était édifié. L'édifice se dresse fièrement au-dessus des toits des vieilles maisons de ce quartier. Maintenant, plus de trois cents ouvriers des divers métiers se hâtent d'y exécuter l'équipement intérieur. Il a fallu poser des kilomètres de tuyaux pour le chauffage central qu'on a branché sur la Chaufferie de Ljubljana, en sorte qu'il fait bien chaud dans le bâtiment et que les travaux intérieurs peuvent être poursuivis dans le froid de l'hiver le plus rigoureux. Dans la construction et l'équipement il n'y aura pas de luxe inutile, mais tout sera construit et équipé d'une façon moderne et avec goût. Les chambres seront équipées de placards pour les vêtements et de lavabos. Les fenêtres ont des dispositifs d'aération particuliers.

Ce centre clinique comprendra les cliniques interne, chirurgicale et gynécologique d'accouchement. Les malades disposeront en tout de 500 lits. L'Institut oncologique recevra, d'autre part, après le déménagement de la clinique interne, tous ses locaux, qui ont de plus l'avantage d'être au voisinage immédiat de l'Institut. Il faut en

effet comprendre que le centre clinique représente un tout avec les cliniques actuelles et, après le déménagement dans les nouveaux locaux, on utilisera aussi tous les locaux actuels. On y élargira la clinique ophtalmologique, la clinique neurologique et la clinique pour les oreilles, le nez et la gorge.

UN MILLION DE DOLLARS POUR LES RECHERCHES DE NOTRE MÉDECIN

Le dr. Borislav Marjanović, directeur de l'Institut pour la protection sanitaire à Gnjilane en Serbie s'occupe depuis 1962 de recherches visant à découvrir les causes d'une maladie grave des reins, la néphrite, dont la conséquence habituelle est la mort. Pour rechercher les causes de cette maladie grave, le dr. Marjanović est allé en 1962 dans le village de Čepure près de Paraćin, où beaucoup de personnes sont mortes de cette néphrite endémique. Selon ses constatations, ce sont de menues particules de silicates dans l'eau potable qui provoquent la néphrite. Ces particules (de la grosseur des molécules) arrivent dans l'eau avec les orages, lorsque les torrents dévalent des montagnes de granit dans la vallée. Chez l'homme qui boit de cette eau, commence à se former dans le sang de l'acide silicique, qui n'est pas dangereux pour le sang, mais qui s'active quand il arrive dans les reins. Il commence à épuiser l'eau des reins et à les sécher. En quelques années, les reins se rétrécissent extrêmement et ordinairement le malade est sans recours. Le dr. Marjanović a fait un vaste rapport sur ses constatations, qui cependant n'a pas été accepté par les experts de l'Institut de la République pour la protection sanitaire. Son assertion ne leur a pas paru entièrement motivée; dans le pays et à l'étranger, les médecins ont cherché la cause de la néphrite parmi les microbes, ou bien ils étaient de l'avis qu'elle était provoquée par certaines espèces de métaux.

Le dr. Marjanović a écrit sur ses travaux de recherches, ses conjectures et ses constatations plusieurs traités et articles scientifiques, qui n'ont pas été publiés par les revues professionnelles du pays, mais à l'étranger: en France, Suisse, Roumanie et Union Soviétique. Maintenant, l'organisation internationale de la santé des Nations

Unies lui a offert un million de dollars (pour commencer), à condition qu'une organisation yougoslave de la santé assume l'organisation des travaux de recherches.

Il semble bien que ce million sera accordé à l'Institut pour la protection sanitaire de Priština, qui se mettra à rechercher les causes de la néphrite et si les constatations du dr. Marjanović sont justes ou non. Si ces dernières tiennent, il sera bientôt possible de surmonter cette dangereuse maladie en Yougoslavie et ailleurs dans le monde.

LE PIQUE-NIQUE DE NOUVEAU À ŠKOFJA LOKA

A la Société des Emigrés (Matica), les préparatifs pour la nouvelle saison des visites ont déjà commencé. Il a déjà été décidé que cette année le 4 juillet, les aimables habitants de Škofja Loka seront de nouveau les hôtes de nos compatriotes qui viendront en visite chez nous des pays étrangers. La plus grande manifestation annuelle des émigrés — le pique-nique du 4 juillet — se déroulera donc cette année encore dans la belle localité ancienne de Škofja Loka. L'an dernier, le pique-nique fut très réussi et la plupart des participants en ont été extrêmement satisfaits. Les habitants de Škofja Loka en sont évidemment fiers et ils ont dit qu'ils s'appliqueront davantage encore cette année.

Une semaine avant, le 29 juin, aura lieu la rencontre des émigrés de la Basse Carniole (Dolenjska) dans l'aimable Vinica. La rencontre est préparée par un comité spécial, composé des représentants des communes de Trebnje, Brežice, Sevnica, Krško, Novo mesto, Črnomelj et Metlika. Il y a deux ans, les émigrés se sont rencontrés à une manifestation de société à Kostanjevica, l'an dernier à Mirna et cette année ce sera dans la sympathique Vinica, lieu natal de notre grand poète Oton Župančič, dont nous fêtons cette année le vingtième anniversaire de la mort. Vinica est un site ancien et intéressant dans la belle Carniole Blanche, dont nous vous parlons plus en détail à un autre endroit de cette revue. Cette rencontre dans ce milieu romantique sera certainement pour tous nos compatriotes un événement agréable.

Dans les prochains numéros de la revue, nous parlerons évidemment de tous les

préparatifs de ces deux manifestations, ainsi que des manifestations que préparent cette année pour nos compatriotes les filiales de la »Matica«.

LE TREMPLIN DE SKI DE PLANICA — PREMIER AU MONDE

Il y a déjà presque trente ans que nos journaux parlaient du «plus grand tremplin de ski au monde», qui à cette date prenait naissance dans la vallée au pied des Ponce.

Planica et Bloke furent les premiers annonceurs du sport du ski slovène. Bloke en Carniole Intérieure furent même parmi les premières en Europe Centrale, puisqu'en ces lieux déjà au Moyen âge on utilisait des skis en hiver, donnant même leur nom à ceux-ci. Cependant, si Bloke est le berceau des sports d'hiver slovènes, Planica est la première qui présenta au monde le plus grand tremplin de ski, création magistrale du défunt ing. Stanko Bloudek. En 1931, la Fédération Yougoslave des sports d'hiver se mit à préparer les premiers championnats du monde du ski, qui devaient se dérouler en Slovénie. En 1934, les meilleurs sauteurs de l'Europe Centrale s'élançaient pour la première fois sur la piste du tremplin de Planica et, déjà deux ans plus tard, l'Autrichien Sepp Bradl franchissait le premier au monde la limite magique des 100 mètres. Planica avait donc eu son baptême et sa renommée et celle de la Slovénie et de la Yougoslavie allèrent loin au-delà de nos frontières.

Puis, d'année en année Planica fut l'hôte des sauteurs à skis les plus connus. Les records pleuvaient, beaucoup parmi les meilleurs sauteurs approchèrent même de la marque des 130 mètres.

A la fin de l'an dernier, cependant, on a érigé à Planica un nouveau tremplin de 160 mètres, jusqu'ici le plus grand au monde. Les travaux ne durèrent que quelques mois. Tous ceux qui sont venus à Planica disent déjà aujourd'hui qu'on y exécutera les sauts les plus longs. On s'attend à ce que déjà à la «Semaine des vols de Planica», qui se dérouleront cette année du 21 au 23 mars, des concurrents pourraient battre le record du monde actuel du sauteur autrichien Reinhold Bachler qu'il a établi il y a deux ans en exécutant un saut de 154 mètres à Vikersund en Norvège. Il

NOTICIAS

est en effet difficile de croire que les meilleurs sauteurs du monde, qui prendront part aux compétitions, n'effectuent pas des sauts qui se situeront entre 150 et 160 mètres.

Pour terminer, examinons le nouveau remplin de Planica de plus près: la piste elle-même a 127 m de longueur, alors que le plateau d'atterrissage ne mesure pas moins de 188 m. Les experts ont calculé que la vitesse sur la piste s'élèvera à 105 kilomètres à l'heure et au plateau d'atterrissage même à environ 130 km à l'heure.

Au mois de mars, Planica mettra ses habits de fête. De partout, d'ici et d'au-delà des frontières, les spectateurs accourront pour assister à une des plus grandes manifestations de sauts au monde, où se mesureront 50 meilleurs sauteurs de 14 pays. On compte qu'à Planica il y aura entre le 21 et le 23 mars prochain près de 100.000 spectateurs.

NUEVAMENTE PICNIC EN ŠKOFJA LOKA ENCUESTRO EN VINICA, DOLENJSKA

Matica ha comenzado ya a prepararse para la nueva temporada de visitas. Decidido está que este año, el 4 de julio, nuevamente Škofja Loka será el punto de reunión de nuestros compatriotas que llegarán de visita desde otros países.

La mayor fiesta anual de emigrantes, el picnic del 4 de julio, se realizará nuevamente en la hermosa Škofja Loka. El pasado año los asistentes al picnic expresaron su conformidad, personalmente en la Matica y en numerosas cartas. Los habitantes de Škofja Loka están orgullosos de esto y manifestaron que este año se esforzarán mucho más para conformar a los visitantes. Les creemos y todo esto confirmaremos personalmente, todos juntos, el 4 de julio en el picnic.

Una semana antes, el 29 de junio, se realizará el encuentro de emigrantes de Dolenjska en la simpática Vinica. Preparan el encuentro una comisión especial integrada por representantes de las comunas de Trebnje, Brežice, Sevnica, Krško, Novo mesto y Metlika.

Vinica es el lugar natal del gran poeta esloveno Oton Zupančič del cual recordamos justamente este año, los veinte años de su muerte. Vinica es un antiguo e in-

teresante lugar en la hermosa Bela krajina del cual en otro lugar de esta revista detalladamente escribimos.

Seguramente el encuentro en este lindo y romántico lugar será para nuestros compatriotas un acontecimiento especial. Sobre las preparaciones para estos dos encuentros como asimismo para los demás que prepararán las restantes sucursales de Matica, continuaremos escribiendo en los siguientes números de Rodna Gruda.

SOBRE EL NUEVO HOSPITAL DE LJUBLJANA

En diciembre, casi medio año antes del plazo establecido, fue levantado el edificio principal del nuevo centro clínico de Ljubljana. El edificio se destaca orgulloso sobre los techos de las viejas casas que lo rodean. Actualmente existe un gran movimiento en su interior, donde más de trescientos obreros trabaja en su equipamiento interior. Fue necesario conducir kilómetros de caños para la calefacción interna. De esta manera en el edificio reina un agradable calor y en el peor frío invernal se puede continuar con los trabajos internos. En el edificio y en su equipamiento no existirá ningún lujo innecesario pero todo estará lindo y modernamente equipado. Los cuartos serán pintados con un material insensible al agua. Todos tendrán roperos embutidos en la pared y lavatorios. Las ventanas tienen ventiladores especiales.

En el centro clínico existirán: una clínica interna, una quirúrgica y la maternidad con la clínica de ginecología. En total habrá a disposición de los enfermos 500 camas lo cual terminará con la falta de lugar que existe actualmente en las clínicas de Ljubljana.

Es necesario recalcar que el nuevo centro clínico representa un conjunto con las hasta ahora existentes clínicas y que luego de su ocupación continuarán empleándose todos los edificios. En estos se ampliarán las clínicas de oftalmología, neurología, oído, nariz y garganta.

CARTA DESDE MONTEVIDEO

Estimados nuestros:

Después de un prolongado tiempo, durante el cual más de una vez fuimos ganados por la desilusión y el pesimismo, luego de

There are very few hawkers of Ribnica left in Dolenjska — This very one we met in Murska Sobota

las más diversas gestiones, hoy con verdadera alegría y placer les comunicamos que la totalidad del paquete se halla desde el 16. 12. 68, depositado en nuestra sede social.

No sería necesario ni oportuno detallar en ésta todas las dificultades que hemos tenido que pasar para llegar a esto y además Uds. ya están enterados de ello de una manera general. Pero si los vamos a enterar que el monto de lo exonerado por concepto de gravámenes ha sido sumamente alto a lo que se debe agregar todavía el monto por concepto de fletes, lo que como ven si tuviéramos que pagar toda esa cantidad, no lo hubiéramos podido hacer.

Inestimable ayuda aportaron algunas autoridades yugoslavas y sobre todo el actual Embajador de Yugoslavia, Lazar Udovicki, como asimismo el anterior, Gojko Božovič. Para finalizar les diremos que no enviamos antes la noticia ya que queríamos que también junto a ella recibieran alguna foto para documentar el hecho.

Les enviamos el saludo de todos nuestros asociados y el agradecimiento por esta importante donación, como asimismo por el material y los discos que recibimos, unos por correo y otros por intermedio del Sr. Juan Kuhar.

En nombre de la Primera Sociedad Eslovena Transmurana saludan a Uds. deseándoles un Año Nuevo lleno de éxitos en la labor que cumplen y al mismo tiempo en lo personal.

Montevideo, 13 de diciembre de 1968

Ivan Kuhar (h)
Secretario

Geza Kološa
Presidente

BELGIJA

Želimo si gostovanj

Za našo spomladansko prireditev bi bil po našem mnenju najbolj primeren datum 27. april in, če bi bilo le mogoče, bi želeli, da bi takrat prišel med nas kak ansambel.

Na prvem programu francoske televizije smo 28. decembra videli zelo lepo oddajo o Bledu; videli smo otok, grad in okolico pa še nekaj narodnih noš in slišali lepe slovenske pesmi. Čeprav je oddaja trajala samo četrť ure, pa nam je bila vseeno v veliko zadovoljstvo.

Tu se delavska mladina zelo zanima za taborjenje v Sloveniji, morda kje v gorah. Zanima jih, kakšni so pogoji in možnosti.

Jože Bizjak, Mont sur Marchienne, Belgija

FRANCIJA

Kako smo praznovali

Ob veliki udeležbi in v prijetnem razpoloženju smo proslavili dan republike in 25-letnico ustanovitve Jugoslavije. V soboto 14. XII. preteklega leta pa smo imeli sejo upravnega odbora našega društva. Prej smo nameravali za člane pripraviti novoletno prireditev, ker pa nismo uspeli dobiti primerne dvorane, smo se odločili, da bomo pripravili družabno prireditev v januarju ali februarju. O prireditvi vam bomo podrobneje poročali.

*B. Petrovič, predsednik društva
Bratstvo in Jedinstvo, Pariz*

Žalostno pismo iz Merlebacha

V preteklem letu je društvo Jadran celo leto žalovalo: kar 16 jih je vzelo slovo od nas, 15 v Merlebachu, eden pa v domovini in je pokopan na celjskem pokopališču. Tudi pri nas v Ham s/s Varschberg nas je zapustil naš dolgoletni član in naročnik Rodne grude Alojz Bervar. Pevski zbor iz Merlebacha in člani društva smo ga v velikem številu pospremili na njegovi zadnji poti. Pevski zbor mu je v slovo zapel ob odprtem grobu, jaz pa sem mu spregovoril nekaj besed. V imenu odbora sem tudi izrazil iskreno sožalje njegovim vdovi. Želimo mu, da bi v miru počival v tuji zemlji. Alojz Bervar se je rodil 18. 6. 1898 v Hrastniku, v Francijo pa je prišel leta 1922.

A. Garber, Kreuzwald, Francija

Smrt pobira naše rojake

Po dolgi bolezni je v 70. letu svojega življenja umrl 23. decembra preteklega leta naš zvesti član in nekdanji odbornik društva Jadran ter naročnik Rodne grude Jakob Bregar. Bil je vseskozi priljubljen in dobro poznan, kar se je videlo tudi na pogrebu, saj ga je na zadnji poti pospremilo zelo veliko članov in prijateljev ter znancev. Mešani pevski zbor mu je zapel ob grobu žalostinko »Vigred se povrne«, na grob pa smo mu položili vence v imenu društva.

Na Silvestrovo, ko smo se poslavljali od starega leta, smo se poslovili tudi od nekdanjega blagajnika društva »Jadran« Nikola Staniča. Tudi njega je pospremilo veliko članstva in drugih znancev na zadnji poti. V nedeljo 12. januarja smo v Merlebachu pokopali zvestega sina slovenskega naroda 76-letnega Alojza Grčarja, prizadevnega poverjenika publikacij Slovenske izseljenske matice. Pogreb je pokazal, kako je bil pokojni priljubljen.

A. Škruba

Pokojni naročniki iz Merlebacha (z leve) † Alojz Grčar, Jakob Bregar in Alojz Bervar. S toplo mislijo se bomo pokojnikov spominjali tudi na Matici. Slovčem izrekamo iskreno sožalje!

ŠVICA

Biti Slovence je nekaj najlepšega

Čas hiti in marsikaj lepega pa tudi težkega nam prinašajo mimoidoči dnevi. Najprej bi rada omenila, da smo pred meseci v Einsidelnu Kt. Schwytz sprejeli prvega slovenskega duhovnika. Predstavil se nam je D. Alojz Š. doma iz Trebnjega. Veselo vzdušje, pesmi in plesa sta nas spremljala vse do ranih jutranjih ur in čas je vse prehitro minil. Vsakdo izmed nas je odšel s prepričanjem, da je tu pa tam takšno snidenje potrebno kot neka hrana za naše delo. Švica je majhna, vendar pa smo Slovenci v njej tako raztreseni, da je res pravi praznik, če se enkrat dobimo.

Daleč za nami je tudi že pretekli 29. november. Vem, da mnogi mislijo, da smo rojaki v tujini na ta dan pozabili, vendar pa to ne drži. Zelo smo se razveselili gostovanja akademske folklorne skupine »France Marolt«, ki nas je obiskala ob tem prazniku. Slovenci smo se sicer skoraj izgubili v množici Jugoslovancev, vendar pa je to praznik za nas vse. Čeprav smo mladi, se zavedamo, da smo lahko ponosni na naše ljudi, ki so nam priborili svobodo. Pogled mi je neopazno ušel prek ljudi, zazrla sem se v obraze starejših. Njihovo lice je bilo nasmevano, ponosno, a zdelo se mi je, da prihajajo besede iz globine, od tam od koder prihaja spomin.

Otilija

ZDA

Jubilej našega narodnega doma

V dveh naselbinah Waukegan in North Chicago smo lani 30. novembra praznovali 50-letnico otvoritve Narodnega doma. Prirejen je bil velik banket s pestrim programom. V nedeljo 1. decembra smo imeli pa odličan koncert, na katerem so sodelovali naši domači talenti drugega in tretjega rodu tukajšnjih naseljencev. Oba dneva je bila dvorana nabito polna. Vsa čast našim mladim, da so prireditev tako dobro organizirali in izvedli. Le tako nadaljujte, saj dom imate, ki je plačan in vaš.

Paul Peklay, Nort Chicago, Ill.

KANADA

Prispevki za pomoč žrtvam potresa v Črni gori

V začetku novembra je precejšen del Črne gore opustošil močan potres, ki je povzročil veliko škodo skoraj 50 tisočem prebivalcev te republike. Kmalu je začela iz vse Jugoslavije prihajati pomoč v blagu in denarju, prispevke pa so začeli zbirati tudi nekateri izseljenci oziroma njihova društva. Društvo »Bratstvo in Jedinstvo« iz Toronta je izseljenski matici Črne gore že nekajkrat poslalo prispevke, ki so jih zbrali med svojimi člani. Že konec novembra preteklega leta so črnogorski matici poslali ček za 393 kanadskih dolarjev, od katerega je več kot polovico prispevalo iz svojih sredstev samo društvo, ostalo pa so prispevali člani. Tudi v januarju so v Črno goro poslali dva čeka: prvega za 90 dolarjev, drugega pa za 52 dolarjev. Sporočajo tudi da bodo preostali denar pošiljali sproti. Društvo »Bratstvo in Jedinstvo« se je v resnici izkazalo kot zelo požrtvovalno in je solidarno priskočilo na pomoč rojakom v stari domovini, ki jih je zadela tako težka nesreča.

ARGENTINA

Za jugoslovanski časopis

Odbor za proslavo preteklega 29. novembra se je preimenoval v odbor za ustanovitev jugoslovanskega časopisa. Pripravili smo tudi že načrte glede urejevanja in izdajanja in odbor jih je sprejel. Upamo, da bo prva številka tega novega lista kmalu izšla. Za poživitev društvene dejavnosti v Ljudskem odru bomo nujno potrebovali vsaj nekaj slovenskih knjig, prav tako pa tudi nekaj novih instrumentov za tamburaški ansambel, ki je že večkrat nastopil z velikim uspehom. Gostoval je tudi že v Urugvaj.

A. B., Ljudski oder, Buenos Aires

Upokojeni rudar Franc Kastelic iz Sallauminesa, ki je 37 let delal v francoskih rudnikih

Parket, ki ga je Slovenska izseljenska matica poklonila za novo dvorano Prvega slovenskega prekmurskega društva v Urugvaju, je prispel v Urugvaj. Na sliki nekaj odbornikov društva in jugoslovanski ambasador Lazar Udovicki

Družina Zimzak-Sumecki iz Lensa. Mala Carolin, ki lepo recitira in poje slovenske pesmice, je med najmlajšimi člani Udruženja Jugoslovancev

Nastop folklorne skupine France Marolt v Amriswilu: Zupan Amriswila g. Emil Nagoli je izročil spominsko darilo jugoslovanskemu generalnemu konzulu iz Züricha

Jugoslovanski izseljenci v Peruju na slavnostni večerji, ki so jo lani priredili v čast jugoslovanske parlamentarne delegacije v hotelu Carlton

Dolgoletni tajnik Udruženja Jugoslovancev Ivan Demšar iz Sallauminesa s svojo družino

Ob gostovanju folklorne skupine France Marolt med našimi v Amriswilu v Svici, je bila dvorana nabito polna navdušenega občinstva

Slovenci iz Einsiedeln, Avstrija

Levo in spodaj: trije posnetki z gostovanja zabavnega ansambla Janeza Mahkoviča lani novembra v Sallauminesu. Proslave, s katero so naši rojaki počastili jugoslovanski državni praznik 29. november, se je udeležil tudi jugoslovanski veleposlanik iz Pariza Ivo Vejvoda, ki mu je predsednik Udruženja Jugoslovancev Cebul izročil simbolično darilo — staro rudarsko svetilko

VPRAŠANJA ? ODGOVORI

NEKAJ INFORMACIJ JUGOSLOVANSKIM POVRATNIKOM

Zdravstveno zavarovanje

Povratniki iz držav, s katerimi Jugoslavija nima socialne konvencije, pridobijo pravico do zdravstvenega varstva po jugoslovanskih predpisih zase in za svojo družino na ta način, da se zavarujejo pri komunalnem zavodu za socialno zavarovanje, na območju katerega so nastanjeni, in plačajo prispevek, ki znaša v letu 1969 50 din mesečno.

Socialne konvencije z državami, ki jih bomo našteali v poglavju »pokojnine«, pa zagotavljajo povratnikom navadno tudi pravico do zdravstvenega varstva v Jugoslaviji, ne da bi jim bilo treba plačevati kak poseben prispevek.

Pokojnine

Povratniki iz držav, s katerimi je Jugoslavija že sklenila socialne konvencije, prejemajo pokojnino bodisi neposredno po mednarodni poštni nakaznici, bodisi prek Zavoda za socialno zavarovanje SRS v skladu s predpisi teh konvencij. Pokojnina se jim izplačuje v dinarjih brez posebnih odtegljajev. Lahko pa zahtevajo, da se jim 30 % pokojnine izplačuje v valuti države, v kateri so si prislužili pokojnino, s tem, da teh 30 % ne dobijo izplačanih na roke, ampak se jim nalagajo na devizni račun ali devizno hranilno vlogo pri eni izmed tukajšnjih bank. S tako naloženimi prihranki razpolagajo po predpisih, o katerih bomo spregovorili v posebnem poglavju.

Jugoslavija je doslej sklenila konvencije o socialnem zavarovanju z Anglijo, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo, Italijo, Luxemburgom, Madžarsko, Nizozemsko, Poljsko, Švedsko, Švico in ZR Nemčijo. Konvenciji s Švedsko in ZR Nemčijo še nista ratificirani in še ne veljata.

Če pa pride povratnik iz države, s katero Jugoslavija še nima konvencije o socialnem zavarovanju, je treba stvar urediti na drug način. ZDA npr. dovoljujejo izplačilo pokojnin svojim državljanom, če se vrnejo v svoje rojstne domovine, četudi jo k temu ne veže nobena socialna konvencija. Zato povratniki iz ZDA redno prejemajo svoje ameriške pokojnine na svoj naslov v Jugoslaviji, ki ga morajo tamkajšnjem zavarovalnem zavodu sporočiti, preden odpotujejo iz ZDA. Ameriški zavarovalni zavod zahteva od njih, da jim upokojenci redno vsako leto enkrat pošiljajo izpolnjene obrazce s podatki o tem, da še živijo, da tu niso zaposleni itd. Pripomniti moramo, da prihajajo pokojnine iz ZDA že nekaj let v dinarjih. Le v izjemnih primerih lahko dosežejo ameriški upokojenci nakazilo pokojnine v dolarjih, če naredijo prošnjo na ameriški zavarovalni zavod in dokažejo, da iz tehničnih razlogov potrebujejo dolarje (recimo za potovanje v ZDA, za zdravila, ki jih morda v Jugoslaviji ne morejo dobiti, ipd.). Navadno ameriški zavarovalni zavod v takih primerih ustreže prošilcu.

Tudi povratnikom iz Kanade pošiljajo tamkajšnji zavarovalni zavodi pokojnine ne glede na pomanjkanje tozadevnega mednarodnega sporazuma. Pogoj za to je polna delovna doba ter starost in pa, da je upokojenec živel v Kanadi nepretrgoma vsaj leto dni, preden je uveljavil kanadsko pokojnino.

Podobno kot ZDA in Kanada postopata tudi Argentina in Brazilija, medtem ko druge, zlasti južnoameriške države, dovoljujejo izplačilo oziroma transfer pokojnin svojim upokojencem v Jugoslavijo ali pa tudi ne, torej po svojem svobodnem preudarku.

Zgodi se, da se vrne v Jugoslavijo tudi kak starejši izseljenec iz države, s katero nimamo socialne konvencije; zavarovalni zavod države, iz katere je prišel, mu ni dolžan pošiljati pokojnine, prihranki, ki jih je morda prinesel s seboj, pa ne zastujejo za vse življenje. Za te je edina možnost, da si preskrbijo v Jugoslaviji pokojnino, če se morejo zaposliti tukaj najmanj še za pet let. Po preteku te dobe jim naš Zavod za socialno zavarovanje prizna brez posebnega doplačila razen teh petih let še delovno dobo in zaposlitev v tujini, seveda če lahko to delovno dobo dokažejo s potrebnimi dokumenti. Če pa povratnik nima možnosti zaposliti se v Jugoslaviji, lahko pa

dokaže, da je v tuji državi pridobil pokojnino, ki mu je pa ta država ne pošilja v Jugoslavijo, mu prizna jugoslovansko zavarovanje začasno pokojnino v znesku, ki ustreza njegovi pokojnini v tujini po uradnem tečaju, največ pa v znesku jugoslovanske minimalne pokojnine (ta znaša sedaj 396 din).

Prav vsem izseljencem - povratnikom, ne glede na to, iz katere države prihajajo, svetujemo, naj pred svojim odhodom v Jugoslavijo pri zavarovalnem zavodu uredijo vse potrebno, da si zagotovijo transfer svoje pokojnine na svoj bodoči naslov v Jugoslaviji.

Stanovanje

Velik problem povratnikov je navadno stanovanje. Pri nas je stanovanjski fond še premajhen, da bi zadovoljili vse potrebe, kljub temu, da smo po vojni zgradili ogromno število stanovanjskih objektov, blokov, stolpnic, vrstnih hišic itd. V zadnjih letih je zelo narasla tudi individualna gradnja, tako da rastejo hišice in nova naselja kot gobe po dežju. Večina večjih gospodarskih organizacij preskrbuje svoje delavce s stanovanji tako, da gradi svoje lastne bloke, v katerih dobijo delavci primerna stanovanja pod ugodnimi pogoji tudi v trajno last. Vendar ta način preskrbe stanovanj ne gre v korak s potrebami. Stanovanjske skupnosti po občinah grade stanovanjske objekte in prodajajo stanovanja interesentom tako, da vplačajo del vsote vnaprej, ostalo pa ob vselitvi. Za to pa je navadno treba štediti nekaj let. S posebnimi namenskimi hranilnimi vlogami pri hranilnicah in bankah, ki se nalagajo v mesečnih obrokih, lastniki teh hranilnih vlog po preteku najmanj 13 mesecev pridobijo pravico do kredita, katerega višina se ravna po tem, kako velika je tako prihranjena vsota in kako dolgo traja varčevanje. (Po trinajstih mesecih vlaganja dobi npr. koristnik poleg svoje vloge še kredit v višini 30 % privarčevanega zneska.) Banka pa spodbuja varčevanje na daljšo dobo (vsaj 3 leta). S takim namenskim varčevanjem si pomagajo tudi tisti, ki imajo veselje do lastne hišice, katero želijo zgraditi po svojem okusu in v kraju, ki ga sami izberejo. Seveda so urbanistični načrti, ki so ponekod že gotovi, drugod pa še niso dokončno izvedeni, izbirajo gradbenih zemljišč precej omejili. Občine so namreč zainteresirane, da se stanovanjske hiše grade tam, kjer bodo lahko preskrbljene z vsemi komunalnimi napravami, kjer so urejene ceste in poti, vodovod, elektrika, kanalizacija itd., in da se naselja grade po določenih praktičnih in estetskih programih. Zato je dostikrat nevolja interesenta, ker ne dobi gradbenega dovoljenja tam, kjer si ga je omislil in izbral, nepravilna, saj odklanja občina gradbeno dovoljenje samo v utemeljenih primerih.

Zato je najbolje, da se vsak interesent obrne najprej na občinsko skupščino, v kateri bi želel postaviti hišo, in vpraša, če imajo na razpolago gradbene parcele. Dobil bo ustrezne informacije, ali pa mu bodo svetovali, kje jih lahko dobi. To je pravzaprav edini malo težji problem graditeljev individualnih hišic. Ko je ta problem za njimi, ni več težko dobiti gradbeno podjetje, ki prevzame delo po načrtu in dogovoru.

V Ljubljani se ukvarja s prodajo gradbenih zemljišč in novih stanovanj podjetje »Standard« na Celovski cesti 87, razen tega pa gradijo in prodajajo stanovanja tudi gradbena podjetja »Gradis« v Korytkovi ulici 3, »Tehnika« v Vošnjakovi ulici 8 in pa IMOS na Trgu VII. kongresa ZKJ št. 1/II, ki trenutno prodaja samo montažne hišice in drugi.

Kdor bi želel kupiti že dograjeno novejšo ali starejšo hišo, naj se obrne na podjetje »Slovenijapromet« v Ljubljani, Cankarjeva 5, ali pa naj naroči mali oglas v katerem izmed ljubljanskih dnevnikov.

Lastniki nepremičnine v Jugoslaviji lahko postanejo samo jugoslovanski državljanji, torej tudi vsak povratnik, ki se v tujini ni izbrisal iz jugoslovanskega državljanstva. Kot je opisano v poglavju »državljanstvo« (v prejšnji številki Rodne grude) ostanejo po naših predpisih jugoslovanski državljanji vsi izseljenci ki niso zahtevali izbisa jugoslovanskega državljanstva, tudi potem, ko so prevzeli tujega. Tuji državljanji pa pri nas ne morejo kupiti ali graditi nepremičnin.

NAŠI P OMENKI

Iz mojega življenja

Namenil sem se, da vam pišem zakaj, kako in kdaj sem moral zapustiti svojo milo domovino. Bil sem krojaški mojster v Zagorju ob Savi od leta 1920 do 24. Davki pa so tako pritiskali, da ni šlo več. Nisem jih mogel poravnati. Ker sem bil med prvo vojno v Franciji v ujetništvu in so mi bile razmere znane, sem se namenil za odhod v Francijo. Oženil sem se leta 1920 in sem takrat že imel dve majhni punčki, nato je prišel še sinko. Bil sem v skrbeh, kako bom vzdrževal in vzgajal tolikšno družino. Najprej sem odšel v Francijo sam, da sem dobil zaslužek, seveda pri rudniku, čeprav nisem bil rudar. Družina je prišla za menoj. Težko je bilo, a kdo te je vprašal o tem. Imel pa sem stanovanje, premog in zdravnika zastoj — to je trajalo le 4 mesece. Ko pa sem začel spet s svojo obrtjo, je bilo slabše. Odjemalci so mi plačevali po obrokih, dostikrat smo bili lačni. Nato sem dobil delo v trgovini, dobro delo je bilo, a kaj ko mi je v srcu ležalo domotožje in me težilo vse bolj. Leta 1929 za božične praznike sem se z upanjem, da bo zdaj doma bolje, vrnil v domovino. A dela ni bilo. Pisal sem v Francijo v trgovino, kjer sem bil zaposlen, če me sprejmejo nazaj. Sprejeli so me in tako živimo tukaj. Delal sem veliko, da, čez glavo je bilo dela, a tudi zaslužek je bil dober. Otroci so odraščali, treba jih je bilo šolati. Dobro so se učili in to je bilo moje in materino veselje. Odrasli so. Sinova imata državne službe: eden je računovodja, drugi pa poučuje na gimnaziji. Zdaj mi je 77 let, slabo že vidim, a če bom še pri življenju, bom še kaj napisal iz mojega življenja.

Miha Zorko, Lens, Francija

Poroka v Dubrovniku

Sporočamo vam, da sem se preselil iz Düsseldorfa v Krefeld, kamor mi pošljite tudi letošnji koledar in revijo. Prilagam vam tudi nekaj fotografij z najine poroke, ki je bila poleti preteklega leta v Dubrovniku. Z mojo sedanjo ženo sva se bila namreč odločila, da bo poroka v domovini, lepi Dubrovnik pa sva izbrala, ker tam že več let živi moja teta. Kar prehitro je minilo poročno potovanje in dopust ob Jadranu. Omeniti vam moram, da je tudi moja žena Slovenka, doma iz okolice Majšperka. Letos prideva spet na dopust v Jugoslavijo, saj je tam najlepše. Ob tej priliki se bova oglasila tudi na Matici.

V Rodni grudi sem bral, da je bila med Jugoslavijo in Nemčijo sklenjena konvencija o socialnem zavarovanju in o tem bi imel eno vprašanje. V Jugoslaviji imam namreč sina ki je star dve leti, in je zdravstveno zavarovan po meni. Do zdaj pa ni veljalo to zavarovanje v Jugoslaviji. Ali zdaj že velja? *Michael in Josephine Jeltschitsch*

Predvsem naše iskrene čestitke k poroki in veliko sreče v skupnem življenju! Glede vprašanja pa: konvencija o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in ZR Nemčijo je sicer že bila sklenjena, v veljavi pa še ni, ker jo morata še ratificirati, potrditi parlamenta obeh držav. Pričakujemo pa, da se bo to zgodilo v kratkem. *Uredništvo*

Naročnik do leta 1970

Rodna gruda mi je všeč približno taka, kakršna je, saj prinaša veliko novic in slik. Vesel sem je, čeprav pride včasih z malo zamudo. **Pri-lagam naročnino za dve leti naprej, 3 dolarje pa poklanjam za tiskovni sklad.**

Čas res hitro mineva. Pred 32 leti smo v Kirkland Lake zapustili rudnik, kjer smo vrtali in iskali zlato deset let. Najgloblji rovi so bili globoki takrat 5800 čevljev. Zdaj krije črna gomila več kakor polovico tistih kopačev, s katerimi smo delali skupaj. Med njimi je bilo veliko Slovencev. Zame je bilo tistega težkega dela v desetih letih kar zadosti in smo se preselili na sadno farmo. Takrat sva z ženo imela dva otroka, na farmi se nama je rodil še sin Viktor, ki je bil zelo dober v šoli. On je zdaj inženir kemije in v kanadski armadi letalski kapetan. Sedaj je v NATO v Nemčiji, njegova žena je učiteljica angleščine. Pred mesecem mu je med poletom odpovedal motor in se je moral spustiti s padalom. Letalo je zgorelo, sin se je pa le lažje poškodoval in zdaj spet leta in uči druge. Starejši sin in hčerka govorita kar dobro slovensko. Pred štirimi leti sta bila oba na počitnicah v Sloveniji. Oba sta zdaj že poročena in sva midva že dedek in babica. Tudi midva sva bila na obisku v Sloveniji leta 1965, bila sva na pikniku in v uradu matice. Čas kar hitro teče in beži in več ga nazaj ni. *John in Mary Gerden, St. Catharines, Ont. Kanada*

Naročnina za priljubljeno revijo

Priloženo pošiljamo naročnino za Rodno grudo, ki se je nama s so-progo zelo priljubila. Ko jo prejmemo (prihaja redno), oziroma, ko jo prebiram, se počutim, kakor da bi bil doma v naši lepi Sloveniji. Pri tem tudi razmišljam, če jo bom sploh še kdaj videl.

Pri nas v Pittsburghu ni kaj posebno novega. Pri slovenskem upokojenskem klubu se imamo kar dobro, za kar imajo precej zaslug naši voditelji. Klub upravljajo predsednik Paul Klun, tajnik John Jergel in blagajnik Anton Guzeli. Pogosto imamo lepe domače zabave, na katerih donijo slovenske pesmi. S harmoniko nas razveseljuje Alojz Skerlong.

Vse pri Rodni grudi in Slovenski izseljenski matici lepo pozdravljam in vam želim za leto 1969 in za mnogo let naprej. Pozdravljam tudi vse bralce Rodne grude in vso našo lepo Slovenijo.

Joseph Cadonic, Pittsburgh, Pa.

Zgornji sliki: Michael in Josephine Jeltschitsch iz Krefelda v Nemčiji sta se lani poročila v Dubrovniku, kjer sta pri sorodnici preživela prav prijetne medene tedne

Franc Mali iz Poljske je lani z ženo in hčerko obiskal Slovenijo. Posnetek je z blejskega gradu

IZ DOMAČE KUHINJE

» Babica potrpi še «

Ozka bela gaz je vodila do majhne domačije, vse zakopane v snegu. Za okenci je mežikala luč. Petletni Tunek in štiriletna Lenčika sta se v izbi igrala, babica, vsa drobna in sključena, pa je šarila krog štedilnika v veži in vzdihovala. Ko je na vežna vrata potrkalo, je pohitela, kolikor je mogla, da je odprla. »O, Balaž, da si le prišel,« je zahlipala, še preden je sosed utegnul spregovoriti.

»Kako ne bi, ko pa je Tunek rekel, da je nujno, saj smo sosedje,« je prišlek otresel sneg s škornjev. »Saj veš, Treza, da vselej rad pomagam, če zmorem. A, vidiš, tudi jaz se staram. Sedem križev in pol in hud protin, pa tudi doma sam za vse, kaj naj še rečem. No, pokaži zdaj, kaj je pri svinjaku narobe, žal, za dne nisem mogel priti.«

Babica je prižgala leščerbo, si ogrnila ruto in odšla sta proti svinjaku, kjer je sneg udrl streho. Balaž si je vse gledal in zmaljal z glavo. Težko bo. Toda jutri bo poskusil popraviti za silo, spomladi bo pa potrebna nova streha.

Potem sta prišla v hišo. Balaž je sedel k peči in babica mu je natočila kupico jabolčnika. Tako resno sta se pomenkovala, da sta se Tunek in Lenčika nehala igrati. Babica je vzela z omare škatlo in poiskala zadnje pismo, ki sta ga pisala očka in mama iz Kanade. »Na, preberi,« je rekla Balažu in razgrnila pismo. In Balaž je bral, kar je babica prej prebrala najmanj desetkrat: »Upava, ljuba mati, da ste paket prejeli in ste vsi veseli daril. Pismu prilagava deset dolarjev za božični priboljšek. Veseli naju, da ste vsi zdravi. Tudi midva sva zdrava, delava in kar dobro zasluživa. Ljuba mati, potrpi še to leto, saj si še krepka in tudi otroka rasteta... Čez leto se pa vrneva, prav gotovo...«

»Hm,« je zagodel Balaž. »Tudi naša podobno pišeta.« Babica pa je rekla: »Naša sta prav podobno pisala že lani. No, vesela sem, da jima je dobro. Saj tudi tukaj ni bil brez dela. Seveda na se na tujem hitreje zasluži več. Ampak, ali bom jaz vzdržala? Vse propada. Njivo sem oddala, ker je ne morem obdelovati...«

Tako resno sta se pomenkovala in vendar je bilo to tudi veselo pismo; kaj je babica pozabila na tisto sliko, ki je bila poleg, kjer sta oče in mama s svojim avtomobilom? Tunek jo je poiskal v predalu in pokazal sosedu: »Poglejte, oče je kupil avtomobil...« Lenčika pa je pokazala svojo novo vso skodrano punčko: »To je Lili, mamica jo je poslala.« A sosed ni slike in punčke niti pogledal in je samo zagodel: »Hm.« Babica pa je čez čas z visokim glasom zjavkala: »Sedeminsedemdeset let mi je in vsa sem naddložna, le kaj bo s tema revčkoma, če umrem...«

Otroka sta se spogledala prestrašena in se tiho umaknila v svoj kot. Ponoči dolgo nista mogla zaspati. Ležala sta tesno objeta v široki postelji očeta in matere. Vmes je bila punčka Lili, vsa pomečkana in razmršena, saj je Lenčika nanjo čisto pozabila. »Pa saj babica ne more umreti,« je šepetaje vprašala Lenčika. Bratec ji je pa na to odgovoril kakor prej sosed: »Hm.« Tudi babica je v svoji starinski postelji z visokimi končnicami bedela in nekaj momljala. Morda je molila, ali pa se je v sanjah pogovarjala s sinom in snaho in ju rotila: »Vrnita se čimprej.«

Ina

Danes gospodinje vse drugače kuhajo kakor so včasih. Večjidel smo zaposlene, zato je treba s kuho hitro opraviti. V strogo določenem času je treba pripraviti, skuhati in postreči s kosilom ali večerjo. To pa zdaj niti ni pretežko, saj dobimo že v vsaki trgovini toliko jedil napol, ali že skoraj pripravljenih in imamo številne pripomočke, hladilnike itd. Tako lahko družini hitro postrežemo z raznovrstnimi okusnimi jedmi. Ob nedeljah, ko imamo malo več časa — pa rade pripravimo kaj po domače, po starem, kakor so kuhale naše mame. Morda boste kaj izbrale med zapisi, ki jih danes navajamo. Količine so računane na štiri osebe, vsaka gospodinja jih bo lahko po svoji presoji povečala ali zmanjšala.

Izdatna zelenjavna juha

Nekaj sezonske zelenjave (cvetačo, kolerabo, korenček, peteršilj in zeleno ter srednje velik krompir) narežemo na koščke in v osoljeni vodi kuhamo. Med kuhanjem dodamo 5 dkg prekajene slanine narezane na kocke, paradižnikovo mezgo, strok strtega česna in jušno kocko. Ko je zelenjava skuhana, zakuhamo v juho drobne žličnike, ki smo jih naredile iz moke in mlačne vode. Preden z juho postrežemo, jo izboljšamo lahko še po želji z žlico kisle smetane ali jo potresemo z naribanim parmezanom.

Kranjska pečenka

Kos telečjega stegna ali plečeta nasolimo, nato pa s tankim nožem zarezemo za prst široko zarezo v katero potisnemo polovico surove, dobre kranjske klobase. Odprtino zašpilimo in pečenko spečemo. Pečeno narežemo kot pečenko Štefani počez, ne po dolgem. Tik pred serviranjem vrzemo v sok od pečenke nekaj nastrganega hrena, pustimo, da hitro prevre, dodamo za žlico smetane ali za oreh masti ter s to omako polijemo pečenko.

Lepo pečena kranjska pečenka je primerna tudi za hladni narezek. Še lepša in okusnejša bo, če kranjsko klobaso, preden jo zarinete v zarezo na mesu, ovijete s tenko plastjo slanine.

Ocvrt telečji jezik

Kuhan telečji jezik olupimo, po dolgem razrežemo na rezine, jih malo posolimo, nato pa povaljamo v moki, stepenem jajcu in drobtinah ter v razgreti maščobi hitro ocvremo. Postrežemo s sezonsko solato.

Poljen piščanec po bohinjsko

Očiščenemu piščancu privzdignemo na prsnem kožu kožico vse do perutnic, ob straneh pa do konca rebrnih kosti. Nato naredimo nadev; dve do tri žemlje olupimo skorje, narežemo in navlažimo z mlekom, dodamo košček masla ali margarine, stepeno jajce, nekaj žlic naribnega sira in malo muškarnega oreščka. Zmes dobro zmešamo, nato z brizgo ali žlico nadevamo piščanca, ki ga nato še solimo, mu zaobrnemo perutnice, noge pa privežemo na trtično kost, pokapamo z maščobo ter v ogreti pečici počasi pečemo. Pečenega narežemo s škarkami za perutnino, in sicer tako, da je pri vsakem kosu nekaj nadeva. Poleg postrežemo z dušenim rižem in z zelenjavnim pirejem, ali s sezonsko solato.

Kimečka omleta

Potrebujemo: 3 jajca, 5 dkg slanine, 3 dkg maščobe (olje, mast, margarina), pol kranjske klobase ali namesto nje domačo šunko, dva kuhana krompirja, čebula, sol, poper, zelen peteršilj.

Naredimo: Na široki ponvi segrejemo maščobo, dodamo nekaj na lističe narezane čebule in preden zarumeni, na lističe narezano mesnato slanino, na kolobarje narezano klobaso ali šunko in na lističe narezan kuhan krompir. Vse skupaj pražimo, solimo, popramo, nato pa čez vlijemo tri stepena jajca. Ponev potisnemo v pečico, da jajca zakrknejo, potresemo z zelenim peteršiljem in rdečo papriko, z lopatico privzdignemo robove in zvrnemo na krožnik ter postrežemo. Zelo okusno in izdatno, poskusite.

OB PRAZNIKU SLOVENSKE KULTURE

Enotnost v raznolikosti ali vprašanja sodobne slovenske kulture

Ciril Zlobec je vstopil v slovensko poezijo skupaj še s tremi pesniki (Janezom Menarom, Tonetom Pavčkom in Kajetanom Kovičem), ki so leta 1953 izdali zbirko Pesmi štirih. Zbirka je takrat predstavljala precejšnjo novost, predvsem pa povsem nov estetski program, ki je brez dvoma vplival tudi na vrsto mlajših pesnikov. Kasneje so vsak zase nadaljevali svojo pesniško pot in za Cirila Zlobca (rodil se je leta 1925 v Ponikvah na Krasu) lahko rečemo, da so značilna njegova razmišljanja o ljubezni. Izdal je že več zbirk (Pobeglo otroštvo, 1957; Ljubezen, 1958; Najina oaza, 1964), pred kratkim pa je pri koprski založbi Lipa izšla nova zbirka Pesmi jeze in ljubezni. Zlobec se ukvarja tudi s prevajanjem, predvsem v in iz italijanščine. V Italiji pa je izšla tudi antologija La nuova poesia jugoslava, ki jo je on prevedel in uredil. Pred kratkim je bil imenovan tudi za glavnega urednika revije Sodobnost. Naprosili smo ga, da bi za naše bralce razjasnil nekaj vprašanj oziroma tokov v sedanjem kulturnem življenju Slovenije.

V zadnjem času v Sloveniji velikokrat ponavljamo, da je slovenska kultura razcepljena, razpravljamo o različnih generacijah in skupinah, od katerih se vsaka hoče uveljaviti po svoje. Slovenska kultura pa je prav tako tudi kultura, ki jo ustvarjajo Slovenci za mejami, v Italiji in Avstriji, pa tudi izseljenci. Kaj menite o tem problemu vi kot književnik in tudi kot angažiran kulturni delavec?

Odgovor na to vprašanje, če je sploh mogoč, prav gotovo ni lahak, kajti današnje stanje je resnično takšno, da imamo o njem vsak svojo oceno in tudi delovanje v njem si predstavljamo vsak po svoje. Vse to pa je razveseljiv pojav. Slovenska kultura je v zadnjem času v silnem razmahu, idej in zamisli je veliko in tudi v takih, ki si med seboj nasprotujejo, je velikokrat toliko uporabnega, da jih preprosto ni mogoče zavreči. Kultura in umetnost dobivata vsak dan večjo težo, tudi dandanes, ob vsej tehniki in civilizaciji, imata spet, kot za časa Prešerna, Levstika in Cankarja, eno izmed središčnih mest v narodovem

življenju. Tega se zavedamo tudi kulturni delavci, zato tolikšna vnema, takšno vrenje v kulturi in umetnosti. Zavedamo se, da današnji čas naravnost terja takšno raznolikost. Čas je tako zamočan in razvoj tako bliskovit, da je napredek mogoč samo ob istočasnem, demokratičnem delovanju vseh, v vsakdanjem življenju, pri vsakdanjem delu pa naj se izkaže, kaj je v vsem tem vrenju vendarle globlje, vrednejše, kaj nas zanesljiveje vodi v prihodnost. Pomembno pri vsem tem se mi zdi zlasti to, da je pri nas že čutiti takšno ozračje, ko potrebo po takšni raznolikosti delovanja že razumemo in jo tudi podpiramo in razvijamo. Prizadevanje, da bi vsakdo, sleherna skupina, sleherna generacija, vsak posameznik uveljavil svoje, ne sme hkrati pomeniti (kot se je v preteklosti včasih dogajalo), da more biti pravilno in vredno samo eno stališče, samo ena oblika, samo en umetniški izraz. Prišli smo do spoznanja, da je vsota različnih oblik in idej še najbolj življenja sposobna celota. Slovenstvo dandanes ni več, prav gotovo pa ne v tolikšni meri kot včasih, ogroženo

od zunanjih sil, naš narodni obstoj je odvisen predvsem od naše notranje moči in sposobnosti, da se ohranimo in napredujemo kot moderen, svoboden in napreden narod v sosesčini in v družbi drugih modernih evropskih narodov. Najti moramo obliko, ko bomo zmožni ohraniti svoje narodno bistvo ob popolni odprtosti in v sodelovanju z drugimi, zlasti sosedskimi narodi, ne pa v zapiranju vase, v svoje državne ali jezikovne meje. Takšna pot bi pomenila priznanje lastne šibkosti in konec koncev tudi priznanje, da smo obsojeni na propad. To je nova zgodovinska in civilizacijska nujnost, mimo katere se ne morejo oblikovati tudi prihodnji odnosi našega medsebojnega sodelovanja, med Slovenci v matični deželi in Slovenci v zamejstvu.

Na Slovenskem je vrsta literarnih revij in vi ste urednik ene izmed njih, vse pa kaže, da se bodo nove revije še ustanovljale. Kako bi na kratko označili to slovensko »revialno življenje« in še posebej revijo, ki jo urejate — Sodobnost?

Nobena izmed slovenskih literarnih revij ni — in tudi v prihodnje ne bo — omejena samo na literaturo. Z enako zavzetostjo se ukvarja tudi z vsemi drugimi vprašanji družbe, od gospodarstva pa do filozofije in politike. Zato je zanimanje za tako imenovane »literarne« revije razumljivo zelo veliko. Prek njih je mogoče preizkusiti marsikatero novo idejo, novo zamisel, pa tudi uveljaviti razne poglede na družbo in čas, ne pa samo takšno ali drugačno literaturo. Vsega tega se zavedamo tudi pri Sodobnosti. Trudimo se, da bi bila revija živa, da bi prispevala svoj delež pri oblikovanju narodovega življenja in njegove kulture. Zavedamo pa se, da smo samo ena izmed revij in tudi želimo si, da bi bile druge revije drugačne od naše, kajti samo tako je mogoče, da bi vsi skupaj, vsak s svojega stališča, storili kar največ, da bi v medsebojni »konkurenci« in polemiki našli najuspešnejšo pot, ki vodi od danes v jutri in je del našega razvoja. Delovanju literarnih revij — čeprav imajo vse zelo ozek krog naročnikov — pripisujem izredno velik pomen, ki ga je mogoče pravično in v celoti oceniti zmerom samo za preteklost. Živahnost, ki je danes zajela še zlasti revialno življenje, to misel samo potrjuje.

CIRIL ZLOBEC

EROTIKA

I

*Skroz usta uradnikov tu bog odmeril
je le pravico njive in semena.
Po hostah in temi te vlačí človek,
požigajoč za sabo vse sledove.*

*A jaz, ne bog ne človek, komaj grešnik,
ti slep sledim, da kratka pot življenja
me ne bi zmedla. In tako sem, slepec,
povzpel se na najvišjo goro sreče.*

VII

*Po silovitosti spopada veva,
da sva nemara le bila bojevnika.
A nisva se utrudila v boju,
le boj se je neopazno polegel.*

*Ker pa po boju vendarle nekaj ostane,
a za nama ni poraza niti zmage,
to, kar je, ni plen, ki bi si ga delila,
a nekaj je, kar naju vse bolj druži.*

Iz zbirke »Pesmi jeze in ljubezni«

Monografija o Božidarju Jakcu

Proti koncu leta 1968 so se v sklopu proslav ob 25-letnici AVNOJ v Jajcu odprli Jakčevo razstavo; za to priložnost in v počastitev umetnikove sedemdesetletnice, ki bo letos, dne 16. julija, so izdali zajetno knjižno delo, monografijo, ki izide pri nas le redko. Delo je izšlo v dveh izdajah. Založnik srbske izdaje je Muzej II. zasedanja AVNOJ v Jajcu, slovenski natis pa je oskrbela ljubljanska Državna založba Slovenije.

Božidar Jakac je bil med osvobodilno vojno partizan, tja v kočevske hoste na Rogu je leta 1943 odšel z ženo Tatjano, ki mu je v oporo tudi pri njegovem poklicnem delu. V OF pa je bil vključen že poprej, zato mu je okupator z uradnim razglasom zaplenil vso njegovo imovino. Jakac je med najpomembnejšimi kronisti partizanskih borb. V svojih risbah je ohranil mnoge

Prizor iz komedije Jožeta Javorška: Manevri. Komedia je posodobljenje Levstikovega Martina Krpana. Na sliki: Krpan (Marjan Hlastec) in cesar (Aleksander Valič)

prizore, tako z Roga, z raznih baz, pa s kočevskega zbora, kjer je bil odposlanec, pa tudi pozneje z II. zasedanja AVNOJ v Jajcu. S slovensko vlado se je vrnil v Ljubljano dne 10. maja 1945.

Doslej je izšlo že več knjig in študij o slovenskem slikarju Jakcu, ta pa je od vseh najbolj obsežna in najlepše opremljena. V tekstnem delu spoznaš pestro Jakčevo življenjsko pot v svet umetnosti, njegovo šolanje in mnoga potovanja v tujino. Obšel je precej sveta, bil je v Afriki in dvakrat tudi med našimi rojaki v Ameriki. Plod prvega potovanja je bila knjiga v dveh delih Odmevi rdeče zemlje. Besedilo je priredil Jakčev mladostni prijatelj, pesnik in pisatelj Miran Jarc, Jakac pa je knjigo opremil s številnimi slikami iz Novega sveta in iz življenja naših rojakov v ZDA.

Te dni izišla knjiga je razdeljena v več poglavij. Pisatelj dr. Fran Stele je v temeljiti in poljudno napisani študiji prikazal

Jakca kot človeka in umetnika. Spoznamo Jakčevo pot od rojstva do danes. Pred nas je nanizal tudi vse dosedanje Jakčeve samostojne razstave, teh je bilo doslej 27. Prvič je Jakac razstavljal leta 1923 v Pragi v Rudolfinumu in v Ljubljani v Jakopičevem paviljonu. Na skupinskih razstavah z drugimi slikarji pa je sodeloval doslej že 47-krat.

Knjigi dajejo posebno pomemben poudarek Jakčeve reprodukcije, 11 je barvnih, 118 pa v črno-belem tisku. Avtor jih je izdelal v raznih tehnikah, tako s suho iglo, litografije, lesoreze, v rdeči kredii, jedkanice in visoke jedkanice, pa tudi barvne lesoreze idr.

Čeprav prikazujejo ilustracije samo del Jakčeve umetniške žetve, spoznamo v njem plodnega in dovršenega umetnika, ki se je povzpel v vrh slovenske ustvarjalne umetnosti. Priznanje pa gre tudi založnici za lepo delo.

Jože Zupančič

Pirnatove nagrade

V Idriji so prvič podelili Pirnatove nagrade, imenovane po pokojnem slikarju Pirnatu, ki je bil po rodu Idrijčan. Nagrade so namenjene pospeševanju društvene dejavnosti v občini. Nagrajena sta bila: Anica Leskovec, režiserka in voditeljica dramske sekcije pri Prosvetnem društvu »Jurko«, ki ima veliko zaslug, da je to društvo od ustanovitve l. 1946 tako delavno. Drugi nagrajenec je bil Srečko Logar, ki je član skoraj vseh idrijskih društev in vsa povojna leta ena osrednjih osebnosti tamkajšnjega kulturnega in društvenega življenja

Nagrada Ivana Cankarja

Cankarjeva založba v Ljubljani je za spodbuditev slovenske leposlovne, esejistične, družboslovne in druge tvornosti razpisala stalno literarno nagrado za dela, ki izidejo pri tej založbi. Imenuje se »Nagrada Ivana Cankarja«, prvič pa bo podeljena 11. decembra 1969. Razpisane so tri nagrade: za leposlovje, za esejistiko in za družboslovje, vsaka v višini 5000 novih dinarjev. Istočasno je založba razpisala tudi tri nagrade za najboljše recenzije, študije ali informacije o njenih knjigah, ki bodo objavljene v slovenskih dnevnikih, štirinajst-dnevnikih ali revijah. Prva nagrada znaša 1000 dinarjev, druga in tretja pa po 500 dinarjev.

NOVE KNJIGE

Založba Mladinska knjiga v Ljubljani je v zadnjih letih zelo razširila svojo dejavnost. Mladinska književnost, ki ji je v začetku njenega delovanja dala tudi ime, že zdavnaj ni edini cilj njenega izdajanja: njeno področje se vse bolj razširja tudi na izdajanja del za odrasle, prevodov iz svetovne književnosti, predvsem pa del mlajših slovenskih književnikov. Seveda pa je izdajanje del za mladino še vedno osnovna naloga založbe.

Ob koncu preteklega leta je Mladinska knjiga izdala več del slovenskih književnikov, od katerih nekatere že lahko štejemo v srednjo generacijo, druge med mlajšo in najmlajšo. V prvo že štejemo **Petra Božiča**, katerega roman **Na robu zemlje** je pred nedavnim izšel pri Mladinski knjigi (v tej številki objavljamo kratek odlomek iz tega romana), pa tudi **Manico Lobnik**, ki ji je ta založba izdala knjigo z naslovom **Mlade trave**. Lobnikova nam v obliki spominov pripoveduje o vojnih letih, o svoji prebujajoči se mladosti, o željah in prizadevanjih mladega človeka, ki jih prepreči vojna. Lobnikova pripoveduje živo in prizadeto in prav zaradi tega nas knjiga osvaja in prevzame.

Asta Znidarčič se v svoji prvi pesniški zbirki **Zlati mrak** predstavlja kot zreła pesnica. Čeprav njene pesmi oblikovno ne predstavljajo česa novega, saj izhajajo iz slovenske moderne in so predvsem v kitičnih oblikah, pa nam vendar prikazujejo popolnoma nov pesniški svet tenkočutne ženske, predane globokim spoznanjem o ljubezni, o smrti, o življenju nasploh.

V najmlajšo slovensko pisateljsko generacijo brez dvoma lahko štejemo **Frančka Rudolfa**, ki mu je Mladinska knjiga izdala zbirko pesmi **Dnevi v predalu** — svežo in temperamentno lirično izpoved, ki na svojevrsten način dopolnjuje slovensko sodobno liriko, in **Dimitrija Rupla**, katerega knjigo **Na pol poti do obzorja** je prav tako izdala Mladinska knjiga. Rupel se nam v svoji prozi predstavlja kot svetovljan, razbija ozkosti našega življenja in časa; prav zato pa nam je ta knjiga morda znanilec nečesa novega, novih prijemov, ki jih uveljavlja slovenski mladi pisateljski rod.

Že pred nekaj meseci smo poročali o novem, tokrat celovitem in v eni knjigi zbranim pregledu slovenskega slovstva, ki ga je za Mladinsko knjigo pripravil naš znani literarni zgodovinar **Anton Slodnjak**. Njegovo **Slovensko slovstvo** je prva po vojni napisana knjiga, ki na kratek in jedrat način obravnava tudi slovensko književnost, ki nastaja za mejami naše domovne, bodisi med Slovenci v Italiji in Avstriji bodisi v številnih tujih deželah, kjer žive naši ljudje. Knjiga je vzbudila veliko zanimanje doma v Sloveniji, na slovenskih šolah v Avstriji jo uporabljajo kot od države odobren učbenik, brez dvoma pa bo pritegnila tudi izseljence, ki bi radi kaj več izvedeli o slovenskem slovstvu. Prav zato vam to knjigo še posebej toplo priporočamo.

Grad Kalce blizu Pivke, v katerem je sredi prejšnjega stoletja živel in ustvarjal Miroslav Vilhar, čigar 150-letnico rojstva smo praznovali lani

The Castle Kalce near Pivka. Miroslav Vilhar lived here in the middle of the 19th century. (The 150th anniversary of his birth we celebrated last year.) Miroslav Vilhar was a poetry writer and a journalist

Jože Klenovšek

RAZPOTJA NEMIRA

Lani sta izšli v Ljubljani v samozaložbi s posredovanjem Slovenske izseljenske matice dve pesniški zbirki, katerih avtorja sta naša izseljenca.

Zbirko Jacka Tomšiča iz Clevelanda, ki je izšla pod naslovom Pognale so na tujih tleh, smo bralcem v Rodni grudi že predstavili. Danes pa na kratko spregovorimo potja nemira, in njenem avtorju Jožetu od drugi pesniški zbirki, ki ima naslov Raz-Klenovšku, ki živi v daljnem Johannesburgu v Južni Afriki. Jack Tomšič, avtor pesniške zbirke Pognale so na tujih tleh, spada med naše starejše izseljence. Rodil se je konec prejšnjega stoletja in odšel v Ameriko v prvih letih po koncu prve svetovne vojne. Jože Klenovšek pa sodi med tiste naše ljudi, ki so odšli v svet v zadnjih desetletjih.

Kako daleč je Johannesburg od Zabukovja nad Sevnico, kjer se je pesnik rodil leta 1926 kot deseti otrok srednjega kmeta! Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil

gimnazijec. Tedaj je moral šolanje prekiniti. Potem so prišle bridkosti druga za drugo: očeta in brata so mu ubili ustaši, mati, na katero je bil srčno navezan, je umrla; začel je bolehati na srcu. Tudi po končani vojni mu z razočaranji ni bilo prihranjeno. Vse to je zapustilo bridko sled v njegovem srcu in duši. Leta 1953 je odšel v tujino. Taval je po raznih evropskih deželah in se nazadnje ustavil v Afriki. Pesnikovati je začel že v šoli. Pesmi so mu bile osebne izpovedi: vsa svoja občutja, doživetja, tegebe in bolečine je izlival v verze.

V knjigi je pesnik razdelil pesmi na sedem poglavij. Že naslovi teh: Koraki, V iskanju poti, Po stezah ljubezni, Zlom, Na dnu prepada, Vstajenje in S tujih poljan, povedo o pesnikovih stiskah in iskanjih, zagrenjenosti in bolečini, ki pa jih je končno le zmožgel in premagal. Klenovškovi stih so izrazno bogati in globoko občuteni. Najtopleje zazveni njegova pesem takrat, ko govori o domači deželi.

Likovno je knjigo opremil z lepimi vinjetami akademski slikar Jože Ciuha. 1. s.

FILATELIJA

Narodni heroji in 100-letnica beograjskega narodnega gledališča

V počastitev 25-letnice II. zasedanja AVNOJ v Jajcu je naša poštna uprava 28. novembra izdala šest priložnostnih poštih znamk in dva spominska bloka z narodnimi heroji. Na znamkah je iz vsake republike po en narodni heroj. Te znamke skupaj z obema spominskima blokoma so veljale 36 novih dinarjev.

Na prvem spominskem bloku sta po dve prve tri znamke, na drugem bloku pa po dve zadnje tri znamke. Na obeh blokkih skupaj sta torej dve seriji teh znamk. Na prvem in na drugem bloku je tudi spominsko besedilo: »25-letnica drugega zasedanja AVNOJ«.

Na prvi znamki za 50 par je Hasan Brkić. Bil je odvetniški pripravnik in se med NOV junaško boril predvsem v Bosni. Umrl je leta 1953.

Na drugi znamki za 75 par je pravnik Ivan Milutinović iz Črne gore, ki je vodil obojeno borbo v Črni gori in sodeloval tudi na II. zasedanju AVNOJ.

Na tretji znamki za 1,25 din je Rade Končar. Pri njegovem organizacijskem delu so ga italijanski fašisti 17. 11. 1941 ujeli v Splitu in ga skupaj s 25 sotovariši ustrelili maja 1942 v Šibeniku.

Na četrti znamki je Kuzman Josifovski. Študiral je pravo. Organiziral je prve partizanske enote v Makedoniji in se z njimi boril proti okupatorju.

Na peti znamki je Tone Tomšič. Že kot študent prava je nastopal v naprednih študentovskih akcijah. Bil je organizacijski sekretar CK KP Slovenije in eden glavnih organizatorjev partizanskih enot in narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji. Italijanski fašisti so ga ujeli 10. 10. 1941 in ga ustrelili 21. maja 1942 v ljubljanski Gramozni jami.

Na zadnji znamki za 5 din je Moša Pijade. Bil je akademski slikar in novinar. Med narodnoosvobodilno vojno je bil član Vrhovnega štaba Jugoslavije. Umrl je leta 1953.

Osnutke za te znamke je napravil akademski slikar in profesor Božidar Jakac. Natisnil jih je Zavod za tiskanje bankovcev iz Beograda v globokem črtnem tisku v polah po 50 znamk. Velike so 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm. Zobčane so grebenasto 12 1/2.

Za stoletnico beograjskega narodnega gledališča je 22. novembra izšla posebna priložnostna poštna znamka za 50 par. Na njej je prikazano staro beograjsko narodno gledališče.

Za dan Združenih narodov so 24. oktobra imele glavne pošte v glavnih mestih naših republik poseben priložnostni poštni žig. V žigih je bila zemeljska polobla z mednarodnim znamenjem letošnjega leta človekovih pravic.

Na dan republike, 29. novembra, je tudi pošta Ljubljana 6 imela poseben spominski poštni žig. V sredini žiga je bila ljubljanska značilnost: ljubljanski grad.

Philately

Every year the Yugoslav PTT Community issues special postage stamps to mark Republic Day. Usually this is a series of postage stamps of five or six denominations featuring "The Evolution of Arts in Yugoslavia Through the Centuries". In view of this year's jubilee character of celebrations honouring Republic Day — 25 years since the Second Meeting of the Anti-Fascist Council of National Liberation of Yugoslavia — a separate series of postage stamps of six denominations portraying "Heroes of the People" has been issued.

The postage stamps contain the portraits of Yugoslavs awarded the Order of Heroe of the People — one each from every Yugoslav republic: Hasan Brkić (1913—1965), Ivan Milutinović (1901—1944), Rade Končar (1911—1942), Kuzman Josifovski (1915 to 1944), Tone Tomšič (1910—1942) and Moša Pijade (1890—1957). The stamps have been designed by Professor Božidar Jakac, a painter of Ljubljana, and printed in the Institute for Banknotes in Belgrade according to the engravings executed by Tanasije Krnjajić, Velibor Cvetković and Dragiša Andrić in denominations of 0.50, 0.75, 1.25, 2, 2.50 and 5 dinars.

The postage stamp of 50 paras has been printed in one million copies, postage stamps in denominations of 0.75, 1.25, 2 and 2.50 in half a million copies and the 5 dinar postage stamp in 100.000 copies. Small-size (memorial) blocks of postage stamps have been issued in 110.000 copies of complete series or 55.000 pairs of small-size blocks, which together with the large-size blocks amount to a total 210.000 copies of complete series.

KARANTANIJA IN NJENA VLOGA V OBLIKOVANJU SLOVENSKE NARODNE ZAVESTI*

BOGO GRAFENAUER

Slovani so naselili vzhodne Alpe južno od Donave in predel vzhodno od Traune (pritoka Donave na Zgornjem Avstrijskem) in povirja Drave v zadnjih desetletjih 6. stoletja. Starejši naselitveni tok je prihajal s severa, od zahodnoslovanske baze in se je s prostora ob Donavi (med Dunajem in Trauno) počasi pomikal v notranjost Alp; mlajši naselitveni tok pa je zvezan z južnoslovansko, avaroslovansko bazo in se je po obrskem obratu proti zahodu razlil zlasti po južnem delu Vzhodnih Alp, zgornjem Posavju in Posočju. Sredi devetdesetih let šestega stoletja so se alpski Slovani bojevali z Bavarci že ob zgornji Dravi, vpadali skupaj z Obri in Langobardi v Istro in okrog l. 600 silili skozi Vipavsko dolino že v severnoitalsko nižino.

Okrog 70.000 km² obsegajoče ozemlje, ki so ga — čeprav zelo redko — naselili, je mogoče v tedanjem geografsko političnem okviru razdeliti v tri prostore: osrednji prostor »karantanske trdnjave« je bil v porečju zgornje Drave in Mure, ločen z visokimi alpskimi grebeni od Bavarske, z grebeni severnih in južnih Apneniških Alp pa omejen na jugu in na severu; je proti vzhodu je bila v hribovitem ozemlju med srednjo Muro in zgornjo Rabo meja manj izrazita, tako da je predstavljala izrazito zapornico šele črta od Pohorja na Golico (Koralpe) ter nadalje po grebenih vzhodno od doline Mure in Murice do Semmeringa. Severno od tod je bila kot izrazito prehodna dežela »hodnik ob Donavi« med Panonijo in Bavarsko, južno pa na tleh današnje Slovenije prehodna dežela med Panonijo in Italijo (Ptuj—Celje—Ljubljana—Postojna—Vipavska dolina). Za nomadske gospodarje Panonije (to so bili Obri od srede 6. do konca 8. stoletja, Madžari pa v prvi polovici 10. stoletja) sta bili obe prehodni deželi, ki sta vodili v zahodne pokrajine, v katerih so se plenilci nadejali plena, seveda pomembnejši od kotlinastega goratega ozemlja med njima. Ker so Slovani osvojili tudi ta prostor pod obrskim pritiskom in celo z njihovo neposredno pomočjo (leta 595 so ob udeležbi kakanove obrske vojske premagali Bavarce ob zgornji Dravi), so seveda sprva morali priznavati obrsko nadoblast. Toda ob vsa-

kršni oslabitvi obrske sile je pomenil ta položaj pomembno prednost v boju za svobodo in njeno ohranitev.

V Vzhodnih Alpah, ob zgornji Savi in Soči mešanica zahodnih in južnih Slovanov

V Vzhodnih Alpah, ob zgornji Savi in ob Soči naseljeni Slovani so bili torej mešanica zahodnih in južnih Slovanov, pa tudi tokovi vzhodnih Slovanov niso manjkali med njimi, kakor kažejo jezikovna raziskovanja zadnjega časa. Te ugotovitve potrjuje tudi najnovejši pretres zgodnje srednjeveških arheoloških najdb tega prostora. Toliko bolj pa preseneča hitro spajanje teh tokov v novo celoto po naselitvi v novi domovini.

Zveza z Obri je v prvem času brez dvoma koristila Slovanom pri njihovem osvajanju prostora na zahodu, v sosedstvu Bavarcev in Langobardov. Toda po začetku sedmega stoletja se je njihovo razmerje začelo spreminjati, ker so tudi slovanske naselbine postale predmet obrskega plenjenja. Obrsko nasilje je spodbudilo okrog leta 623 češka in moravska plemena pod vodstvom Sama k uporju zoper Obre in k ustanovitvi samostojne plemenske zveze. Najkasneje po obrskem neuspehu pred Carigradom l. 626, po katerem so notranja trenja za štiri desetletja (do okrog l. 660) zlomila obrsko moč, so se tej zvezi pridružili tudi Slovani v Vzhodnih Alpah in ob zgornji Savi. Tako združeni se Slovani niso uspešno uprli le Obrom, marveč tudi poskusu Frankov, da bi spriči obrske slabosti sami razširili svojo oblast nad osvobojena slovanska plemena. (Samova zma-

ga nad kraljem Dagobertom pri Wogastisburgu l. 631.) Toda široka plemenska zveza je živela le nekaj desetletij.

Po Samovi smrti l. 658 je razpadla, kot njena edina večja enota pa se je ohranila samo Karantanija

Oblast vnovič okrepljenih Obrov se je razširila proti zahodu po obeh prehodnih pokrajinah do meje Bavarcev oziroma langobardske Italije, medtem ko je gorata alpska pokrajina med njima ostala še naprej svobodna.

Sporočilo frankovskega kronista, da je okrog leta 630 živela »pokrajina Slovanov« pod svojim knezom Valukom, kaže, da so alpski Slovani tedaj živeli v okviru Samove slovanske plemenske zveze kot posebna enota. Prav s tem časom je zvezan proces, ki se izraža v uveljavljanju novih imen — Karantanija za pokrajino in Karantanci za ljudstvo, ki je v tej pokrajini živelo.

Po karantanskem izročilu iz osmega stoletja, ki ga je zapisal bavarski pisec v devetem stoletju, se povezujeta ti dve imeni s Samovo dobo, po furlanskem izročilu pa s sredo sedmega stoletja. Prvič je bilo zapisano najbrž ob koncu sedmega stoletja, gotovo vsaj leta 772. V listini se »provincia Karantana« prvič omenja leta 811. Uveljavljanje tega imena in proces, ki se z njegovim uveljavljanjem izraža, sta v sedmem stoletju povsem izjemen pojav v slovanskem svetu, v katerem srečujemo podobne procese drugod šele nekaj stoletij pozneje.

V teku največ enega stoletja se je pretopilo slovansko prebivalstvo v osrednji pokrajini alpskih Slovanov, sestavljeno iz različnih med seboj pomešanih plemen in plemenskih drobcev, v novo celoto. Niti nova nadplemenska etnična skupnost niti nova politična formacija, ki je bistveni okvir tega pretapljanja, ne nosita slovanskega plemenskega imena, marveč teritorialno politično ime, ki je prvotno zvezano s sedežem karantanskega kneza na Krnskem gradu (Carantana, curtis Carantana, civitas Carantana, Varenta) in z njegovo okolico (Gospa Sveta — Carantana ecclesia sanctae Mariae). Že samo to dejstvo kaže, da postanka Karantanije ni mogoče razlagati kot plemensko zvezo, marveč da gre za trdnejšo enoto in za mnogo večji pomen kneza, kot je mogoč v okviru plemenske

* Objavljeno nekoliko skrajšano po Kroniki XVI, 1968, 129—136.

ureditve. Analiza družbenih premikov, ki stoje za nastankom kneževine Karantanije in za spojitvijo njenega prebivalstva v ljudstvo Karantancev, je pokazala, da imamo

opraviti že s postankom državne organizacije, najstarejše, o kateri nam poročajo viri pri Slovanih

V tej Karantaniji je doma tudi obred ustoličevanja karantanskega kneza, ki je — ohranjen zaradi povsem svojevrstnega karantanskega razvoja do konca srednjega veka (zadnjič 18. marca 1414) — budil vse dotlej misel na prvotne slovanske korenine vojvodine Koroške.

Prvotna karantanska kneževina je bila do devetega stoletja (od srede osmega stoletja že pod frankovsko oblastjo, a še z domačimi knezi) omejena na ozemlje z gorami zavarovanih kotlin in dolin ob zgornji Dravi in zgornji Muri. V drugi polovici osmega stoletja se postopno širi frankovska oblast nad slovanskimi pokrajinami in plemeni proti srednji Donavi. Okrog leta 745 jim Karantanija pade v roke, le z bavarsko pomočjo se more obraniti napada obnovljene obrske sile. Leta 788 je Karel Veliki osvojil Istro, med obrsko-frankovsko vojno (791—803) pa najprej zgornje Posavje in ozemlje od Aniže do Rabe (791), nato pa vso Panonijo do Donave in Slavonijo do »Fruške« (Frankovske) gore v Sremu (v letu 795—796).

Osvojeno ozemlje je bilo sprva razdeljeno med dve krajini, v katerih so krajišniki nadzorovali slovanske kneze, ki so jih Franki nekaj desetletij pustili še na njihovih mestih; krajišniku Vzhodne marke sta bila podrejena karantanski knez in obrski kakan v Zgornji Panoniji, furlanskemu krajišniku pa — ne glede na frankovskega »dux« v Istri in kneza Hrvatske med Rašo in Cetino — slovanski knezi v zgornjem Posavju ter v vsej Spodnji Panoniji, pokrajini, ki je segala od Posavja okrog Siska do Donave na severu. Že v tem času, ko sicer Franki še vedno razlikujejo med Karantanci in drugimi Slovani v srednjem Podonavju (v delitvi imperija leta 817 dobi Ludvik Nemški tudi Carentanos), pa se kaže ekspanzijska moč Karantancev: v prvem desetletju devetega stoletja se obrne iz Karantanije v Spodnjo Panonijo močan slovanski kolonizacijski

tok, pred katerim je morala frankovska vojska zavarovati (leta 811) pokristjanjene ostanke Obrov v Zgornji Panoniji. Ime »karantanski okraj«, ki ga je nosil okoliš te slovanske kolonizacije severno od Drave (leta 819), kaže prvič, da so

Karantanci poznali že neko obliko zavesti o etnični skupnosti

in da ime ne pomeni le prebivalstva pokrajine Karantanije.

V tretjem desetletju devetega stoletja je sicer zadel oblikovanje posebnega slovanskega ljudstva na jugozahodu frankovske države na mnogo širšem prostoru, kot ga je zajemala stara Karantanija, hud udarec: domače kneze so zamenjali tuji grofje najprej v Karantaniji, ki se je pridružila uporu pod vodstvom Ljudevita Posavskega (leta 820), nato pa tudi v »krajini ob Savi« ter Spodnji Panoniji, ki sta bili ustanovljeni v obrambo zoper bolgarsko nevarnost (leta 828), ker je bil leto poprej furlanski krajišnik brez moči zoper vdor Bolgarov v Spodnjo Panonijo. Le Slavonija, ki je ostala tedaj deset let pod Bolgari (od leta 827 do 838), se je izmaknila tej reformi.

Pod frankovsko oblastjo se je okrepla povezanost Slovanov

Tako je stopilo frankovsko plemstvo kot gospodar v slovanske dežele na jugovzhodu frankovske države. Za to visoko ceno pa je vendarle napredovala povezanost teh Slovanov. Medtem ko so bili dotlej povezani v celoto samo v cerkvenem pogledu le severno od Drave, je zahtevala varnost frankovske oblasti v srednjem Podonavju ustvaritev večje obrambne organizacije na tem ozemlju: poleg Vzhodne krajine, Zgornje Panonije in Karantanije sta bili sedaj tudi »grofija ob Savi« in Spodnja Panonija združeni v novo »vzhodno prefekturo«, ki ji je stal sprva na čelu mejni grof Zgornje Panonije.

200 let po Samovi smrti so bili na tem področju združeni vaovlč vsi alpski in panonski Slovani

Moč karantanskega izročila se kaže že v dejstvu, kako se pridružujejo skupnosti »Karantancev« tudi panonski Slovani: leta 871 šteje iz Panonije pobegli salzburški

duhovnik, ki je prejkone avtor spomenice »Conversio Bagoariorum et Carantanorum« (Pokristjanjenje Bavarcev in Karantancev), zgodovino spodnje Panonije le za del zgodovine »Karantancev«; prav tako navaja neki vir izgon Metoda iz Spodnje Panonije preprosto kot »pregon iz karantanskih predelov« in celo knez Kocelj je bil v listini, sestavljeni desetletje po njegovi odstranitvi, imenovan le »quidam Carantanus« (neki Karantanec).

Še pomembnejše pa je, da se začenja zgolj vnanji okvir vojaške povezanosti sredi devetega stoletja polniti z novo vsebino, izhajajočo še vedno iz žive udeležbe višjih domačih slovanskih slojev v tedanjem razvoju. Kakor so se obnavljale sredi devetega stoletja »plemenske vojvodine« v notranjosti vzhodnofrankovske države, je nastajala podobna velika politična enota tudi na jugovzhodnih slovanskih tleh države. Leta 854 si je skušal na tak način pridobiti večjo samostojnost prefekt Ratbod in se je v svojem uporu povezal z velikomoravskim knezom Rastislavom. Ko je bil odstranjen, ga je zamenjal leta 856 kraljev sin Karlman, toda oblast vzhodnega prefekta je bila omejena le na Vzhodno krajino in Zgornjo Panonijo, medtem ko naj bi bile druge tri krajine podrejene neposredno vzhodnofrankovskemu kralju. Poskus pa je izpodletel. Tudi Karlman, nezadovoljen s takšnim skrčenjem oblasti, se je uprl in zvezal z Rastislavom (l. 858—862) ter razširil svojo oblast na vso vzhodno prefekturo v starem obsegu. Leta 862 se je pomiril z očetom, tedaj je prvič karantanska tradicija uveljavila za to vojaško enoto staro ime domače kneževine: »praelatus erat Carantanis« (postavljen je bil na čelo Karantancev). Iz osrčja vzhodne prefektуре se je preneslo karantansko ime tudi na vse njene obrobne predele. Toda že v naslednjem letu se je Karlman vnovič uprl očetu. Tokrat je bil začasno odstranjen, na njegovo mesto pa je bil postavljen karantanski grof Gundakar. Poleg karantanske grofije, ki mu jo je poklonil Karlman, je dobil še mesto prefekta nad vsemi »Karantanci«. S tem je bilo težišče vzhodne prefektуре prvič preneseno v jedro slovanskega ozemlja. Vzporedno s tem pa se kaže prizadevanje za osamosvojitve slovenskih pokrajin tudi v cerkveni organizaciji.

(nadaljevanje prihodnjič)

Pavel Golia:

MEDVEDOVA SVATBA

(Po ljudski pesmi)

MEDVED JE NA LEPEM SKLENIL:
TA PREDPUST SE BOM OŽENIL.

IN V LISIČJO GRE VOTLINO
SNUBIT Z VOLKOM STAREŠINO.

PRELEPO OBA JE SVATA
TAM SPREJEL LISIČJI ATA,

DOBER DAN ŽELIMO VAMA,
REKLA JE LISIČJA MAMA,

HČERKE PA, LISIČKE MALE,
VLJUDNO ZOBKE SO KAZALE.

MEDVED SE PO NJIH OZIRA
IN PREBIRA JIH, KATERA

IZMED TEH LISIČK LISIČKA
BO NAJSKRBNEJŠA ŽENIČKA.

KO PREGLEDA VSE OKOLI,
NAJPRIKUPNEJŠO IZVOLI.

VSE ŽIVALI V ŠIRNI HOSTI
ŽENIN JE POVABIL V GOSTI,

VSE, VELIKE SO IN MALE,
POVABILU SE ODZVALE

IN V MEDVEDJEM SE BRLOGU
VESELILE V VEDREM KROGU.

Gitica Jakopin:

LEDENE SVEČE

JUTRO ZASIJE,
SNEG PREPODI,
STREHE UMIJE,
LED ODTALI.

NOČ PA PRINESE
SPET BURJO IN MRAZ,
HIŠE ODENE
V PRAVLJIČNI KRAS.

Z OKEN VISIJO
ROŽE STEKLENE,
V VEJAH ISKRIJO
SE SVEČE LEDENE.

Vera Albreht:

UGANKA

KAKŠNE SO TE MAČICE?
SREBRNE SO NJIH DLAČICE
IN PLEZAJO BREZ TAČICE.

(vrbove mačice)

Ela Peroci

VSAK ČAS LAHKO VSTOPI LISICA

To je majhna pripoved o lisici. Pripravila sem vam jo, kakor sem obljubila, a verjemite, vse o lisici je postalo tako resnično in živo, da lahko lisica vsak čas vstopi.

Oče bere časopis in Nina čaka, kaj ji bo iz časopisa prebral na glas.

Preberi, prosim, reče Nina.

Že berem, ji odgovori oče. Poslušaj, tukaj piše:

V naše mesto je prišla lisica.

Res? se začudi Nina. In potem?

Oče prebere še enkrat:

V naše mesto je prišla lisica. In nadaljuje:

lepa je v rdečerjavem kožuhu z imenitnim košatim repom. Sprehaja se po ulicah in si ogleduje izložbe. Dolgo je stala pred zlatarjevo izložbo. Proti večeru in ponoči pa pogleduje skozi kletna okna. Zdi se ji, da sliši petelinje petje. Mogoče je bil to tisti majhni petelinček, ki ga je prinesla babica naši Nini.

Poslušaj, očka, se oglasi Nina na stolčku. O naši babici in o petelinčku gotovo ne piše v časopisu.

Ne, res ne. To sem pridejal sam, prizna oče.

Beri, prosim, naprej, reče Nina in oče bere:

lisica je očarljiva gospa. Prijazno se smehlja, a prav tako je tudi roparica. Zato zapirajte vežna vrata, kajti vsak čas lahko vstopi v vaše stanovanje.

In lisica je vstopila.

Vstopila je dostojanstveno.

Dober dan, je rekla očetu in Nini. Le mirno berita časopis, ne bom vaju motila. Samo najnovejšo številke modne revije bi rada pogledala, če bo Nina tako prijazna in mi jo bo dala.

Nina je lisici željo takoj izpolnila.

Kako si prijazna, ji reče lisica.

Moram biti prijazna z vami, samo paziti moram, da vam ne padem v past.

V past? Saj ni tukaj nobene pasti, ji reče lisica.

Oče mi je nekoč pripovedoval, kako vam je padel petelinček v past. Od takrat je padlo v vašo past gotovo že veliko petelinov. Ne vem sicer, kako bi vam lahko padla jaz v past, a morda bi se le lahko zgodilo.

Lisica ne reče nič. Lista po modnem časopisu in pomisli, da bi rada imela nov kožuh. Saj ima lepega, a rada bi imela še lepšega.

Naveličala sem se rjavega kožuha, nekaj let ga že nosim. Zdaj si želim črnega z belim repom. In pri zlatarju sem videla zlato zapestno uro, prav takšno, kakor jo potrebujem.

Uro potrebujete? jo vpraša Nina.

Seveda, potrebujem uro. To je vendar razumljivo.

Ninin medvedek, ki se je znal pogovarjati, se je vznemiril. Nina, jo je poklical, še nisi opazila, da bi tudi tvoja majhna veverica potrebovala zlato uro?

Ne, nisem opazila, reče Nina.

In slonček bi potreboval uro.

Kaj si rekel? se čudi Nina.

Da, slonček bi potreboval zlato zapestno uro in muca in vse tvoje punčke in še račka bi jo potrebovale. Če smem povedati, tudi jaz bi potreboval zlato uro.

Povej mi, medvedek, zakaj bi potreboval uro?

Zato, ker bi bila to zlata zapestna ura in ker bi tiktakala.

Vse Ninine igrače so se zdaj v zboru oglasile in prosile: zlato zapestno uro prosimo, ki tiktaka.

Nina sede pred igrače, ki stoje v dolgi vrsti in se jim ne more načuditi.

Ljube moje igrače, jim reče, kje naj dobim toliko zlatih ur?

Ne vemo, so odgovorile.

In lisica, ki je z velikim zadovoljstvom poslušala ta razgovor, je vzkliknila:

Kako pametne igrače imaš. Znajo zahtevati, kar si želiš.

A kam naj s to njihovo pametjo, če nimam zlatih ur? jo vpraša Nina.

H kosilu! je takrat poklicala mama in Nina si je oddahnila.

Mama, rešila si me, ji je rekla Nina.

Lisica pa se je poslovila, kajti kosilo, ki ga je pripravila Ninina mama, ji ni dišalo. Želela si je pečenega petelina, ali zajčka v omaki, ali srnine pečenke, nikakor pa si ni želela zelenjavne juhe s kruhovimi cmoki, ki sta se jih Nina in oče tako veselila.

Spomnite se me, ko boste pekli petelina, jim je rekla lisica in odšla.

Nininim igračam je bilo žal, ko je zaprla vrata za seboj. Bilo je tako, kakor, da je odnesla s seboj tudi vse zlate ure, ki so si jih tako zaželele.

PETER BOŽIČ
NA ROBU ZEMLJE

(odlomek)

Objavljamo kratek odlomek iz romana Na robu zemlje mladega slovenskega pisatelja Petra Božiča. Roman na zelo samosvoj način opisuje sodobno življenje mladine »na robu«. Vsekakor pa je to bolj životarjenje, prebijanje v nov dan in šele, ko knjigo do konca preberemo, se zavemo, da nam je pisatelj povedal o našem življenju nekaž, česar doslej nismo vedeli.

Peter Božič je doslej napisal tudi že več dramskih del, ki so bila izvajana na ljubljanskih odrih. Zaradi ostrine problemov, ki jih obravnava, in sodobnih prijemov ga štejejo med najvidnejše sodobne slovenske dramatike.

Na dvorišču je slišal odmev korakov in šel jim je nasproti, ko sploh ni vedel zakaj.

Rdečelasec je bil pokrit z ivjem, kocine na bradi so bile bele od snega, na prsih prav tako. Do vratu je bil odpet in kazalo je, kot da se za zimo ne spremeni.

Peljal ga je v sobo in pristavil čaj.

Rdečelasec ga je nejeverno gledal:

»Veš, da ne maram nobenih ljubeznivosti! Prav pasje se počutiš, če si tako želiš ljudi, da si mene povabil na čaj. Tako pasje se še nisem, kar pomnim.«

»Prav, pa naj bo pasje.«

»Taka toplota človeka napravi samo medlega in zdrizastega. Si kot v mehko kuhanem jajcu. Potem te pa pogoltnejo,« je rekel suho.

Brezposelni je molčal.

»Čaja ne bom pil. Sem ga že. Dvakrat ni potrebno.«

»Torej zahajaš v gostilno?« ga je vprašal brezposelni.

»Ne,« je odgovoril oni kratko.

»Imaš torej tudi ti ljubico.«

»Bedak. Toliko, da se ne boš po nepotrebnem mučil. Sam si ga kuham in sam ga pijem. Je dovolj?«

Brezposelni je umolknil. Ko je natakal čaj, ga je še enkrat vprašal:

»Boš pil ali ne?«

Ves ta čas ni mogel verjeti neki podobi, ki je kar sama lezla vanj. Vdirala je vanj in ni se je mogel ubraniti. Sprva je videl

rdečelasca, kako sedi v tej sobi mrk in brez besed, potem pa se je vse to odmaknilo, spremenilo. Videl ga je, kako sredi gozda in zime kuri majhen ogenj. V majhni, skriti kotanji plapolala plamen in do kotanje je speljana komaj vidna gaz. Samo stopinje enega samega človeka se vlečejo daleč v gozd. Ko se ogenj dovolj razgori, neha rdečelasec prinašati dračje, vzame menažko in raztopi v njej sneg, vzame čudno lubje, ga nastrga z vej in prične to kuhati na ognju. Ko je skuhano, pije v dolgih poželjivih požirkih. Od daleč je slišati lajež prestrašenih psov in zavijanje volkov. Potem vstane in gre globoko v gozd. Ko se vrne, prinese nekaj večjih populjenih smrečic in prične kuriti kres. Ogenj seže prav do neba, rdečelasec pa se prične sukati v krogu okoli plamenov. In potem hitreje in vedno hitreje. Vse, kar je videti na zemlji, gori! Psi se trgajo na verigah, ogenj jih žge. Volkovi beže med hiše, hiše gorijo. Volkovi se stiskajo med ovčjimi stajami, dokler ne zgorijo z ovcami vred. Srne beže do potokov s svojimi mladiči, potonejo v vodi z zarodom vred.

Rdečelasec pa pleše okoli kresa in njegov krog je večji in večji. Nekaj časa je znotraj kroga, nekaj časa zunaj, in na koncu je videti samo še od pekla rdeče ožarjeni obraz na nebu. Njegova podoba je prekrila zemljo. Uspelo mu je priti na nebo. Zažgal je zemljo iz globokega sovraštva zaradi njene ničevosti in se vrnil nazaj na nebo.

Brezposelni je dolgo brez besed gledal rdečelasca. Potem se je rdečelasec počasi vračal z neba, še nekaj časa postal na pogorišču v gozdu in na koncu se je znašel v tem podstrešnem brlogu.

»Zakaj si požgal zemljo?« je medlo vprašal brezposelni.

»Kaj sem storil?«

»Zakaj si zažgal zemljo? Kdo ti daje to pravico. Povej kdo? Ti si znorel, ti si blazen! Zakaj ne uvidiš, da ljudje ne morejo in ne morejo živeti na nebu. Tudi meni se ne zdi ta zemljica kaj dosti prida. Vendar... nikamor drugam ne morem, in nihče ne more!«

»Tudi tebi so zakrnela krila. In z vsemi silami se trudiš, da bi ti kje ne pognala kakšna kal.«

»Kako je mogoče živeti na nebu? Povej mi, kako je mogoče pljuvati z neba dol na to nesrečo. To je prav tako, kot če bi beraču, ki je ves razcapan in sestradan, pljunil v lice, ko me prosi kruha.«

»Ali naj ga poljubim?« je rekel rdečelasec.

»No, ni ravno dokazljiva primera, čeprav je dobra, ko bi jo hotel razumeti. Vendar: to zemljo hodiš opazovat kot šimpanza v kletki. To je ves tvoj posel. Potem pa se vrneš nazaj v svoje nezemsko domovanje, kjer vladata večni red in večna pravičnost, vedno in za vse večne čase enaka in pravična, in kar je seveda do kosti krivično, je z gledišča te večne resnice nujno in celo odrešilno. Vse na tem svetu je nujno, samo da je zadovoljeno tej večni resnici in pravici. Fej! V resnici pa si tako daleč od vsega, da ne vidiš ničesar več, ne vidiš, s čim se ljudje ubijajo, mučijo in trapijo, da bi sploh lahko še živeli. Počnejo resne, krvave, umazane, čiste, obupne in neresne, da celo smešne stvari. Glej, na primer: mojega dekleta že dva dni ni blizu. In veš zakaj? Doma mesi božične potice za družinski praznik. Pa tudi v službi je nisem našel, to je moje dekle. Se ti zdi abotno? Meni ravno ne. Vidim pa v tem prav tako malo kot ti... in ker mi prav tako kot tebi to ne pomeni nič, se mi zdi včasih čudno, da sem s teboj vred

LENČKA IN ANDREJ

NAPISAL IVAN GRADIŠNJE
SAINS EN GOHELLE, P. D. C., FRANCIJA

splaval v nebo. To mi mora nekaj pomeniti — ali nekaj globoko smiselnega, ali nekaj popolnoma nesmiselnega, skratka karkoli. Ne pa nič! Na nebu sem s tabo vred, in kadar sem na nebu, sem samo še sebi tisti bližnji, in kadar sem samo še sebi tisti bližnji, me enostavni ni več. Še pljuniti nimam od kod in na kaj.

In vendar pri teh poticah ne gre za praznik, gre zato, da imaš nekje na zemlji svoj dom, da si nekje na zemlji doma. Ti pa si ubogi rdečelasi bog in tako visoko in nam vsem je tvoje poslanstvo in tako daleč, da ne seže do zemlje, kjer so vsi ljudje. In kako brez pekla je to poslanstvo! Samo zemlja ima svoj pekel in samo ljudje, ki živijo na njej, imajo svoj pekel. In mora ga imeti ta zemlja, drugače to ni več zemlja, ampak prazen, votel zrak. Lepo in prijetno je z globokim prezirom na ustnicah pljuniti na tega berača s hoduljami in iz varnega steklenega in neprodušnega gradu od tam kazati nanj kot na izobčenca in zločinca, se mu spačeno nasmihati in posmehovati in mu trobiti na ušesa, kak nič je in kakšen bi moral biti, da bi mu dostojen nebeški bog ne pljuval v obraz.

Pojdi, pojdi! Tam je življenje, kjer je hudič živ ne pa mrtev, in ne, kjer stoleten sivolas starček z molekom v rokah, ki kar naprej žebra češčena si Marija — muka je tisto, kar nas dela ljudi in če hočeš, še umazanija, ki se nas drži, ko smo blatni od zemlje, od njenih poti. Zasmrajeni od znoja, in če je hudič živ, se še kaj pregiblje, na tvojem nebu pa je zasmrajeno od postanih mlak, kjer še normalne žabe ne morejo več živeti in poginejo v lastni gnusobi. Človeška telesa so tam samo še upepeljene sence ali pa visijo kot za vekomaj zmrzle ledene sveče z neba. Pekel — to je življenje, in drugega ni. In s tem se je treba sprizniti, ne vlačiti tak načičkan preperel baldahin, kot je tvoje nebo, čez to zemljo. Vidiš, to življenje tukaj si živel, preden si se ločil od svojih tovarišev. Pobegnil si tej zemlji in njeni resnici takrat, in od tod ni mogoče drugam kot v prazno, votlo nebo. Bolje bi bilo zate, ko bi bil tisti hip izdajalec, ko so onega zažigali v peči. Bi vsaj spoznal muko zavrženosti iz življenja in sveta. Ta zavrženost je resnična in čutil bi jo, to zavrženost pa, ki jo živiš, sploh ne občutiš tako kot je, temveč kot odrešitev. Kakšna samoprevara! In tudi tisti, ki je pošiljal v peč tvoje bivše tovariše, je čutil obup in sovraštvo, ne zaradi tega, ker je izgubil vojno, ampak zaradi tega, ker je začel boj ne v imenu sebe in človeka, temveč nekoga, ki ga še nikoli ni videl, nekoga z neba. Zato je tisti boj tudi v resnici zgubil. Toda ko se je odreševal kot zemljan in človek, ne kot nebesnik, ko se je skliceval na svoje brate in tovariše, ki so zgoreli v zvoniku, je ostal človek, ne pa brivec s pomado iz nekega drugega sveta.

In če bi bil vernik, bi popravil tvojo vero. Bogov je veliko, ne samo eden. Nekoč me je pretepel katehet v šoli, ko sem mu tako odgovoril. Na vsakem križišču je eden in sproti bi bilo treba snažiti to človeško nesnago s tronov. Veliko jih je in še nobeden od njih ni imel te želje in volje, da bi stopil na zemljo, da bi se splazil vsaj pri zadnjih vratih v ta pekel. Vsi so ostali bogovi in vsi v nebesih.

In če bi takrat, ki so poginjali eni in drugi od izmučenosti, pomagal kateremu od njih, bi postal in ostal človek in bogu ukradel še enega mrliča več. Temu svetu in mrliču bi ostala ena možnost več.«

Lepo je na Logu. V prijetni dolini je vse mirno, sliši se samo mlin in stope. To ni velika vas, pa vendar je tam prijetno. Nad vasjo so same vinske gorice, kjer pridelujejo dolenski cviček. Kako veselo je spomladi, ko začnejo obrezovati vinske trte in malo kasneje, ko kopljejo v vinogradih: posebno zvečer, ko se kopači vračajo, je prijetno poslušati njihove pesmi. Kako prijetno pa je šele jeseni, ko se začne trgategv in ko kmetje napolnijo velike sode z moštom! Na Logu sta samo dva vdovca: Starina je eno leto in pol, Podlogar pa eno leto. Sicer imata že odrasle otroke, ki jima za silo gospodinjijo, pa vendar si včasih mislita: »Saj nisva še tako stara, zakaj bi se ne oženila?« Ob dobrem vinu pridejo na misel tudi ženske. Starina je prvi omenil: »Vprašal sem Mlinarico, če me hoče za moža. Strašno me je nahrulila. Ona je že postarno dekle, nima več petinštirideset. Rajši ostanem sama, mi je rekla.« Podlogar pa je molčal, saj je tudi sam mislil na Mlinarico, ker sta imela zemljo skupaj: »Če se z njo oženim, razširim svoje posestvo.« Na glas pa je rekel: »Na zdravje, Starina, le pij. Letos je že kar dober, ni kisel. Veš kaj, vprašaj mojo hčer. Ona sicer misli na Kolarja, vendar je ta zdaj pri vojakih. Pa tudi kaj naj bi on z njo v tisti kočariji, saj še jesti ne bi imela kaj.«

Tako je Podlogar prepričeval tudi svojo najstarejšo hčer. Nkega zimskega dne pa pripelje Podlogar Starino s seboj domov. »Dobro ti bo pri meni,« govori takrat Starina Podlogarjevi hčeri, »sicer imam že velike otroke, pa ti bodo vseeno rekli mama. Ob nedeljah ti ne bo treba hoditi peš v cerkev. To bo zate velika čast!« Tudi oče je prigovarjal: »Kar oženi se, jaz nimam nič proti temu.« Ob tem pa si je mislil: »Potem tudi jaz vprašam Mlinarico.« Prigovarjanje je trajalo dolgo, majolke so se praznile. Posebnega uspeha pa ni bilo. »Čez osem dni spet pridem,« pravi ob odhodu Starina, »do takrat pa dobro premisli, ne bo ti žal, saj boš imela vsega dovolj...«

Teden je hitro minil. Starina je pripeljal s seboj moža, ki je bil izvrsten govornik, vendar Lenčka — tako je bilo ime Podlogarjevi hčeri — kljub temu ni marala takega starega ženina. Lenčkin oče pa je postajal nejevoljen, ko hči ni hotela izrabiti take odlične prilike. »Kar od hiše se poberi!« je vpil nanjo. Hči pa

mu je odgovorila: »Saj tudi grem! V samostan pojdem in konec. Nihče me ne bo prisilil, da bi se poročila s takim starim možem!« Kasneje je oče še vedno sitnaril: »Vidiš, zdaj bi bila že omožena.« Ona pa mu je odgovarjala: »Le zase se brigajte. Če bi mi bilo hudo, bi bili vi krivi, ko me hočete omožiti brez vsake ljubezni. Jaz ga ne maram, pa če ima sto gruntov!«

Čez nekaj dni je Lenčka odšla zdoma. Oče je sprva mislil, da se bo vrnila, vendar je ni bilo. Lenčka je odšla v Ljubljano. Izstopila je na dolenski postaji in vprašala neko žensko, če ve za kak samostan. »Vidiš, tam za cerkvijo je že eden,« jo je napotila ženska. Kmalu je bila tam. Pozvoni pri glavnih vratih in odpre ji sestra.

»Kaj želite, gospodična?«

»Prišla sem vprašat, če bi me sprejeli v samostan,« odvrne Lenčka.

»Kaj pa te je k nam privedlo?« jo vpraša sestra.

»Oče me hoče omožiti proti moji volji,« odgovori Lenčka.

Odpeljali so jo v pisarno. »Osem dni ostaneš pri nas, da bomo videli, če imaš kaj domotožja,« so ji rekli. Ostala je. Ko so jo preoblekli, so jo poslali v Francijo, v Lyon. Tu se je učila dve leti, nato pa so jo kot medicinsko sestro poslali v bolnico v Afriko.

Doma je ostalo vse po starem. Tudi oče se ni oženil, ker ga Mlinarica zaradi otrok ni marala. Tisto jesen je prišel od vojakov tudi prejšni Lenčkin fant. Prej je tesaril, zdaj ni bilo dela. Izvedel je, da iščejo delavce v Franciji, zato se je pozanimal v Zagrebu in čez dva tedna je že delal v nekem francoskem rudniku. Nekaj mesecev je že delal v rudniku in naučil se je že tudi kako francosko besedo, ko ga nekega večera ustavi v rudniški kantini nek tuj možki. Spraševal ga je po zaslužku in ga vabil, naj gre z njim v Afriko, kjer da bo zaslužil še enkrat toliko. Vpisal ga je. »Ni ti treba več na šiht, jutri zvečer se odpeljemo,« mu je dejal. Tako se je tudi zgodilo. Ko pridejo prek morja, jih tam čaka vojaška patrola, ki jih je odpeljala v kasarno tujske legije. »Andrej Kolar, podoficir, I. konjički puk kraljice Marije. Lani sem prišel domov,« je odgovoril.

Ko so jih preskušali, kako ravnajo s konji, je bil Kolar takoj pohvaljen. Čez šest mesecev je bil že seržant, čez dve leti pa adjutant. Zaslužil je res več kot v rudniku. Odslužil je že prvih pet let, potem pa so ga angažirali na novo, saj se je Afrike že navadil. Služboval je v več krajih, največ v Maroku. Včasih je postal kak denar tudi materi. Ni pa vedel, da je v Maroku tudi njegova Lenčka, Helena Podlogar, ki je bila zdaj v civilu medicinska sestra v neki bolnici. Sestra prednica je ni marala, ker je bila tujka, zato ni hotela biti nuna. Glavni zdravnik pa je ni pustil oditi kar tako; dal ji je petsto frankov, njegova žena pa nekaj obleke in odšla je v nek dispanzer kakih deset kilometrov iz Casablance. Stanovala je pri oskrbniku, kjer sta bila oba z ženo zelo prijazna.

»Infermierre Helena Podlogar,« je videl na vratih adjutant Andrej Kolar, ko se je nekega dne vračal z vaj. Prihodnji dan je zaprosil za dopust, da bi se šel prepričat, če je v resnici prav videl. Bila je ravno sobota. Kmalu po kosilu je bil tam in oba sta se drug drugega tako razveselila, da sta se razjokala od ve-

Stara domačija — An old farm house

selja. Celih sedem let se nista videla in razumljivo je, da sta si imela veliko povedati. Helena je rekla: »Vedno sem prosila Boga, da bi bil srečen. Ali si že oženjen?«

»Ne,« odvrne Andrej. »Ali se tudi ti še nisi omožila?«

»Pred nekaj meseci sem izstopila iz samostana,« je pripovedovala Helena. »Imela sem težko življenje, vendar sem se naučila marsičesa, kar mi bo zdaj koristilo.«

»Tudi meni je bilo težko,« je razlagal Andrej. »Najprej sem delal v rudniku, potem pa me je nek agent spravil v tujsko legijo. Srečo sem imel ves čas, kmalu sem napredoval, zdaj pa bo najbolje, da ostanem do penzije, petnajst let.«

Čez nekaj dni pride na obisk zdravnik in vpraša, kaj je novega. »Dobra novica,« je hitela pripovedovati Helena, »našla sem fanta iz moje rojstne vasi. Poročila se bova, le še nekaj denarja moram prihraniti.«

Kmalu sta si preskrbela tudi dokumente, ki so bili potrebni za poroko, denarja je imel dovolj Kolar. Čez dva meseca je bila poroka. Na svatbi je bil doktor, njegova žena, oskrbnik in njegova žena, Kolar pa je povabil nekaj svojih kolegov iz kasarne. Ob glasbi sta se ženin in nevesta zavrtela po dolgih sedmih letih.

IVAN POTRČ
MED MAŠAMI

(Konec)

Zazijal sem v njo, ko da mi je vse špansko. Medtem je ona že povedala, besedo za besedo, kar sem nekdanj napisal.

»Te brajde, gorice bi lepe bile,
ko ne bi nič vedel jaz zate, dekle.«

»Zate — dekle,« sem ji naglasil.

»Si se spomnil?«

»Malo...«

»Dosti si že napisal, nimaš več vsega v glavi.«

»Nekaj ostane... — a to sem tako napisal.«

»Na karto, kar na trojiško cerkev, in po pošti?«

»Da, na karto,« sem ponovil, »za Trojico ne vem več.«

Malo sem bil začuden, nič si nisem mogel zmisлити, kako bi prišla ta rosna kitica, ta kartiza s trojiškimi goricami svakinji ali bratu v roke — za celih deset let, še za več je steklo vode po Dravi. Medtem se je svakinja do kraja razgovorila, ko da bi samo čakala, da bi mi vse povedala, a da bi me tudi tolažila.

»Prišla je — bilo je kmalu po koncu,« (mislila je na prvi povojni čas) »prišla in nama pomagala po njivah, sama od sebe, potem pa bi skoraj pri hramu ostala. Komaj smo jo odpravili, da je šla, a je že ko na jutrišnji dan vdrugo prišla. Skoraj sem mislila, da je ne bom več odpravila. Kaj naj začneš s takšno žensko pri hramu, z omoženo ali z ločeno — kaj vem, kako je bilo z njo? Kako se imata ali se nimata s Šprahom, to je njuna stvar, sicer nam pa o tem ni kdo ve kaj povedala; tudi zaradi Nemcev ni kaj prida povedala, sicer pa veš, da je ni nihče nadlegoval s takšnim, že tako se nam je zdela nesrečna, nekam zgubljena... Potem je bilo tako, da bi jo še spravili od hrama, ko ne bi po tebi povpraševala — kaj, venomer je povpraševala, Vedela je, da si bil pri nas, a hotela je zvedeti, kdaj prideš. Povedali smo ji, da si oženjen, saj, tudi sama je vedela, a je to ni nič motilo. In potem nam je pokazala trojiško kartico. Veš, da ji ne bi verjeli, ko ne bi poznali tvoje pisave; in kdo od nas si kaj takšnega tudi zamislil ne bi, za takšno so potrebne glave... No, da ti povem, samo nama je pokazala karto, žlahti, drugim je ni, čeprav se nam je zdela na čase do kraja zmešana in smo jo komaj komaj pregovorili, da je šla. Tiste nekaj dni, ko je bila, je kar na hramu spala, na krmi — a sam veš, kako to ni za ženske, moški svet bi prehitro zvohal za naše hrame... zares, komaj smo jo odpravili... A kaj veš, če lepega dne ne pride, zdaj pa sploh, če zve, da si na Vrheh. Ta čas med mašami je vsako leto malo nor: vse se zdaj na zimo nekam spravljajo, pod streho, ko lastovke pred zimo na toplo... Pomisli, kako nosi tisto karto s sabo, ni je zavrgla! Čudna ženska, da se je tako zapustila, ne gre in ne gre mi v glavo... Kaj ne, da je bila lepa? Včasih smo jo dekleta postrani gledale, ko z enega kosa je bila zraščena...« — Zraščena...

Prekladal sem se po ležišču. Tisto, kar sem zvedel od brata in svakinje, mi je pobralo spanje — a še bolj tisto, kar je prinesla tihoča za tem. V hiši so bila vsa okna na stečaj odprta, da sem čutil zvezde na jasnem nebesu in celo pokrajino pod Vrhi — vse do Boča, do Donačke, do Pohorja. Bila je tiha noč, da sem lahko slišal kaplje, kako so počasi in neenako kapale na studenčno gladino in se oglašale kot cingljanje iz globočine, da... da je bilo vse ko pred vsemi temi leti.

— Kaj se je dogodilo? sem se znenada povpraševal.

— Nekdo me je imel rad, ne da bi za troho pokazal, da me ima, a mene je jemalo, vsak dan znova me je odnašalo, ni in ni bilo dneva, ki bi me potešil, tudi ene same besede ni rekla. In — kako je bilo, da sva se pozabila, ne, ampak da sem pozabil tako lahko in na lepem na njo. Ni bil le nori zreli jesenski čas med mašami, bila so leta... Materin klofuta me ni mogla strezniti... ne, nocoj sem vedel, nikoli me ne bi mogla, preveč sladka je bila želja za Lenčko, prehudo do bolečine sladka. Ali zakaj me je mati udarila? Ob tem je misel še to noč in po tolikšnem času zastala. Ali je bilo zaradi ljubosumnosti?

Materin udarec takrat me je presenetil, strahotno me je prizadel. Vedel sem, da so bile sestre krive, da so lahko le one izblebetale materi — da, zavoljo pisem sem jih dobil.

»Žemljico bi si rajše kupil, ne pa, da zapravljajš za marke!«

Pri hiši je bila trda za denar in lahko sem samo molčal. Vedel sem tudi, da materi ni vseeno, ko je slišala, da sem začel za ženskami gledati — pri hiši so še vedno upali, da bodo novo mašo dočakali, da bo premicija, kakor sta bili dve veliki premiciji v materinih mladih letih. Ali materina jeza — nisem je še videl tako srdite — je bila toliko zagnana, da mi je v trenutku pobralo vsako voljo, da bi se zagovarjal. Bila je ljubosumnost; da je bilo to, se mi je razkrilo šele z leti: vse je prestala zaradi mene, tudi po krivem je pričala, ko je šlo za mojo komunistično politiko, verna, kakor je bila, in čeprav je mogla napraviti takrat že križ čez mene — da, samo njen bi smel ostati, do oltarja. Dvignil sem oči, do njene roke, da me ne bi še enkrat udarila, in zagledal, kako ji je roka trzala — ženska se je vsa tresla. Nisem se je več toliko bal, kolikor mi je znenada postajalo težko zaradi nje.

»V bukvice se zagledi, ne v ženske litke! V bukvicah imaš ti svojo pašo in mašo!«

Stegnila je roko proti knjigam, s slepo togoto, da je zadela vanje, kakor so bile naložene na mizici, in da so se prevagnile in zdrsnile druga po drugi na pod.

»Da nimaš nikakšnega sramu!«

Odšla je — bila je svetešnje oblečena — in me pustila s knjigami na tleh; in zdaj so se meni tresle roke, ko sem pobiral te knjige — bilo je, ko da bi jih po vodi lovil, znova in znova so mi drsele z rok. Ne vem, koliko časa sem spravljal knjige nazaj na mizo, ali skozi okno in na veliko stezo, po kateri se je v tak čas pripeljala Lenčka in kjer sem jo čakal tudi takrat, to jutro nisem več pogledal — in... tako se je to jutro odpeljala mimo, ne da bi zagledal zaželena rdeča lica za židano ruto in — njene litke, ki sem jih lahko vselej videl, ko je vozila mimo; materine nesmilečne besede — ne klofuta! — so mi pobrale vsako voljo po njih. Bilo je, ko da me je mati do kraja spregledala in me steptala.

Ko da me je imela zaznamovanega od prvega dneva, ko sem zagledal Lenčkine litke, ko da bi vedela tudi za prvi željčen ali grešen pogled — za njo, za mater, je bilo takšno samo greh; bil je greh, ki ga nisem še nikoli, tudi kasneje ne, tako grozotno občutil; za celo leto nazaj...

Celo leto sem bil nesrečen; celo leto sem ni bilo več zlatega včerajšnjega dneva, sčasoma tudi dneva več nisem mogel zamuditi, ko je ne bi čakal in je dočakal, se pognal na kolo in se odpeljal za njo. Te vožnje, ta čakanja in sto malih laži, da bi pred domačimi prekril, zakaj čakam, me je bolj in bolj spravljalo ob pamet — prihajalo je ko obsedenost, ki me je vsako jutro znova popadla, huje in huje, dokler ni prišla tista polosma in sedma ura, ko sem se pripeljal za njo — da... da... da bi jo dohitel in da bi spregovoril z njo — četudi bi bila ena sama beseda.

Dohiteval sem jo po celi veliki stezi, kakor smo pravili naši cesti, vse do mesta; vsakič sem jo mogel dohiteti, nikoli mi ni mogla ulti, naj je še s takšno naglico vozila — le da je včasih nisem več upal dohiteti: vse besede, vsa volja je pošla, ko sem jo zagledal in ko bi jo mogel prehiteti in jo ogovoriti. Znenada je bil tu strah, da bo kratka, kakor je bila včeraj, kakor je bila predvčerajšnjim in predpredvčerajšnjim.

»Dobro jutro,« sem pozdravil.

Zapeljala je bolj na pravo, da bi mogel mimo in jo prehiteti; pogledala me je s svojimi neznanosko mirnimi očmi in odzdravila.

»Dobro jutro.« Bilo je, ko da bi samo ponovila, kar sem rekel, a tudi, da bi odzdravila, kakor je bila navada.

»Si pozna?«

Nadaljeval sem s pogovorom, a v teh besedah je bilo že polovico manj volje.

»Pozna,« je rekla

Hitela je z vožnjo ter me znova pogledala; vselej je obstala kakšen čas z očmi na meni. Oči niso bile le mirne, bile so velike in zadržane; vselej so ostale toliko na meni, da sem pogledal proč, po stezi.

»Z Vrbeka je daleč.«

»Daleč.«

Vnovič so ostale oči na meni.

Nič več je nisem povprašal, preveč sem lahko vedel vnaprej, kaj bo odgovorila, vselej s svojim čistim in gladkim glasom, ko da bi me s hladnim žametom pobožala; lahko sem samo še obmolnil. Tudi vstric se ni dalo dolgo voziti, je bila prezanič cesta. Moral sem samo še bolj pognati, ko sem jo že prehitel, s tem pa je bilo zame tudi konec tistega dneva. Če nismo imeli šole večerko, sem jo še videl, a če sem moral ostati čez poldan, sem jo lahko videl ali jo pričakal šele drugo jutro.

Zatem so prišli časi, ko sem toliko vozil za njo, ko je nisem prehitel. Vozila je naglo, vedno z enako hitrico, ko da bi se zadrževala in ko da bi hotela ostati na veliki stezi nenehno mirna in zadržana. Vozil sem za njo, za njenimi okroglimi litki, za tisto celo njeno polno postavo ter bil iz dneva v dan bolj nesrečen, nisem in nisem je upal več ogovoriti, je prehiteti.

Takrat sem začel s pismi.

Neki dan sem se odpeljal proti Vrbeču, da sem zvedel za številko na hiši — le zakaj je bilo to potrebno? — in zatem sem ji pisal. Za nobeno vrstico več ne vem, ali v pismih je bilo vselej napisano, da jo imam rad in kako bi bil srečen, da bi odgovorila. Strašno mi je bilo, da bi odgovorila. To vem, kajti sproti sem računal dneve, kdaj bo dobila pošto in kdaj bi mi že lahko odgovorila.

In vožnja, in dohitevanje, in pozdravljanje, vse je začelo znova. Mirni pogledi in gladki, žametni odgovori — vse je bilo tako, ko da ne bi nič vedela o pismih, tudi za troho ni pokazala, za eno samo vrstico ne. Sam pa se nisem upal povprašati zaradi pisem — neznansko sem se bal, da bi zvedel od nje, kako sem ji v nadlego in da naj že prestanem s pismi in dohitevanjem, z večno enakim odgovarjanjem.

»Dobro jutro.«

»Dobro jutro.«

»Danes pa se ti mudi?«

»Mudi, pozna sem.«

»Pol bo,« sem povedal, da sem do kraja nesrečen in že ko brez volje še nekaj zinil.

»Že?« je povprašala in me pogledala.

Lahko sem jo samo prehitel ali ostal za njo. Prehitel sem jo — da bi ne bilo nerodno, zaradi sebe in ljudi pač.

Da, tudi za troho ni pokazala, tudi besede ni rekla o enem samem pismu. A da jih je dobivala, to sem zvedel od sester — ni minilo poljetje, ko se je razvedelo o mojem pisarjenju. Sestre so se mi posmehovale, ko ose so bile strašne.

»Fantku se je zahotelo jarkice...« je povedala starejša.

»Uh, kakšna zrela jarkica! Vse se trese na njej.«

Pognal sem oblikovec za njima ter odšel v kamro, h knjigam. Nič mi ni šlo s šolo, a papirja se tudi dotakniti nisem mogel več. Preklinjal sem sestri, a vedel, kako sta mi pod kožo pogledali zaradi jarkice, da se mi je zahotelo, neznansko sem je bil željen, bolj in bolj me je vse motilo na njej, od mirnih oči do litkov, ki so se pokazovali med vožnjo pod nabranimi krili. Ali zaradi sestrih jarkic in jarkic sem lahko klel, drugače pa je bilo po materini klofuti — ta me je za kak čas čisto uničila, vsako voljo mi je vzela. Za nič več mi ni bilo, za učenje še manj ko kdaj, ko da bi mi bilo za vse vseeno. Mislim pa, da sem Lenčki še pisal, tudi zato, da ne bi mislila, da sem se zaradi matere ustrašil. Proti Vrbeču, mimo njihovih hramov pa se nisem več vozil. Malo me je pa vseeno stregnilo; kajti začel sem z učenjem, dokler me ni potem — bil je čas pred maturo — politika pobrala, in druga ženska. Ta druga mi je pisala v jetnišnico, ko so me zaprli, kako ji je njena prijateljica povedala, da ima vsako dekle svoje življenje in kako ima vsako tudi pravico do življenja. Zato si njena prijateljica ni nič pomišljala, a tudi ona sama misli tako kot njena prijateljica. Skozi noč sem lahko začutil, kako čaka to življenje zdaj tudi mene, da se le odprejo vrata jetnišnice. Lenčkini litki so začeli zahajati v pozabo, življenje se je pokazalo z bližnjih strani. Pač, enkrat so me Lenčkini litki še vznemirili, mi pobrali celo noči — bilo je v jetnišnici, ko sem bil sam v celici in ko je bilo morje časa za mladeniško kopnenje.

Obiskala me je sestra in mi prinesla nekaj sedmine, ki je ostala za babičinim pogrebom. Pomenila sva se o dcemah, a vsake novice je

bilo kmalu konec, preveč smo se poznali, in zatem mi je povedala, kolikor se je dalo, ko sva bila pri sodniku, še vse drugo.

»Lenčka se je omožila,« je povedala. »Komija je vzela, nekega Šprahovega. Trgovino bosta začela na Drsteli.«

Zazrl sem se v sestro; na veliko sem jo pogledal in tako mi je povedala tudi to, da se je mudilo in da bo kmalu otrok.

»Uh, takšna je že — ni več samo košata — saj veš, saj se je spominjaš, kakšna je bila, košata — zdaj je široka, široka — in kaj se pravijo, da bi piti začela. Kaj je šla jemati dedca, če ji ni bilo? In veš, da se že tepeta, še preden sta se vzela, sta se že...«

Sestrica je pojadikovala in odšla, meni pa se je začela v celici, ko sem bil znova sam, pamet ustavljam — bil sem ko zadet. Neznansko mirno obličje, široke in velike oči, rdeči in okrogli litki in težke prsi — vse je prišlo za mano v celico. Samo njeno toplo in mehko roko ko bi smel pobožati in ko bi smel ali upal položiti razreto glavo na njene težke prsi! Vse nepotešene želje so prišle, celo čisti in gladki žametni glas je bil v celici — zaradi komija in otroka, zaradi pijače in tepeža mi je lahko bilo le še huje. Nečesa nisem mogel do kraja razmisliti, ne dojeti ali začutiti — kako, le kako se je moglo vse to dogoditi med njo in komijem, tako kruto in strahotno, ko pa je meni komaj komaj odgovarjala, ko je ostalo med nama vse tako strašne pri eni sami, do bolečine sladki željivosti?

In zdaj so bila leta tu; bilo je tu življenje, o katerem mi je pisalo drugo dekle v celico, življenje, ki je bilo vsak dan znova potešeno; a želje same, te so ostajale majhne, od danes do jutri. Vseeno pa se je zazdelo v tej topli in mehki noči, v tem norem medmašnem času, kakor je povedala svakinja, kako je vse nepotešeno ostalo nepotešeno. Kakor da se je vrnila noč, kot so bile noči v Lenčkinih časih. Tudi kaplje v studencu na Vrheh so kapale enako zveneče ali s cingljanjem na napeto vodno gladino ko včasih doma z mlinskega kolesa — do jutra bi jih lahko poslušal, ko bi ne bilo smilečnega spanca...

Prebudilo me je Polančkino vpitje; novi dan je bil tu in začel se je ko vsako jutro z deklinim zadiranjem nad živadjo, ko da bi bilo to zadiranje Polančkina pravica, ki si je ne da vzeti.

Zaspal sem, sem pomislil; zazdel se mi je visok dan, vendar se mi ni hotelo vstati. Poležal sem še in v tej jutranji tihoči, ki je nastala, ko je Polančka odgnala živad v grapo, se je začela znova zalezati v izbo vame želja po Lenčki, nepotešena kakor v gimnazijskih letih. Ali je prišel znova spanec nadme? — nič več me ni motilo, kar sem zvedel snoči od brata in svakinje, da se je spridila in da pije, nič več me ni prizadevalo, kar je povedala sestrica na sodnji, nič... nič... Prišlo bo jutro in jaz jo bom čakal, ko vsako jutro... Pripeljala se bo po veliki stezi in planil bom na kolo in se odpeljal. Za to jutro, sem vedel, da jo bom ogovoril in da se bova pogovorila; njen glas bo gladek in žamet in velike oči me bodo z neznanskim mirom gledale. Odrasla sva — tudi matere ni več, že zdavnaj smo jo odnesli na Rogoznico — lahko se bova odpeljala v najine zarje... in vse bo z nama ali z mano, kar me je kdaj vabilo...

Takrat me je prebudil glas z dvorišča; bil je brat, ki me je klical. Planil sem na sredo izbe in v tistem kratkem času, ki je bil potreben, da sem se za silo opravil in da sem napravil nekaj stopinj do okna, sem že vedel, kako se bom pomenil z bratom in svakinjo zaradi Lenčke in jo poiskal, ali preden je bila ta smilečna misel do konca preiščljena, sem lahko videl brata, kako je ko z neko jezo pravil... in svakinjo, kako je potezala z dlanmi po licih in sklepalala roke.

»Si slišal o Lenčki? O Roškarici? No, o Šprahovi Roškarici?« Čisto nevedasto sem ga mogel gledati, ko mi ni in ni dopovedal. »Lizol je spila. Doma so jo našli, na hramih, na krmi. Bila je že mrtva, ko so jo našli. Strašno smrt je morala storiti, vse je strgala s sebe, vse okoli nje je bilo na drobno scefrano...«

»Uboga sirota, ubogi otročki...« je potarnala svakinja. »Za navek se je vsemu ognila. Le kaj je nosila v sebi? Le kaj ji je bilo tako hudo na tem svetu sojeno?« Pomolčala je ter hotela še nekaj povedati, a je sredi prestala. »Nič več je ne bo okoli, nič več ne bo... —«

Obstaja je z očmi na meni, ko da bi me hotela prebosti. Potegnil sem se od okna in se sesedel, kakor se pove, nazaj na posteljo. Nikakšne misli več ni bilo...

KOMPAS

YUGOSLAV TRAVEL AGENCY
LJUBLJANA

RENT A CAR V JUGOSLAVIJI

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV BREZ ŠOFERJA
OB OBISKU VAŠE STARE DOMOVINE UPORABITE ZA PREVOZE
OSEBNE AVTOMOBILE

KOMPAS — RENT A CAR

Na razpolago so vam naslednja vozila:

Volkswagen 1300 — GM Opel Kadett — AUDI 60 in Mercedes 200
novost v letu 1969 — Mercedes 200 Automatic

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV V ENO STRAN — ONE WAY RENTALS
— MED NASLEDNJIMI KLJUČNIMI MESTI V JUGOSLAVIJI:

Ljubljana, Zagreb, Beograd, Dubrovnik, Split, Opatija, Skopje

Nobeni stroškov dostave ali prevzema osebnega avtomobila, razen v neključnih mestih.

Nobeni stroškov dostave ali prevzema na letališčih, železniških postajah ali v lukah.

Cene v letu 1969 nespremenjene — zahtevajte ponudbe.

Vse informacije in naročila dostavite na naslov:

KOMPAS
RENT A CAR — LJUBLJANA
Miklošičeva 17

Pri Slovenski izseljenski matici lahko dobite:

Slovenska izseljenska matica vam po naročilu lahko pošlje katerokoli knjigo, ki je izšla v Sloveniji in je še na voljo. Posebej pa vam priporočamo:

Ivan Cankar: THE BAILIFF YERNEY (Hlapec Jernej, angleški prevod)

— Eno izmed najboljših del Ivana Cankarja, ki je bilo doslej prevedeno že v številne tuje jezike. — Cena: 30 din.

Anton Slodnjak: SLOVENSKO SLOVSTVO

— Doslej edina zgodovina slovenskega slovstva, ki obravnava tudi književno udejstvovanje slovenskih izseljencev. — Cena: 85 din.

Anton Slodnjak: NEIZTROHNJENO SRCE

— Brez dvoma najboljšo delo, ki opisuje življenje našega največjega pesnika Franceta Prešerna. — Cena: 51 din.

Mimi Malenšek: POSLUŠAJ ZEMLJA

— Zgodovinski roman o življenju največjega slovenskega komponista Jakoba Gallusa - Petelina. — Cena: 51 din.

France Avčin: KJER TIŠINA ŠEPETA

— Tretja dopolnjena izdaja planinskih spisov. Eden izmed najlepših popisov lepote slovenske pokrajine. — Cena: 60 din.

Miha Potočnik: SREČANJA Z GORAMI

— Knjiga o številnih pisanih doživetjih v gorah, ki je bila izdana v počastitev 75-letnice slovenskega planinstva. — Cena: 48 din.

France Filipič: POHORSKI BATALJON

— Tretja izpopolnjena izdaja knjige, ki podrobno opisuje vso tragedijo slavnega Pohorskega bataljona. — Cena: 80 din.

Tone Svetina: UKANA I, II

— Nova izdaja znamenitega romana iz časov narodnoosvobodilne borbe na Gorenjskem. Doslej najuspešnejši slovenski best seller. — Cena: I. del 55 din, II. del 85 din.

Ivan Matičič: SKOZI PLAMENE PRVE SVETOVNE VOJNE
— Spomini na pretresljiva doživetja I. svetovne vojne, ki jih radi prebirajo predvsem starejši bralci. — Cena: 24 din.

Simon Gregorčič: POEZIJE 1882

— Faksimilirana izdaja, posneta po originalnem Gregorčičevem rokopisu. — Cena: 65 din.

SLOVENSKE NARODNE JEDI

— Knjiga, ki bi ne smela manjkati v nobeni slovenski hiši doma in po svetu. — Cena: 29 din.

NARODNE VEZENINE NA SLOVENSKEM

— Knjiga, ki nam razkriva čudovit zaklad slovenske ljudske umetnosti. Cena: 44 din.

Jack Tomšič: POGNALE SO NA TUJIH TLEH

— Pesniška zbirka našega rojaka iz Clevelanda, ZDA. — Cena: 12,50 din.

Jože Klenovšek: RAZPOTJA NEMIRA

— Pesniška zbirka našega rojaka, ki živi v Južnoafriški republiki. Cena: 15 din.

K navedenim cenam prištejemo še stroške pošiljanja z navadno pošto. Precej višja od te je letalska poštnina, ki znaša 12 do 40 dinarjev, za obširnejše knjige pa lahko tudi več.

GRAMOFONSKE PLOŠČE!

Slovenska izseljenska matica je izdala na dveh stereo ploščah prvo slovensko opero

GORENJSKI SLAVČEK

Obe plošči v stereo tehniki staneta 106,25 din

Razen te vam lahko pošljemo tudi vse plošče prve slovenske tovarne gramofonskih plošč Helidon, kakor tudi plošče drugih jugoslovanskih tovarn

Za vsa naročila se obrnite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA, LJUBLJANA,
CANKARJEVA 1/II — JUGOSLAVIJA

Pojasnilo ljubljanske pošte o izgubljenih pošiljkah iz inozemstva

V zvezi s pismenimi in osebnimi urgenca- mi Slovenske izseljenske matice o izgub- ljenih pisemskih pošiljkah iz inozemstva sporočamo, da je pošta ukrenila vse po- trebno, da se prispele navadne pisemske pošiljke iz inozemstva ne bi izgubljale. Opravljena je bila večkratna kontrola pri- hoda teh pošiljk na naslov matice in po medsebojni primerjavi je bilo ugotovljeno, da so bila vsa prispela pisma pravilno iz- ročena. To dokazuje, da se pošiljke ne izgubljajo na področju našega poštnega pod- jetja oziroma naše države, temveč da se izgubijo že pri prenosu do države.

Dne 1. februarja 1968. leta je bil ukinjen dotedanji način dostavljanja navadnih pi- sem iz ZDA in Kanade, ko se je prejemnik pošte moral podpisati v poštno knjigo, če- prav je bila pošiljka navadna. Od takrat naprej so vsa navadna pisma iz inozem- stva, vključno iz prekmorskih držav, na- vadne pisemske pošiljke, seveda kolikor jih pošiljatelj ni poslal priporočeno. Pri- poročene pošiljke pa se vedno izročajo na- slovljencu le proti podpisu. O navadnih pisemskih pošiljkah se med prenosom ne vodi posebna evidenca in je poizvedovanje po takih pošiljkah brezuspešno.

Vsa naša javnost je bila zaradi tega obve- ščena o tem, da je med državami ZDA, Kanado ter mnogimi evropskimi državami, kjer živijo naši ljudje, in Jugoslavijo uve- den poštno nakazniški promet, ki je naj- boljše jamstvo za zanesljiv način pošilja- nja denarja. Prosimo vse rojake, da to vzamejo na znanje, da bi se izognili na- daljnjemu izgubljanju pošiljk. Naše pod- jetje pa bo tudi v bodoče vodilo vso skrb za pravilno dostavo tudi navadnih pisem- skih pošiljk iz inozemstva. Za pogrešane pošiljke svetujemo pošilja- teljem, da uvedejo poizvedbo pri svojih pristojnih poštnih uradih.

Združeno podjetje za ptt promet
PTT PODJETJE LJUBLJANA

Pripomba matice: Zaradi navedenega po- jasnila ponovno prosimo naročnike: pošil- ljajte denar po mednarodni poštni nakaz- nici ali s čekom neposredno matici oziroma na njen devizni račun številka 501-620-7- -32002-10-575 Banque de Credit et Caisse d'Epargne Ljubljana.

Diplomatska in konzularna predstavništva SFRJ v ZDA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
WASHINGTON, 6 D. C.,
2410 Calif. St. N. W.
Embassy of the SFR of Yugoslavia
Office of the Comercial Attache
NEW YORK, 22 N. Y.
509 Madison Avenue, Room 2210
Consulate General of the SFR of Yugoslavia
NEW YORK, 21, N. Y.,
816 Fifth Avenue
Consulate General of the SFR of Yugoslavia
CHICAGO — Illinois 60601
38 East Bellevue Place 188 W. Randolph Street
Consulate General of the SFR of Yugoslavia
PITTSBURGH, Pa. 15222
Farmers Bank Building, Room 306
301 Fifth Avenue
Consulate of the SFR of Yugoslavia
CLEVELAND, Ohio 44113
2310 The terminal Tower Building
Consulate General of the SFR of Yugoslavia
No. 3030 Pacific Avenue
SAN FRANCISCO, California
Permanent Mission, of the SFR of Yugoslavia
to the United Nations
NEW YORK 21, N. Y.,
854, Fifth Avenue
Informativni center SFRJ
NEW YORK: stanovanje direktorja centra:
401 East 81-st Street,
NEW YORK, N. Y. 21.

Naslove naših predstavništev v drugih državah bomo objavili še v naslednjih številkah.

Skupinska potovanja v Ljubljano z JET avionom

Če želite prihraniti, potujte s skupino, saj vas bo potovanje stalo za 278 dolarjev manj kot sicer:

1. MONTREAL—LJUBLJANA—MONTREAL
od 26. junija do 26. avgusta
2. MONTREAL—LJUBLJANA—MONTREAL
od 7. julija do 6. avgusta
3. MONTREAL—LJUBLJANA—MONTREAL
od 21. julija do 11. avgusta

Do Montreala odlične letalske zveze iz vseh ameriških mest: iz Clevelanda, Chicaga, Detroita, Toronta, Los Angelesa, Vancouverja itd.

Najemnina za avtomobil v Ljubljani za en, dva ali tri mesece 180 \$ s 4500 km proste kilometrine. V zvezi z vašim potovanjem v Slovenijo v letu 1969 pišite takoj na naslov:

ADRIA TRAVEL SERVICE
4159 St. Lawrence Blvd.
MONTREAL 131 CANADA
Telefoni: 844 5292, 844 5662

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo
TOVARIŠ

Ime:

Ulica:

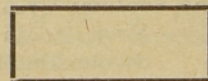
Mesto:

Država:

„Tovariš“
Ljubljana
Tomšičeva 3
Jugoslavija

Letna naročnina je 14,5 USA dolarjev, trimesečna 3,6 USA dolarjev, plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«.

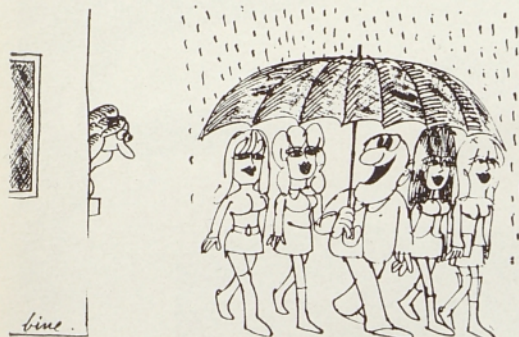
Podpis:

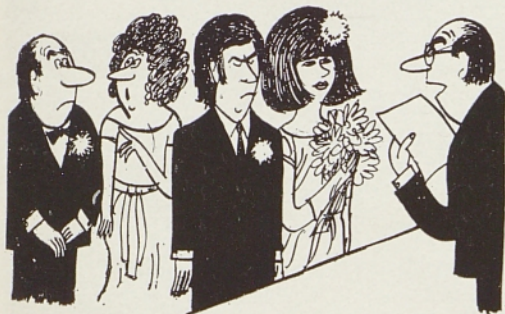
Čitljivo izpolni in odpošlji v pismo

— Kako si preživel nedeljo?
— Hvala, enako.

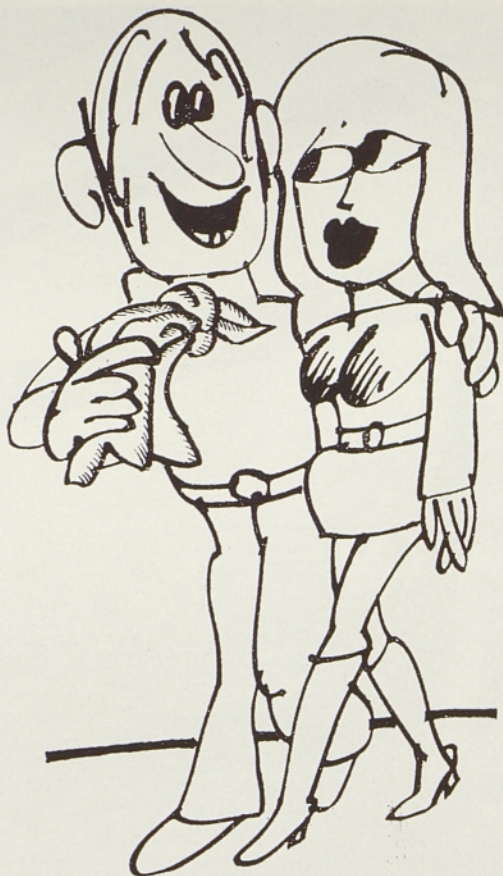
— Ali še trdiš, da sem kupil prevelik dežnik?

— Teško je takole izgubiti edino hčer.
— Kako izgubiti? Saj bosta pri nas stanovala.

Rešitev križanke iz januarske številke:

V o d o r a v n o : Krožek — raketa — okular —
kanon — b — gi — so — stolar — LK — komi
— Avsenik — otročad — Moldavec — pove-
stica — oro — Man — parket — Mikeln —
abota — šest — last — tepka — TNT — bor —
Italija — at — sonet — aceton — Ljubljana —
anoda.

— Prizezi, da me ne boš nikoli pozabil.
— Seveda te ne bom, saj sem si naredil vozec na robec.

— Deževati je začelo. Ljubica zdaj bi nama pa pri-
šel prav dežnik.

Pomladni motiv iz Sorlee. Foto: Peter Pokora

A motif of Sorlea. The village of Sorlea lies near Škofja Loka, where on the 4th of July the traditional emigrant meeting will take place.

